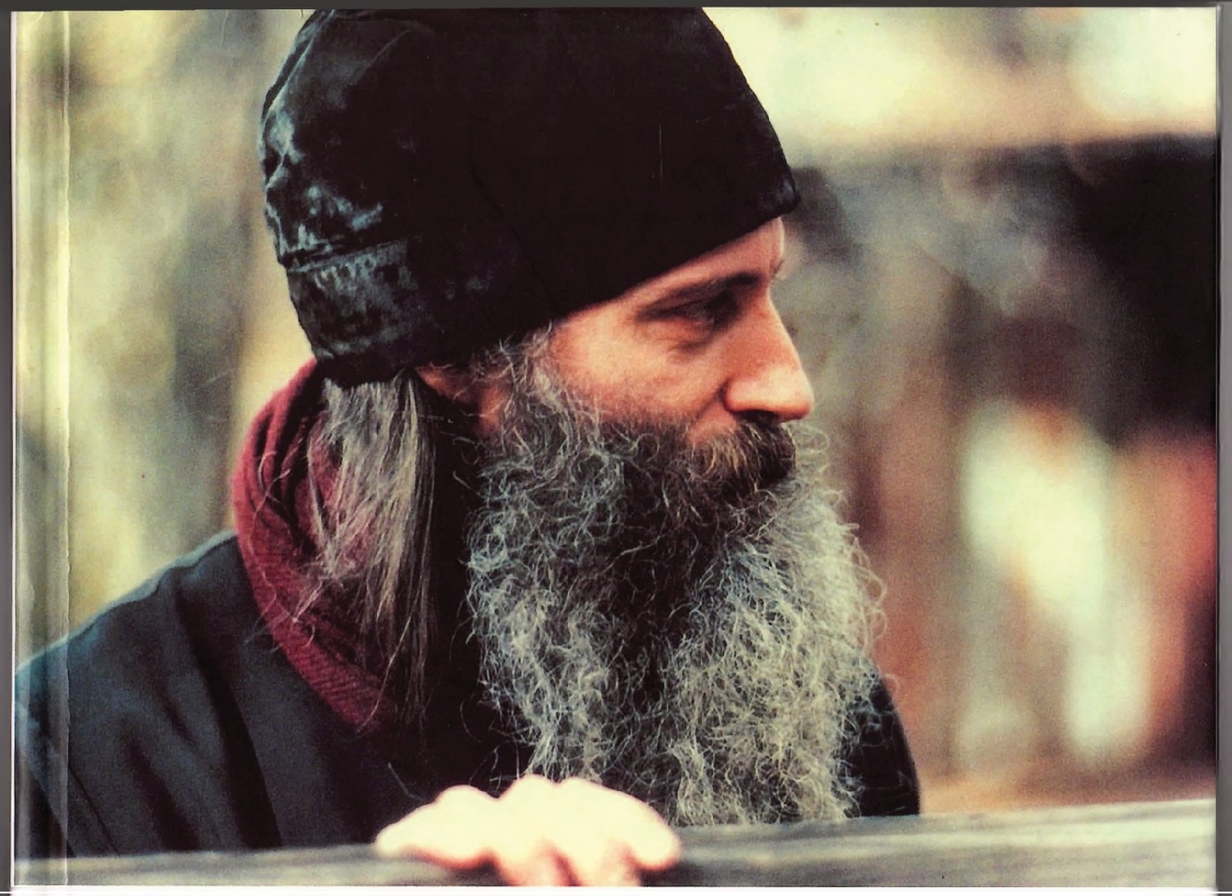

IEROMONAH
SERAFIM

ROSE

SCRIERI

IEROMONAH

SERAFIM ROSE

SCRIERI

Tipărită cu
binecuvântarea Prea
Sfinţitului Părinte
Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Editura Cartea
Ortodoxă
Bucureşti

-- --

Ediţie îngrijită de Cătălin şi Alexandra Grigore

Imagine copertă: Părintele Serafim Rose la Mănăstirea Sfântul Gherman din Alaska, 1979. Fotografie realizată de Gary Todoroff.

Coperta: Mona Velciov

©Editura Sophia, pentru prezenca ediţie

Mulţumim Părintelui Damaschin de la Frăţia Sfântul Gherman din Alaska pentru dreptul şi binecuvdntarea date spre traducerea şi publicarea acestui volum.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României SERAPHIM ROSE, ieromonah
Scrieri / ieromonah Serafim Rose. - Bucureşti: Editura Sophia, Alexandria: Cartea Ortodoxă,
2009 Bibliogr.
ISBN 978-973-136-128-4; ISBN 978-606-529-031-0

281.9

Cuvânt înainte

Însemnăcacea Cuviosului Serafim Rose pentru lumea modernă, fie ea dreptcredincioasă sau necredincioasă, este una sobornicească. Despre personalitatea lui adâncă si foarte putin înțeleasă s-a *scris* mule în ultimii zece ani în România. Întreaga lui viaţă, străbătută de suişuri şi coborâşuri uneori sfâşietoare - mai ales în perioada tinereţii-, a fost pecetluită de gingaşa întâl nire cu Dumnezeul cel viu, pe care tânărul Eugene Rose a simţit-o, ca mulţi alţi convertiţi, într-un moment de acută lipsă de sens a întregii lui vieţi cu tot ceea ce dobândise până arunci. Dăruit încă din pruncie cu o minte ascuţită şi însetată de cunoaştere, îşi dorea să devină un înţelept, însă, spre marea şi sfâşietoarea lui dezamăgire, raţiunea omenească nu i-a putut potoli setea de adevăr. Fire retrasă şi echilibrată, Eugene *Rose* se va schimba fundamental după începerea studiului filosofiei occidentale şi descoperirea cărţilor filosofului nihilist Friedrich Nietzsche. Consternat atât de sinceritatea *si* de deznă- dejdea căutării filosofului german, cât şi de reacţia îndreptăţit răzvrătită a acestuia la mediul protestant lipsit de viaţă în care se născuse, Eugene Rose va reuşi, *în* cele din urmă, după multe căutări, să iasă din iadul în care îl arunca se şi pe el nihilismul. Această clipă mântuitoare pentru tânărul Eugene - căci căutarea lui Nietzsche însuşi a sfârsit în nebunie, fiindcă n-a reusit să srrăba- tă până la capăt drumul către Dumnezeul cel personal al credinţei, aşa cum o facuse cel dintâi - se va concretiza într-o carte ce va încerca să dezvăluie câte va dintre măştile acestei răzvrătiri împotriva absolutului: *Nihilismul, rădăcina Revoluţiei în epoca modernă.* Şi credem că a izbândit cu prisosinţă, ea putând fi socotită drept una dintre cele mai profunde cercetări făcute vreodată asupra acestui subiect, tocmai pentru că s-a alcătuit deopotrivă cu sângele inimii rănite a lui Eugene şi cu mintea lui pătrun'zătoare, însetată nu de falşii idoli ai raţiunii si retoricii, ci de Adevărul cel ce dă viaţă.

Peste 20 de ani, când Eugene Rose devenise mărturisitor şi înţeleptul pustnic Serafim Rose, a fost invitat să ţină o conferinţă unor tineri ce se aflau în căutarea a *ceva* - nedefinit în sufletele lor însetate, dar încă neispitice[1] - şi ca-

re îmbrătisau căi precum: budismul zen, experienta drogurilor, samanismul indian etc. Spre 3urprinderea tuturor, monahul cel simplu le-a înfaţişat pe Hristos cel răstignit, adică Ortodoxia pătimitoare dobândită prin trezvie, le pădare de sine şi, în chip esenţial, prin *suferinţă.* Care a fost răsunetul cuvin-

[1] Necrecuce prin focul cel cură1icor al despătimirii; imacure.

celor lui în inimile lor nu ştim, dar ne putem închipui cum ceva, cândva, s-a petrecut în sufletul unora dintre ei, măcar pentru o clipă, fermecaţi de armo nia şi pacea celui care le vorbea mişcat de dragostea de a călăuzi sufletele lor frământate. Vedem încă o dacă, în această minunată convorbire numită *Des coperirea lui Dumnezeu inimii omului,* o inimă ce se împărtăşise de toate (bu ne şi rele), iar acum se străduia, respectând deplina libertate a celuilalt, să fle de folos şi fraţilor care puteau gusta foarte uşor aceeaşi dulce amărăciune pe care ea însăşi o gustase în tinereţe.

Ortodoxia şi religia viitorului şi *Sufletul după moarte* socotim că se înscriu pe un f gaş duhovnicesc şi practic al sufletului Cuviosului Serafim, care a do rit mult să vorbească omului despre întâlnirea acestor subiecte fundamenta le ale credintei - moartea *si* adevărata religie - cu experientele mai mult sau mai puţin autentice, dar primejdioase, ale sufletului care n-a cunoscut viaţa în har.

Cartea Facerii, Crearea lumii şi omul începuturilor şi *Locul Fericitului Au gustin în Biserca Ortodoxă* dovedesc în chip desăvârşit cum mintea cuvio sului, subţiindu-se şi sfinţindu-se în liniştea pustiei de la Platina, s-a arătat una cu cea a marilor Părinti ai Bisericii si, prin aceasta, cu a Mântuitorului Însuşi, după cuvântul Apos olului care zi e că trebuie negreşit „să avem gân dul Domnului Hristos şi una să cugetăm". Le considerăm deci o încununare
a nevointelor *si* a reologiei sale.

As ada r edit ia de facă a scrierilor părintelui Serafim Rose est'e cea dintâi în-
cercare de a aduna, Într-un volum deosebit, unele dintre cele mai însemna-
re cărţi scrise de acesta. Am îndepărtat Indicii finali ai tuturor cărţilor, gân dindu-ne că scrisul său cursiv si limpede, însotit de norele de subsol, vor fi
de ajuns pentru a înlesni cititor ului lectura. Ins ă am păstrat toate materialele
editorului american care lămuresc foarte bine contextul *si* motivele ce au dus la scrierea cărţilor, iar, pe de alră parte, întregesc şi actualizează perspectiva Cuviosului Serafim referitoare la subiectele tratate.

Cătălin Grigore

IEROMONAH SERAFIM
ROSE

Cartea Facerii, crearea lumii si întâiul om

Perspectiva creştin-ortodoxă

Traducere din limba engleză de Constantin Făgeţan

Traducerea s-a făcut după ediţia: *Genesis, Creation and Early Man. The Orthodox Christian Vision,* by Fr. Seraphim Rose, Saint Herman of Alaska Brotherhood, Platina, California, USA, 2000.

PREFAŢA EDITORULUI[1]

Povestea alcătuirii acestei cărţi

Cartea de faţă, compilată şi publicată postum, reprezintă una dintre ce le mai însemnate realizări din viap marelui filosof patristic, Părintele Serafim Rose. Ea adună tot ceea ce era relevant - atât în manuscrise, cât şi în transcri erile conferinţelor înregistrate pe casete - din producţia Părintelui Serafim re feritoare la *Cartea Facerii* şi crearea lumii, de-a lungul a nouă ani, până în mo mentul adormirii sale surveni te în 1982. Ca atare, ea poate fl folosită de cei ce studiază *în* chip aprofundat filosofia patristică, ca un fel de compendiu ce poa te fl consultat mereu şi mereu. Dar ea este mai mult decât un simplu manual. În spatele părţilor componente ale cărţii adunate postum, se află o poveste: o poveste ce face parte din întreaga poveste a vieţii şi operei Părintelui Serafim, cel care a fost întotdeauna preocupat de sensul ultim al începutului *şi* sfârşi tului lucrurilor. Tocmai această poveste am vrea să v-o spunem aici.

1. Mediul intelectual al anilor de formare a Părintelui Serafim

În anii cincizeci, când Părintele Serafim (pe atunci Eugene) Rose urma li ceul şi facultatea în California, teoria evoluţiei era în culmea prestigiului ei. Ascendenţa sa asupra tuturor celorlalte păreri alternative asupra obârşiei vieţii şi universului a culminat cu marea sărbătorire la Universitatea din Chicago, în 1959, a Centenarului Darwin, ce comemora publicarea *Originii speciilor* a lui Charles Darwin, în urmă cu o sută de ani. Savanţii au venit de pretu tindeni să fie părtasii triumfului, nu doar al unei teorii stiintifke, ci al unei viziuni asupra lumii. Iată ce scrie Phillip E. Johnson: de înţeles starea de triumf a participanţilor la Centenarul Darwin. Nicicând prestigiul ştiin *ţei* nu fusese mai înalt. Poliomielita fusese învinsă printr-un vaccin; puterea atomică părea să făgăduiască energie din belşug şi ieftină; călătoriile spaţiale se întrezăreau în viitorul apropiat. Pe lângă realizările

tehnologice, ştiinţa pă rea să fi statornicit că adevăratul nostru creator era un proces de evoluţie fără ţel, detronându-l deci pe Dumnezeul Bibliei. Implicaţiile religioase ale aces tei revoluţii intelectuale au fost evidenţiate cu sinceritate de către cel mai în-

[1] Este vorba de editorul american, Ieromonahul Oamaschin Christensen de la Frătia Sfântului Gherman din Alaska, alcăruirorul cărţii de faţă, care a redactat şi notele de subsol, ma rcare în edi\Îa românească prin: n. ed. *(n. tr.).*

semnat vorbitor al centenarului, biologul, fllosoful şi politicianul britanic Sir Julian Huxley.

Julian Huxley era nepotul lui Thomas Henry Huxley, cunoscut ca «bul dogul lui Darwin)), fiindcă fusese cel mai însemnat dintre primii apărători ai teoriei lui Darwin. T.H. Huxley inventase, de asemenea, cuvântul *agnos tic,* spre a-şi descrie propriile concepţii religioase. Zoologul Julian Huxley a fost unul dintre savan,tii întemeietori ai sintezei neodarwiniste, versiunea mo- demă a teoriei lui Darwin. Tot el a fost iniţiatorul unei religii naturaliste nu mite *umanism evoluţionist,* precum şi secretarul general fondator al UNES
CO, Organizatia Culturală, Stiintifică si Educativă a Natiunilor Unite. Pe
scurt, Julian Huxley a fost printre cei mai influenţi intelectuali de la mijlocul
veacului al douăzecilea, iar anul 1959 a fost apogeul influenţei sale. Iată câte va extrase din alocuţiunile lui J. Huxley la centenar:

„Istoricii viitorului vor socoti probabil prezenta Săptămână Centena ră ca rezumând o importantă perioadă critică din istoria acestui pământ al nostru - perioada când procesul de evoluţie, în persoana omului iscoditor, a început a fl cu adevărat conştient de sine„. Este unul dintre primele pri lejuri publice când s-a recunoscut pe faţă că toate aspectele realităţii sunt
supuse evoluţiei, de la atomi şi stele până la peşti şi flori, de la peşti şi flori până la societăţile şi valorile umane - pe scurt, că întreaga realitate este un unic proces de evoluţie.

În 1859, Darwin a deschis calea ce duce la un nou nivel psiho-social, cu un nou model de organizare ideologică - organizarea gândirii şi credin tei centrată pe evolutie.

În modelul evolufionist de gândire nu mai este nevoie şi nici loc pentru supranatural. Pământul nu a fost creat, ci a evoluat. Tot aşa s-a întâmplat şi cu animalele şi plantele care îl locuiesc, inclusiv cu noi, oamenii - minte şi suflet, creier şi trup. La fel s-a întâmplat şi cu religia.

Omul evoluţionist nu mai poate scăpa de singurătate în braţele întru chipării unui tată divinizat pe care el însuşi l-a creat, nici să mai fugă de responsabilitatea luării unor decizii adăpostindu-se sub umbrela Autori
tăţii Divine, nici să se eschiveze de la greaua sarcină de a da faţă cu proble mele sale prezente şi de la planificarea

viitorului său, bizuindu-se pe voia unei Pronii atotştiutoare dar, din nefericire, de nepătruns.

În sfârs_ it, viziunea evolut¸ionistă ne dă putint¸ a să întrezărim, chiar dacă nedeplin, direcţiile noii religii despre care putem fi siguri că se va ivi, spre a sluji nevoilor erei viitoare,))

Pe scurt, triumful darwinismului implica moartea lui Dumnezeu, pregă tind înlocuirea religiei biblice cu o nouă credinţă Întemeiată pe naturalis mul evoluţionist. Noua credinţă urma să devină temei nu doar al ştiinţei,

ci şi al guvernării, legii şi moralei. Urma să fie filosofia religioasă oficială a modernităţii."[1]

Câtiva dintre cei mai străluciti savanei ai lumii - de la Richard Owen şi Louis Agassiz în anii 1860, până la Richard Goldschmidt şi Otto Schinde- wolf în anii 1940 - au arătat comunităţii ştiinţifice stânjenitoarele dificultăţi ale teoriei proclamate la Centenarul Darwin, dar acesti savanti fuseseră ridiculizaţi iar obieeţiile lor, ca totul întemeiate, fuseseră respinse cu promptitudine. Pe lângă aceste critici cu glas tare, a existat şi un grup tăcut de savanţi ce dezaprobau teoria evoluţionistă, dar se temeau să atace concepţia dominantă despre lume. Existenţa grupului a fost confirmată chiar la Centenarul Dar win de către paleontologul Everett Claire Olson de la Universitatea din Ca lifornia, care spunea: „Este greu de apreciat mărimea şi alcătuirea acestei frac ţiuni tăcute, dar nu e nici o îndoială că numărul lor nu este de neglijat"[2].

Fie că fuseseră reduşi la tăcere sau au ales să rămână tăcu i, numeroşii sa vanţi ce au pus la îndoială darwinismul nu au fost auziţi de poporul ameri can. Prin urmare, când Părintele Serafim a început să studieze ştiinţele natu rale în liceu si în facultate, la î nceputul anilor cincizeci, i s-a spus că evolu tia întregii viţi dintr-o supă primordială era o realitate incontestabilă şi de neatacat, la fel de sigură (după cuvintele lui Julian Huxley) ca şi faptul că pă mântul se roteşte în jurul soarelui.

2. De la concepţia evoluţionistă la cea creştin-ortodoxă

Înzestrat cu o minte strălucită, încă de la o vârstă fragedă Părintele Serafim a arătat o arzătoare dorinţă de *a cunoaşte,* de a înţelege realitatea în sensul cel mai înalt. În liceu a căutat cu râvnă cunoas terea în s tiintele naturale si matematice: biologie, zoologie, algebră. Absolvind primul din clasă, i s-a acordat o bursă de studii la Pomana College, în sudul Californiei, mulţumită sprijinu lui entuziast al profesorului său de matematică.

La Pomona s i-a continuat studiul stiintelor naturii, pe care acum le îmbi- na cu studiul filosofiei. Sub înrâurirea umaniştilor vremii, el s-a alăturat uriaşei lucrări a unor gânditori precum Julian Huxley: explicarea universului rară Dumnezeu. Într--o lucrare de filosofie din anul

întâi (1952), afirma:

> ,,Întreaga stiintă arată existenta Universului, totalitatea celor existente. Nimic din ştiinţă nu trimite la existenţa unui Dumnezeu separat de Univers. Pe moment, întrucât nu mi-am dezvoltat încă propria teorie a cunoasterii, accept, din motive practice, că pot dobândi cunoaşterea (în

[1] Phillip E. Johnson, *Defeating Darwinism by Opening Minds,* [mer Varsiry Press, Downcrs Grave, lllinois, 1997, pp. 98-99.

[2] Everetc Claire Olson, „The Evolucion of Life", în *Evolution after Darwin: The University of Chicago Centennial,* voi. l, Universicy of Chicago Press, Chicago, 1960, p. 523.

măsura în care *poate* fi dobândită) prin ştiinţă. Deci cred în descoperirile ştiinţei ce arată existenţa Universului; resping conceptul unui Dumnezeu independent, din pricina dovezilor insuficiente."

Afirmaţia poate părea naivă astăzi, când despotismul naturalismului ştiin ţific este atacat din ce în ce mai mult, dar ea trebuie situată în contextul ani lor cincizeci, decada ascendenţei umanismului şi a triumfalelor declaraţii ale Centenarului Oarwin.

„Cândva am crezut total în evoluţie", avea să-şi amintească mai târziu Pă rintele Serafim. „Credeam nu fiindcă mă gândisem foarte mult la această pro blemă, ci doar fiindcă «toată lumea crede în ea», căci este un «fapt», şi cum să tăgăduieşti «faptelen? [...] Încă îmi mai amintesc cum profesorul meu de zoo logie din anul întâi divaga asupra «măreţelor idei ale omului»: pentru el, cea mai măreaţă idee pe care omul o născocise vreodată era ideea de evoluţie; o idee mult mai măreaţă, credea el, decât <ddeea de Dumnezeu»."

Totuşi, Părintele Serafim, dorind să înţeleagă sensul realităţii, nu putea fl
multumit de stiinta modernă, cantonată în materialism, nici de filosofia, apu-
fusese seană ce Întemeiată pe rationalism. „Eram un student", îsi amintea el
mai târziu, „ce căuta un soi de adevăr în fllosofie şi nu îl găsea. Eram sătul de filosofia apuseană." În anul doi a început să caute o înţelepciune mai înaltă în fllosofia Chinei amice, lucru pentru care a urmat un curs de limbă chineză, atât veche, cât si modernă.

Părintele Serafim a absolvit Pomana College în 1956, continuând studie- rea vechii limbi şi fllosofii chineze la Academia de Studii Asiatice din San Francisco iar mai târziu la Berkeley University din California. Pe când se afla la Academie, a descoperit scrierile metafizicianului francez din secolul al XX lea, Rene Guenon, un tradiţionalist ce căuta răspunsuri la întrebările ultime în formele vechi, ortodoxe ale religiilor lumii. Guenon a limpezit şi a pre schimbat perspectiva intelectuală a Părintelui Serafim. Mai târziu el scria:

„Guenon a fost cel care m-a învăţat să caut şi să iubesc adevărul mai presus de toate, şi să nu mă mulţumesc cu nimic altceva."

Educaţia Părintelui Serafim îl învăpse să vadă toate lucrurile în termenii *pro gresului* istoric, conform concepţie

evoluţioniste a epocii moderne. După desco perirea lui Guenon, a început a vedea lucrurile în termenii *decadenţei* istorice.

În cartea sa, *Domnia cantităţii şi semnele vremurilor,* Guenon explica cum eliminarea principiilor duhovniceşti tradiţionale dusese la o drastică dege nerare a omenirii, arătând cum stiinta veacului al douăzecilea, cu tendinta sa de a reduce totul doar la nivel cantitativ, degradase concepţia omului despre adevărata cunoastere, limitându-i viziunea la temporal si material.

Guenon scria altundeva că „încercând a reduce totul la stacura omului lu- at ca scop în sine, civilizaţia modernă s-a scufundat treaptă cu treaptă, până la nivelul elementelor şi ţelurilor lui celor mai de jos, doar cu puţin peste saci-

sfacerea nevoilor inerente laturii materiale a firii sale"[1]. În încercarea de a um ple golul lăsat de ştiinţă şi materialism în epoca modernă, au răsărit „pseudo religiile"; acestea, confundând realitatea psihică cu cea duhovnicească, nu au făcut decât să ascundă si mai mult adevărul.

Guenon scria că „lumea modernă luată în sine este o anomalie, ba chiar un fel de monstruozitate", privind teoria ştiinţifică modernă despre evoluţie, ce fusese alcătuită în încercarea de a explica universul în chip pur naturalist, ca pe o progenitură a acestei monstruozităţi. În evoluţionism, scria el, ,,în treaga realitate e plasată în «devenire», implicând, până la urmă, tăgăduirea oricărui principiu neschimbător *şi,* prin urmare, a oricărei metafizici."[2]

Este foarte probabil ca Guenon să-l fi făcut pe Părintele Serafim să pună la îndoială evoluţionismul chiar înainte de a fi început convertirea sa la creşti nismul ortodox. ,,Am început să chibzuiesc mai adânc la această problemă [a evoluţionismului]", îsi amintea mai târziu Părintele Serafim. „Am început să văd că adeseori ceea ce se numeşte «ştiinţă» nu este nicidecum un *fapt,* ci *fi- losofie, şi* am început să disting cu multă băgare de seamă *faptele ştiinţifice* de *filosofia ştiinţifică."*

În primul său an de facultate la Pomona, Părintele Serafim avusese încre dere în perspectiva ştiinţifică modernă. Studiindu-l pe Guenon, încă mai pri vea stiinta modernă ca pe o cale de cunoastere, dar acum o vedea ca pe o „cun oaşte re dintre cele mai de jos *şi* mai com une".

Guenon îi arătase părintelui Serafim ce trebuie să lase în urmă şi-l pornise pe calea către Adevăr, fără însă a-i arăta destinaţia finală. A aflat această des tinaţie arunci când, printr-o minune, a descoperit că Adevărul pe care-l cău ta era o Persoană - Iisus Hristos - al Cărui chip fusese păstrat nedeformat în predania ortodoxă a însuşi acelui creştinism pe care mai înainte îl respinsese.

În creştinismul ortodox, Părintele Serafim a aflat adevărata, vechea con cepţie asupra lumii care să o înlocuiască pe cea evoluţionistă a modernităţii; iar cheia acelei concepţii asupra lumii a aflat-o în scrierile Sfinţilor Părinţi ortodocşi. A înţeles că teologia Sfinţilor Părinţi se întemeia pe descoperirea

vie ,si personală a lui Dumnezeu făcută omului, si deci era de un nivel inft- nit mai înalt nu doar decât ştiinţa, ci chiar

·demersul metafizic, ce aşază înţelegerea minţii omeneşti deasupra teologiei dumnezeieşte revelate, este plin de primejdii, ducând la amestecarea marilor adevăruri cu subtile rătăciri. *Deşi* înainte se Întemeia pe propria minte pen
tru a ajunge la Adevăr, acum ştia că trebuie să-şi smerească mintea înaintea Adevărului în Persoană: Iisus Hristos. La scurt timp după convertire, scria:

[1] Rene Guenon, *Crisis of the Modern Wor!d,* Luzac & Co„ Londra, 1975, p. 8.
[2] Rene Guenon, *The Reign ofQuantityand theSignsofTimes,* Luzac & Co„ Londra, 1953, p. 265.

„Când m-am făcut creştin, mi-am răstignit de bună voie mintea, şi roate cru cile pe care le port mi-au fost doar izvor de bucurie. Nu am pierdut nimic şi am câştigat rarul."

3. Rădăcinile evoluţionismului

În primii ani de după convertirea sa, Părintele Serafim a făcut o cercetare minuţioasă a istoriei filosofice a civilizaţiei apusene, spre a înţelege pe deplin cauzele din trecut, starea prezentă şi dezvoltarea viitoare a apostaziei apusene de la „Vechea Ordine" a civilizatiei crestine traditionale. Din acest studiu tre buia să iasă al său „magnum op s" mdsofic, inti ulat *Impdriiţia omului şi fm piiriiţia fui Dumnezeu.*

În capitolul patru al lucrării pe care şi-o propusese, Părintele Serafim avea să discute noua fizică propusă la sfârs, irul Renas terii de către ra,rionalis,tii Ba- con şi Descartes, care priveau universul ca pe un sistem închis, ţintind să des copere cauzele prime şi *naturale* (adică nedumnezeieşti) ale tuturor fenome nelor fizice.[1] În acelaşi capirol urma să descrie filosofia modernă a *progresului,* ce s-a ivit la sfârşitul Iluminismului, înlocuind concepţia despre o lume sta bilă ce caracterizase mare parte din gândirea Luminilor. Aceste două angaja mente filosofice *a priori* - faţă de naturalism şi faţă de progres - au alcătuit
stratul germinator din care a ieşit teoria evoluţiei, propusă întâi de bunicul lui Darwin, Erasmus, în 1794. Cum observa mai târziu Părintele Serafim,
„Această teorie s-a dezvoltat *în paralel cu mersul filosofiei moderne începând de*
la Descartes, cu mult înainte de a f1 existat vreo «dovadă ştiinţifică» a ei."

Cercetarea întreprinsă de Părintele Serafim pentru cartea propusă a fost prodigioasă. A scris mii de pagini de fişe, însă lucrarea nu a fost niciodată ter minară, afară de capitolul şapte, despre Nihilism.[2] Prin 1963, împreună cu colaboratorul său, viitorul Părinte Gherman, a fost puternic implicat în ini rierea unei Frătii Crestin-Orrodoxe în San Francisco si deschiderea primului magazin din America ce vindea exclusiv materiale ortodoxe.

4. Cugetul Sfinţilor Părinţi

Între timp, îndrumătorul duhovnicesc al Părintelui Serafim, sfântul şi făcă torul de minuni Arhiepiscop Ioan Maximovici, începuse un şir de cursuri teo logice la care Părintele Serafim a participat de câteva ori pe săprăm" nă, reme de trei ani. Deşi Părintele Serafim era un american converrir şi roate cursurile

se ţineau în ruseste, el a absolvic în fruntea clasei. Printre alte materii par-

[1] Pentru o discuţie bine documentată asupra rădăcinilor istorice ale naturalismului vai Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crisis,* Ad.Ier & Adler, Bethesda, Maryland, 1986, pp. 71-73.

[2] Publicat postum ca o carte separată, cu titlul *Nihilism: The Root of the Revolution of the Mo dernAge,* Fr. Seraphim Rose Foundation, Forestville, California, 1994.

curse, a învăţat patristică cu Episcopul Nectarie (ucenic al Mănăstirii Optina, cel care mai târziu l-a hirotonit preot) şi Vechiul Testament cu Arhimandritul Spiridon (un stareţ înainte-văzător şi omul cel mai apropiat de Arhiepiscopul Ioan). Aici, spre deosebire de ideile raţionalist-evoluţioniste ce îi fuseseră pre date în scoală, Părintele Serafim a învățat ceea ce Dumnezeu Însusi ne-a des- coperit asupra zidirii universului şi asupra firii lumii zidite întru început, aşa cum a fost transmisă prin Scripturi şi Sfinţii Părinţi cei purtători de Dumne zeu de-a lungul veacurilor. Îndrumătorii Părintelui Serafim - Arhiepiscopul Ioan, Episcopul Nectarie şi Părintele Spiridon - erau ei înşişi Sfinţi Părinţi ai vremilor moderne, astfel că Părintele Serafim a fost în stare să primească pre dania patristică nu doar din cărţi, ci de la purtătorii vii ai predaniei. Astfel că înţelesul *Cărţii Facerii* i s-a dezvăluit prin buzele păstrătorilor vii ai sfinţeniei.

În 1969, Părintele Gherman si Părintele Serafim s-au murat în mumii din nordul Californiei, unde s-au călugărit, continuându-şi lucrarea misio- nară ortodoxă prin scrierea, traducerea *şi* tipărirea de lucrări ortodoxe. Aco lo, în sihăstria lor din pădure, Părintele Serafim a continuat să se pătrundă de Scriptură s i scrierile Părin tilor, aflându-si hrana pe adevăratele păsuni ale su- fleculuí. După ani de studiu, a dobândit o vastă cunoaştere a învăţăturii patristice, ce îi fusese deja situată în contextul potrivit prin cursurile pe care le urmase la San Francisco. Când se referea la o anume temă în scrierile sale, fo losea o largă categorie de surse patristice, atât vechi, cât şi moderne, atât din creştinătatea răsăriteană, cât *şi* din cea apuseană, multe dintre ele obscure şi netraduse până atunci în englezeşte.

Totuşi, ţelul Părinteiui Serafim n-a fost acela de a ajunge un erudit specia lizat în Sfinţii Părinţi. Asemenea specialişti, scria el, sunt adesea „cu totul străini de adevărata traditie patristică, si nu fac decât să-si câstige existenta pe seama ei". Ca întotdeauna, el avea să meargă mai adânc, să cuprindă Întreaga imagine. Avea să pătrundă scrierile Părinţilor nu numai în mod intelectual, ci chiar să dobândească cugetul lor, să înveţe să gândească, să simtă şi să privească lucrurile aşa cum au făcut-o ei. Voia ca felul lor de-a fi să fle *şi* al său. Prea adeseori în or todoxia contemporană există tendinţa de a reinterpreta credinţa astfel încât să se adapteze la mentalitatea omului modern. Părintele Serafim ştia că trebuie să facă cu totul dimpotrivă: să-şi potrivească conştiinţa după cugetul Părinţilor, să se integreze cu totul în continuitatea de două mii de ani a experienţei creştine.

Suferea chiar pentru aceasta, rugându-se cu ardoare lui

Dumnezeu. Se adresa în chip personal vechilor Sflnti Părinti ca unor frati întru credintă din Trupul lui Hristos şi ca unor purtători ai înţelepciunii dumnezeieşti, astfel în- cât săi se dea să vadă *cum* înţelegeau ei realitatea. Se simţea îndeosebi apro piat de un Părinte din veacul al patrulea, Sfântul Vasile cel Mare, care printre multe alte realizări majore a scris o supremă tâlcuire patristică a Celor Şase Zile ale Facerii.

În introducerea la vierile si scrierile Părinrilor pentru cititorii din ziua de azi, Părintele Serafim scria despre valoarea lor de nepreţuit:

„Nu există nici o problemă a vremurilor noastre tulburi care să nu-şi poa ră afla rezolvarea printr-o atentă si evlavioasă citire a Sflntilor Părinti: fle că e vorba de probleme filosofice complicate precum «evoluţia», sau de chestiuni morale concrete precum avortul, euthanasia si «controlul nasterilor».„ În roa- te aceste probleme, Sflncii Părinti si Părintii nostri în viată care urmează lor ne sunt cei mai siguri călăuzirori."[1]

5. Evoluţie şi hiliasm

Pe când lucra la *Împărăţia omului şi Împărăţia lui Dumnezeu,* Părintele Se rafim identificase credinţa omului modern cu o formă secularizată de *hifiasm:* credinp în inevitabilitatea progresului şi în perfectibilitatea lumii acesteia că zute. Prin credinp sa în dezvoltarea treptată de la inferior la superior, evoluţi onismul era strâns legat de hiliasm; sau, cum spune Părintele Serafim, era „o co secinţă aproape inevitabilă a acestuia".

Impreună cu hiliasmul, evoluţia era ceea ce Părintele Serafim numea „o forţă primordială adânc înrădăcinară, ce pare să pună stăpânire pe oameni cu totul în afara atitudinii şi judecăţii lor conştiente. (Şi este cât se poare de fi resc să fle aşa: ea a fost semănată în fiecare dintre noi încă din leagăn, şi deci e foarte greu a o evidenţia şi a o privi raţional.)" Ca ecou la cuvintele lui Julian Huxley, care la Centenarul Darwin numise evoluţia un „model de gândire", Părintele Serafim spunea că ea era „un *model de gândire potrivnic* ortodoxiei, nu doar o oarecare altă idee". Şi acest model de gândire, observa el, urma un parcurs ce era „chiar opusul învăţăturii creştine":

> „Filosofia evoluţionistă a «ridicării din animale» pare desigur de ne împăcat cu concepţia creştină a «căderii din Rai», şi Întreaga noastră con cepţie asupra istoriei va fi negreşit determinată de felul în care credem!"

Tocmai modelul de gândire hiliasto-evoluţionist a fost acela care a produs mişcări politico-religioase precum socialismul ~~internaţional~~ (globalismul) şi ecumenismul. Toate aceste miscări împărtăsesc acelasi tel hiliast: o „nouă or- cline" viitoare unde roate rânduielile anterioare, privire ca având legătură cu o anumită treaptă a procesului, vor fi în Întregime schimbate. La fel cum în ideea evoluţiei biologice orice deosebiri între organisme sune estompate - în trucât organismele se [illegible] altul în perioade de milioane de

ani - tot așa toate deosebirile între natiuni si religii se estompează în „noua ordine mondială" a hiliasmului.

[1] „The Holy Fathers of Orthodox Spirituality: lntroduction", în *The Orrhodox Word,* nr. 58/!974,p.195.

6. „ Tradiţionalişti" în favoarea evoluţiei

Pentru Părintele Serafim era vădit că evoluţionismul, cu nenumăratele sale corolare din gândirea şi viaţa modernă, era în antiteză cu concepţia ortodoxă despre lume pe care o îmbrăţişase. El scria:

> „Am privit întotdeauna evoluţia, cu toate ramificaţiile ei, ca pe o în semnată parte a bagajului intelectual al <<Americii moderne» pe care l-am lăsat în urmă când am devenit ortodox, s¸i n-am văzut niciodată ca vre- un creştin ortodox conştient să o privească ca pe ceva fără importanţă, mai ales acum când mulţi savanţi au abandonat-o (pe temeiuri pur ştiin ţifice), când temeiurile pseudo-religioase ale adepţilor ei sunt atât de vădi
> te şi când ea este atât de legată de ecumenismul masonic şi Întreaga pers pectivă pseudo-religioasă."

Abia în 1973 a aflat Părintele Serafim cât de departe ajunseseră creştinii săi ortodocşi în acceptarea evoluţionismului. În luna februarie a acelui an el a sprijinit şi a încurajat pe un profesor de la o şcoală de stat, A.Y., să scrie şi să publice un articol ortodox împotriva evoluţionismului. Articolul, cum scria mai târziu Părintele Serafim, „atingea un lucru foarte profund". El ridica o problemă foarte delicată, pe care până atunci cei mai mulţi dintre creştinii or todocşi din Apus preferaseră să nu o discute. Curând după apariţia articolu lui au început să apară articole în principalele publicaţii ortodoxe (mai ales în cele ale Bisericii Ortodoxe Americane şi ale Arhiepiscopiei Greceşti) în spriji nul evoluţionismului. Lucrul nu l-a surprins pe Părintele Serafim, căci ştiuse încă de la convertirea sa că mulţi dinrre ortodocşii din curentul principal din America se predaseră duhului lumii acesteia şi modelor ei intelectuale. Totuşi, a fost cu adevărat surprins când apropiat¸ii săi ortodocs¸i „tradit¸ionalis¸ti", care asemeni lui se împotriveau ecumenismului, s-au ridicat şi ei în favoarea evo-
luţionismului şi l-au condamnat fără înconjur pe A.Y. pentru articol! „Sincer vorbind", scria Părintele Serafim, „suntem uimiţi că oameni aşa de ageri în probleme ecleziologice, ecumenism etc„ par a nu se fi gândit prea mult la un lucru atât de însemnat precum evoluţia; *şi* aceasta probabil fiindcă ea pare a se afla în afara sferei bisericeşti."

confruntă creştinul ortodox de astăzi» - fiind poate adevărata cheie (intelectuală) a asaltului asupra Bisericii, a în săşi «filosofiei» (căci există aşa ceva!) venirii lui Antihrist."

Gândind astfel, el l-a încurajat pe A.Y. să scrie o broşură despre evoluţio nism. Între timp şi-a racut propriul studiu aprofundat, atât al teoriei ştiinţi fice a evoluţiei, cât şi al învăţăturii Sfinţilor Părinţi despre creaţie, lumea zi-

diră întru început şi omul zidit întru început. A descoperit că Părinţii din vechime, deşi nu respingeau evoluţionismul *per se* (atâta vreme cât nu fuse se inventată până de curând), oferă fundamentul combaterii hotărâte a prin cipalelor sale teze. Ei au vorbit pe larg despre deosebirea dintre ,,felurile" de organisme, atât în momentul facerii lor, cât şi după aceea, şi erau în chip lim pede împotriva oricărei fllosofii ce ar fi confundat aceste deosebiri. Învăţătura lor îngăduia *variaţia* în interiorul fiecărui „fel", ceea ce se poate observa şi do vedi ştiinţific, dar se împotrivea cu tărie ideii că un fel se poate preschimba într-altul, lucru ce nu a fost dovedit ştiinţific nici până în ziua de azi.

Cercetând învăţătura Sfinţilor Părinţi despre zidirea omului şi a lumii, Pă

rintele Serafim a aflat-o atât de clară, încât era „pur şi simplu uimit de pu terea pe care «evoluţia)> o avea chiar asupra cugetelor ortodoxe instruite. lată puterea lumii acesteia şi a ideilor sale la modă!"

Toţi purtătorii vii ai predaniei patristice pe care-i cunoştea Părintele Sera fim erau constienti de faptul că teoria evolutionistă era mai curând o credin-

tă decât simplă stiimă. Însă criticii articolului lui A.Y. se refereau mereu la un

scriitor ortodox tradirionalist si doctor în medicină, Dr. Alexandru Kalomi-

ros, ca la o persoană ce era în favoarea evoluţiei. Neputând citi articolul lui

Kalomiros în greceste, Părintele Serafim se simtea frustrat de a i se arunca mereu în faţă numele acesruia. Apreciase mult traducerea engleză a puterni- cei critici făcute de Kalomiros ecumenismului, *Împotriva mincinoasei uniri,* şi nu-şi putea închipui cum acelaşi autor putea fi în favoarea evoluţiei. El i-a scris lui Kalomiros, Întrebându-l despre p9ziţia sa, iar acesta a făgăduit că-iv:

trimite un răspuns amănunt,it în englezes, te, cu citare din Sfint, ii Părint, i. „II aşteptăm fără prejudecăţi şi cu nerăbdare!", scria Părintele Serafim. „Nădăj-

duim să primim o confirmare a bănuielii noastre că a fost folosit pe nedrept

•

ca un presupus adept al evoluţiei."

Câteva luni mai târziu, Părintele Gherman şi Părintele Serafim au primit o epistolă de patruzeci de pagini de la Kalomiros. „Trebuie să mărturisesc", scria Părintele Serafim, „că este mult mai şocant decât ne aşteptam - să expui învăţătura «evoluţionistă» nici măcar înfrumuseţată ori

aranjată, încununată cu «animalul evoluat Adam» si «cel ce tăgăduieste evoluria tăgăduieste Sfin tele Scripturi.)) Într-un fel su tem totuşi mai c rând mu'iţumiţi -

acum am aflat *pentru prima dată* un respectabil «evoluţionist» ortodox ce acceptă să spună pe faţă lucruri pe care alţii, cred eu, se tem să le rostească cu glas tare." Părintele Serafim si-a dat toată silinra să alcătuiască un răspuns, care s-a dovedit a fi la fel de lung ca şi scrisoarea Doctorului Kalomiros. Scrisoarea Părintelui Serafim - de fapt, un tratat - este o capodoperă de gândire patris tică, şi astăzi nu putem fi decât recunoscători că corespondenţa sa cu Dr. Ka lomiros l-a inspirat să-l scrie. Până astăzi, ea este cea mai limpede şi mai de
plină combatere patristică a evoluţionismului scrisă vreodată.

7. Latura ştiinţifică a problemei

Începând de arunci, ideea iniţială de a scoate o broşură asupra evolu ţionismului nu i s-a mai părut potrivită Părintelui Serafim. Acum, împreună cu A.Y„ au început să se gândească la scrierea unei cărţi întregi. Părintele Serafim urma să scrie despre învătătura patristică privind creatia si întâiul om, ca si des- pre originile filosofice ale evoluţiei, pe când A.Y. urma să scrie despre evoluţie ca teorie stiintiflcă si despre „evolutia crestină". „Studiul nostru", scria Părintele Serafim, „ar trebui să dea o imagine < completă», care nădăjduim că va limpezi mulre minţi. Cu siguranţă, ea mi-a limpezit propria minte, căci la multe din as pectele problemei nu mă gândisem până arunci în chip amănunţit."

Corespondenţa Părintelui Serafim cu Dr. Kalomiros i-a arătat însemnăta
tea faptului de a fl la curent cu discuţiile ştiinţifice asupra subiectului evolu

tiei. Dr. Kalomiros se mândrea că este mai presus de aceste discut, ii, întrucât ele erau „occidentale" s i deci „neortodoxe". Însă Părintele Serafim arăta că:

„Problema evoluţiei nu poate fl nicidecum discutată dacă nu ai un te mei pentru înţelegerea laturii sale ştiinţifice (a «dovezilor sale ştiinţifke»), ca şi a mai vastei fllosofii a evoluţiei întemeiate pe ea (Teilhard de Char din[1] etc.).„ Nu vreau să spun că. trebuie să fli un specialist în ştiinţă spre a discuta latura ştiinţifică a problemei - căci latura ştiinţifică *nu* este cea mai importantă şi, de obicei, specialiştii cad în capcana de a se concentra prea mult asupra ei; dar, dacă nu cunoşti suficient latura ştiinţifică, nu vei fl în stare să pricepi problema în întregul ci. Nu vei putea spune cu certi
tudine, de pildă, dacă omul a fost pe pământ acum vreo şapte sau opt mii de ani («mai mult sau mai pu.tim>, cum spun adeseori Părin tii), dacă esti cu totul neştiutor în ce priveşte principiile datării radiometrice, straturi-
le geologice etc., care «dovedesc» că omul are o vechime de «milioane de ani». Iar asemenea cunoştinţe nu sunt nicidecum ezoterice - principiile de bază ale datării radiometrice (atâta cât e nevoie pentru a le arăta punctele tari şi cele slabe) se pot explica într-un articol destul de scurt.„[2] Este doar un exemplu care ne arată că, pentru a da de capătul problemei, este ne voie să avem o cunoaştere de bază, chiar ca profani, a dovezilor ştiinţifice pentru şi împotriva evoluţiei. Dacă oamenii sunt cât de cât obiectivi, fără a voi să aibă dreptate cu orice

preţ, asemenea probleme nici n-ar trebui să stârnească dezbateri prea pătimaşe. Ca principiu de temelie, desigur, tre buie să pornim de la faptul că *adevărul* ştiinţific (opus feluritelor păreri şi prejudecăţi) nu poate contrazice *adevărul* descoperit dumnezeieşte, cu condiţia să le înţelegem pe amândouă în mod corect."

[1] Pierre Teiihard de Chardin (1881-1955), ceolog iezuit, paleonrologi i - filosof, ale cărui afirmafii privitoare la dogma păcatului originar au fose respinse de către Biserica Romano-Catolică *(n. tr.).*

[2] Dăm un astfel de articol în Anexa 4.

După cum am văzut, în prima jumătate a secolului al XX-iea savanţii se fereau să pună la îndoială modelul evoluţionist. Testau orice altă ipoteză, în afară de aceasta - căci pe ea se sprijineau toate celelalte, Întreaga clasificare a noţiunilor lor. Cei cât iva savanti - printre care unii foarte însemnati - ce în- drăzneau să submineze această dogmă erau socotiţi „eretici" şi puşi pe lista neagră. Când Dr. Kalomiros frecventa şcoala, în anii 1950, nu numai că nu era la modă, ci era de-a dreptul o blasfemie să nu crezi în evoluţie; de aici şi în cercările sale ca patrolog, de a-i face pe vechii Părinţi să creadă şi ei în aceasta. După anii cincizeci situaţia a început a se schimba. Unul câte unul, „opo zanţii tăcuţi" pomeniţi la Centenarul Darwin începură să iasă la iveală. Sa vanei reputati începură să ridice serioase îndoieli asupra evolutiei, si erau de-acum prea mulţi pentru a mai fi reduşi la tăcere. Progresele „ştiinţelor grele", ale geneticii moleculare, embriologiei etc„ puneau mari dificultăţi sa vanţilor în a împăca datele lor cu modelul neodarwinist. Au apărut cărţi şti inţifice ce criticau teoria lui Darwin, printre care *Implications of Evolution (Implicaţiile evoluţiei)* (1961) de G. A. Kerkut, profesor de fiziologie şi bio chimie la Universitatea Souchampton, Anglia, şi *L'Evolution du vivant (Evo luţia organismelor vii)* (1973) de Pierre P. Grasse, unul dintre cei mai mari bi ologi în viată, fost presedinte al Academiei Franceze de Stiinte. Dr. Grasse îsi încheia canea cu acest nimicitor rechizitoriu al evoluţiei darwiniste:

> „Prin uzul şi abuzul unor postulate ascunse, al unor îndrăzneţe şi ade sea neîntemeiate extrapolări, s-a creat o pseudo-ştiinţă. Ea prinde rădăcini în chiar miezul biologiei, făcând să rătăcească numeroşi biochimisti şi bi- ologi, ce cred în mod sincer că acurateţea conceptelor fundamentale a fost demonstrată, ceea ce este departe de realitate.''!

În ciuda unor astfel de afirmaţii ale unor savanţi de primă mărime, dez baterea asupra teoriei evoluţioniste ca o pseudo-ştiinţă a rămas în mare pare între zidurile instituţiilor ştiinţifice, nefiind încă cunoscută publicului. În ce priveşte publicul american, evoluţia era încă o realitate de necontrazis în anii şaptezeci, tot pe cât fusese şi în anii cincizeci, când atât Părintele Serafim, cât *şi* Dr. Kalomiros frecventau liceul. Oamenii care ar fi vrut să afle ce se întâm pla cu adevărat în mediile ştiinţifice ar fi trebuit mai întâi să se familiarizeze cu cărţile şi revistele de specialitate.

În dorinţa sinceră de a şti ce avea de spus ştiinţa modernă despre evoluţie - ce anume era într-adevăr dovedit şi ce anume era speculaţie - Părintele Serafim a studiat principalele lucrări ştiinţifice, ca şi lucrările de popularizare asupra „dovezilor" evoluţiei şi originii omului. A stat de vorbă şi cu savanţi ce lucrau în instituţiile cele mai importante, care i-au spus că până şi între adep-

[1] Am citat după traducerea engleză a cărţii lui Pierre P. Grasse, *Evolution of Living Organisms,* Academic Press, New York, 1977, p. 202.

ţii evoluţiei mulţi admiteau că nu există de fapt *dovezi* pentru aceasta, ci doar că „este mai logică" sau că „alternativa ei este de neconceput" - adică facerea lumii de către Dumnezeu. Pentru un savant autentic, susţineau ei, simpla te orie a evoluţiei este un mijloc destul de convenabil de clasificare, iar un alt model la fel de ştiinţific ar putea fi tot atât de acceptabil.

Prin studiile s> i contactele sale personale, Părintele Serafim, des i nu avea o diplomă în ştiinţele naturale, era mult mai la zi cu stadiul la care ajunsese teoria evoluţiei decât Dr. Kalomiros. Asigurându-l. pe Dr. Kalomiros că nu era „împotriva ştiintei", el îi scria:

> „Se pare că nu sunteţi la curent cu marea cantitate de literatură şti
>
> int ifică din ultimii ani care este extrem de critică la adresa teoriei evolu- tioniste, vorbind de trecerea ei în rândul poeziei si metaforelor, în locul teoriilor ştiinţifice (Prof. Constance, profesor de botanică la Berkeley University din California), sau chiar îi neagă cu totul validitatea. Dacă do riţi (deşi nu prea are rost!), aş putea într-adevăr să alcătuiesc o listă cu *sute* (dacă nu chiar *mii)* de savanţi reputaţi care în prezent fie nu cred deloc în evolufie, fie afirmă că e o teorie ştiinţifică foarte îndoielnică."

În studiile sale, Părintele Serafim aprecia lucrările savanţilor creaţionişti, un grup de crestini protestanci ce erau oameni de stiintă profesionisti. Mis- carea creaţionismului ştiinţific primise un impuls în America prin publicarea fecundei cărţi *The Genesis FLood (Potopul din Cartea Facerii)* de Dr. Henry Morris *şi* Dr. John Whitcomb în 1960 (la doar un an de la Centenarul Dar win)1, iar dezvoltarea ei a coincis exact cu îndoielile tot mai mari asupra te oriei evoluţioniste din mediul ştiinţific. Încă de la început, strategia sa a fost

> aceea de a scoate în evidentă nu cât de mult contrazice evolur,ia Biblia, ci cât de mult contrazice ea dovezile stiintei. Succesul imediat si influenta sa au făcut ca evoluţionistii să reia ofensiva, caricaturizând pe creationisri si acu- zându-i de partizanat religios, fără a-şi mărturisi propriul partizanat religios. lată ce scria Dr. Henry Morris:

judecată sau amenință cu darea în judecată ori de câte ori se ia în considerare un demers cu două modele (creație/evoluție) în învățământ. Un adevărat val de tirade anti-creationiste s-a revărsat prin mijloacele de informare liberale, ca *și* prin ziare *și* cărți din tabăra educa- țional-științifică oficială. Evoluționiștii sar în sus de bucurie la cel mai mic semn de citare greșită ori neînțelegere pe care o pot descoperi în abun-

[1] O mișcare similară a luat ființă în 1932 în Anglia; ea e intitula Mișcarea de Protest Împotriva Evolurionismului. Inițiatorul ei a fost biologul Douglas Oewar. Continuându-și lucrarea până astăzi, ea este cunoscură acum ca Mișcarea Pentru Șriinp Creațională.

dent argumentata literatură creaţionistă, pe când propriile scrieri sunt sa turate de citate scoase din context şi răstălmăciri flagrante ale argumen telor creationiste."[1]

Astfel, în momentul când Părintele Serafim alcătuia acel studiu aprofun dat al subiectului, pe la începutul anilor şaptezeci, în mintea oamenilor *miş* carea creationistă era obiect de ridiculizare. Chiar si Părintele Serafim a fost la început sceptic asupra mişcării, nu fiindcă ar fi fost influenpt de opinia pu blică (în care nu avea deloc încredere), ci fiindcă vedea cum mişcarea se înte- meia pe o interpretare protestantă de tip raţionalist şi „de bun sâmţ a Biblici, în loc de tâlcuirea dumnezeieşte descoperită a Sfinţilor Părinţi ortodocşi. Totuşi când a ajuns să studieze cărţile scrise de liderii creaţionismului ştiin ţific - mai ales *Potopul din Cartea Facerii* şi *Creaţionism ştiinţific,* ambele de Dr. Henry Morris - a fost impresionat de cercetarea lor minuţioasă şi de pre zentarea sobră si bine chibzuită. „Prezentarea făcută de ei «modelului crearionist», scria el, e o apropiere promiţătoare de o perspectivă mai obiectivă asu- pra Întregii probleme".

Părintele Serafim nu aştepta de la savanţii creaţionişti să rezolve proble mele teologice şi filosofice. (Pentru aceste probleme recurgea, desigur, la Sfin tii Părinti si la filosofii orrodocsi rraditionalisti, precum Ivan V. Kireevski, Episcopul Ignatie Briancianinov şi Konstantin Leontiev.) Mai curând, folosea lucrările savanţilor creaţionişti spre a face faţă întrebărilor ridicate de ştiinţa modernă, spre a-şi sprijini învăţătura pe care *o aflase deja* în teologia patristică. Deşi savanţii respectivi erau cu adevărat lipsiţi de înţelegerea patristică a firii omului şi a lumii zidite întru început (şi, în general, a întregului dome niu patristic de tâlcuire a *Cărţii Facerii),* cărţile lor prezentau fapte ce trimi teau la statornicia ,,felurilor" de animale, la Potopul lumii şi la o creaţie (rela tiv) recentă - lucruri pe care Părintele Serafim le găsise afirmare fără echivoc în scrierile Sfintilor Părinti. Prin urmare, fără voia lor, savantii protestanti slujeau în multe cazuri drept apărători activi ai ortodoxiei patristice.

Respectul Părintelui Serafim faţă de acest curajos grup de savanţi a sporit şi mai mult când a luat legătura cu Institutul de cercetări creaţioniste, situat în oraşul său

narai, San Diego. S-a abonat la revista lor, *Acts and Facts,* dis cutând adesea noile articole mai interesante cu fratii din mănăstire. Semnala adeseori crestinilor orrodocsi numeroasele căni scoase de Institut, începând cu lucrarea introductivă, *Creaţionism ştiinţific.*[2]

[1] Henry M. Morris, *Scientific Crearionism,* Masrer Books, Green Foresr, Arkansas, ed. a 2-a,
1985,p.15.

[2] Preţuirea cu care ajunsese să privească Institutul de cercetări creaţioniste se poate vedea din ultima sa cuvântare despre creaţie/evoluţie, ţinută doar cu câteva săptămâni înainte de moarte, unde vorbea pe larg despre lnstiCllt şi lucrarea acestuia. Vezi Anexa 3 de la sfârşitul cărţii.

8. „Cursul de supraviefuire" şi cursurile despre „Cartea Facerii"

Cartea plănuită de Părintele Serafim n-a fost niciodată terminată. A.Y. i-a trimis Părintele Serafim ciorna propriilor secţiuni, pe care acesta a revăzut-o şi a amplificat-o cu propriile texte, trimiţând-o chiar unui profesor de ştiinţe naturale pentru verificare; totuşi, cartea continua să rămână în stare brută şi fragmentară.

însă între timp Părintele Serafim continua să facă cercetări, să scrie şi să vorbească despre evoluţie şi despre perspectiva patristică asupra creaţiei.

În vara anului 1975, cu scopul de a oferi pelerinilor veniţi la mănăstire o întemeiere în ortodoxie, Părintele Gherman si Părintele Serafim au tin ur un curs de trei săptămâni, pe care l-au intitulat „Academia Teologică Noul Vala-am". Părintele Serafim a ţinut un şir de conferinţe despre dezvoltarea gândirii apusene, de la Marea Schismă până în prezent. Pentru toate acele cuvântări si-a alcătuit planurt extinse, sistematizându-si vastele cercetări istorice si filo ofice pe care le făcuse pentru *Împărăţia or:iului şi Împără,tia Lui Dum,nezeu.* Era rodul Întregii experienţe acumulate ca creştin ortodox, nu doar al cerce tărilor sale anterioare. Acum era cu mult mai bine pregătit decât înainte ca să-si înfătiseze cunoasterea într-un mod care să aibă si o aplicare practică în viaţa oamenilor de azi. Şi-a intitulat şirul de conferinţe „Curs de supravieţu- ire", fiindcă credea că, dacă oamenii vor să supravietuiască astăzi ca crestini ortodocsi, trebuie să înreleagă apostazia, să stie *de ce* epoca modernă este asa cum este. Pentru a *se* putea feri, omul trebuie să aibă o oarecare idee despre strategia inamicului său. Părintele Serafim îşi mai numea lecţiile „curs de au to-apărare ortodoxă".

Părintele Serafim a ţinut douăsprezece conferinţe, fiecare de mai multe ore. Cea de-a unsprezecea conferintă avea ca temă evolutia. Aici Părintele Se- raflm şi-a folosit nu numai cercetările anterioare, ci şi studiile mai recente pentru proiectata carte despre înţelegerea patristică a creaţiei. În conferinţă a discutat evoluţia din toate punctele de vedere -

-:i să schiteze
planuri referitoare la creaţie şi evoluţie. Apoi, în 1981, cu doar un an înainte
de moarte, a abordat din nou subiecrul cu roată seriozitatea. În timpul cursu rilor ,,Academiei Teologice Noul Valaam" din vara acelui an, a ţinut o serie de cursuri despre tâlcuirea patristică a primelor trei capitole din *Cartea Face rii.* S-a trudit mult pentru pregătirea cursurilor, alcătuind un voluminos ma
nuscris al unei tâlcuiri verset cu verset, plină de citate patristice, dintre care multe le-a tradus singur. Cei opt ani de cugetare, lectură şi rugăciune dedicaţi

acestui subiect nu fuseseră în zadar. Seria de lecţii era produsul unui cuget pa trisric matur, al unui om care, poate mai mult decât oricare altul în vremile moderne, a cercetat Întregul învăţăturii Părinţilor numai spre a afla şi a eluci da *învăţătu;·a pat;·isticd asupra facerii lumii.* Şi cât de înaltă era învăţătura Pă

rin‚rilor pe care a extras-o, cu cât mai însufletitoare decât încercările altora de a acomoda pe Sfinţii Părinţi cu modele intelectuale moderne!

La următoarele cursuri ale Academiei, în vara lui 1982, Părintele Serafim şi-a continuat tâlcuirea la *Facere,* discutând de această dată capitolele 4-11. Pe neaşteptate, la două săptămâni de la încheierea cursurilor s-a îmbolnăvit, şi peste încă două săptămâni a trecut la odihna întru Domnul. Astfel că tâlcui rea sa patristică la *Facere* a fost ultima realizare a vieţii sale.

9. Planul cărţii

În primele planuri pentru cartea propusă, Părintele Serafim socotea că ar fi mai bine să înceapă cu discutarea evolut‚iei, arătând că nu există dovezi ‚ sti- inţiflce covârşitoare în sprijinul ei, apoi să prezinte înţelegerea patristică acre-

aţiei. Pe atunci se gândea că aceasta ar fi fost necesar întrucât, înainte ca oa menii să poată aborda cu seriozitate învăţătura patristică, trebuia mai întâi să înţeleagă că ceea ce învăţaseră întreaga viaţă despre faptul incontestabil al evoluţiei era, de fapt, contestabil.

La sfârsitul vier‚ ii sale, Părintele Serafim gândea altfel. Ultima oară când a vorbit despre planul cărţii propuse spunea că ea ar trebui să înceapă cu tâl-

cuirea patristică a *Facerii* (adică şirul de conferinţe din anii 1981-1982), care ar fi fost urmată de discutarea evoluţiei. ,,Întreaga imagine a ei începe să mi se limpezească", scria el. ,,Ar trebui intitulată cumva mai pozitiv (fără evolu ţie în titlu), de pildă *Cartea Facerii, crearea lumii şi întâiul om: perspectiva or todoxă,* iar prima parte şi cea mai importantă să fie doar o tâlcuire ortodoxă (după Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Efrem Sirul etc.) a primelor capitole din *Cartea Facerii,* dezbătând „problemele" ridicate de omul modern în cur sul discuţiei. Apoi, pe planul al doilea (mai puţin de jumătate din carte), o discuţie asupra Întregii probleme a evoluţiei." În prezenta compilaţie postu mă am urmat acest plan.

De ce a schimbat Părintele Serafim planul cărţii? O sugestie poate fi aflată în următoarele cuvinte pe care Părintele Seraf im

le-a scris în primăvara lui 1981:

„Gândindu-mă la cursul meu despre *Cartea Facerii* din vara aceasta, am recitit o parte din scrisorile Doctorului Kalomiros. Ce dezamăgire! Îţi piere tot cheful să te mai apuci de acest subiect când vezi cum îl abor deză... Oricine s-a convertit cu adevărat la creştinism va începe negre şit să-şi regândească Întreaga perspectivă intelectuală, nu-i aşa? Oare nu-i aceasta adevărata problemă a Doctorului Kalomiros... şi a altor intelectuali

ce nu s-au convertit pe deplin, ori au adus cu ei în Ortodoxie propriul ba gaj intelectual?"

Părintele Serafim se săturase, de fapt, de ideea de a trebui să prezinte în văţătura patristică despre creaţie exclusiv în legătură cu bagajul intelectual modern al evolutionismului. Făcuse acest ţucru în scrisoarea sa către Dr. Ka- lomiros încă din 1974, dar acum, de când începuse a-şi pregăti tâlcuirea pa- tristică cu opt ani în urmă, se distanţase de acea polemică. A văzut că ponde rea învăţăturii patristice despre creaţie era atât de mare şi captivantă, încât, prin comparaţie, afirmaţiile nedovedite şi gândirea confuză a evoluţioniştilor moderni păleau. Învăţătura patristică, a observat Părintele Serafim, putea re zista sprijinindu-se pe propria autoritate dumnezeiască, chiar în faţa minţilor moderne crescute în învăţătura evoluţionistă; iar o discuţie asupra evoluţiei era necesară doar ca un lucru secundar.

1O. Schimbările din anii '80

Probabil că acesta fusese principalul motiv pentru care Părintele Sera fim dorea să schimbe ordinea iniţială a cărţii. Dar este posibil să mai fi fost un motiv: în ultimii doi ani din viaţa Părintelui Serafim începuse să apară o schimbare în acceptarea evoluţiei de către opinia publică. Am pomenit mai devreme cum în anii 1960-1970 îndoielile tot mai mari ale savanţilor în le gătură cu neodarwinismul fuseseră, în mare parte, ascunse între zidurile co munităţii ştiinţifice. Pe la sfârşitul anilor şaptezeci, zidurile au început să se spargă. Prima fisură s-a produs când paleontologi de frunte, precum Niles El dredge şi Stephen Jay Gould, şi-au publicat noua teorie evoluţionistă a „echi librului punctual", spre a suplini lipsa formelor de tranziţie, evolutive, din datele oferire de fosile (forme care ar fi trebuit să existe, după neodarwinis mul clasic). Noua teorie nu era deosebit de interesantă pentru marele public, dar ceea ce era socotit a fi cu adevărat demn de aflat era faptul că, conrrar pă rerii încetăţenite, arhiva fosiliferă nu se potrivea defel cu aşteptările darwinis te. Gould mergea până acolo încât să numească lipsa formelor de tranziţie „secretul de fabricaţie al paleontologiei". Faptul a devenit ştire internaţională, dând impulsul următoarei faze din dărâmarea eşafodajului darwinist.

format treptat, la intervale constante), demonstrând că acesta era incapabil să explice zăcămintele de roci ale scoarţei pământului, *şi* în special depozitele de fosile. Un număr de geologi, ce se autointitulau „neo-catastro fişti", s-au reîntors astfel la ideea că practic toate straturile s-au format prin inundaţii şi alte catastrofe de acelaşi tip. Deşi respingeau catastrofismul bi-

blic, păstrând cadrul srandard evoluţionisr/uniformisr al miliardelor de ani, aceşti geologi necreaţionişti au oferit o confirmare seculară a ceea ce geologii poropului, precum Henry Morris, spuneau de mai mulţi ani.

În anii de după moartea Părintelui Serafim, în 1982, au continuat să apa ră noi schimbări. Toţ mai mulţi savanţi necrestini si necreationisti au făcut cunoscut că teoria neodarwinistă nu poare explica noile dare din domeniul geologiei, paleontologiei, astronomiei, genericii, fizicii, biochimiei şi al altor ştiinţe. Unii caută un nou model, deşi nu prea ştiu unde să-l găsească. Ar fi desigur prea mult să socotim că roţi aceştia se vor întoarce către „modelul cre arionisr", întrucât, cum arăta Părintele Serafim, nici creatia, nici evolutia nu potf dovedite în chip definitiv: de fapt, amândouă ţin de credinţă şi filosofie, de o alegere iniţială.

De la moartea Părintelui Serafim au apărut o mulţime de cărţi foarte bu ne, care au ajurat la aducerea la cunoştinp publicului a erorilor neodarwinis mului. În 1985 a apărut cartea lui Michael Demon, cercetător australian în biologie moleculară, *Evoltttion: A Theory in Crisis (Evoluţia: criza unei teorii),* ce oferea o critică sistematică a modelului evoluţionist actual din perspectiva mai mulror discipline ştiinţifice. Din punctul de vedere al propriei discipline, Demon arăta că descoperirile specialiştilor în biologie moleculară aruncă din ce în ce mai multe îndoieli asupra pretenţiilor darwiniste.

11. Schimbările din anii '90: Phillip E. Johnson

Evenimentul cel mai important şi mai neaşteptat în dezbaterile asupra evo luţiei din ultimii ani a fost apariţia unui profesor de ştiinţe juridice, Phillip E. Johnson, ca unul dintre principalii critici mondiali ai darwinismului. Johnson, care predase dreptul la Berkeley University din California vreme de aproape treizeci de ani, spune că una dintre specializările sale este „analizarea logicii argumentelor şi identificarea presupunerilor aflare îndărătul acelor argumen te". În 1987, citind argumentele în favoarea evoluţiei din cartea lui Richard Dawkins, *The Blind Watchmaker (Ceasornicarul orb),* a observat că ele se în temeiau mai curând pe retorică decât pe şriinp exactă. „Am putut vedea", îşi amintesre el, „că Dawkins si-a realizat magia discursului cu aceleaşi mij'loace ce ne sunt atât de familiare nouă, avocaţilor„. Am luat la rând roate cărţile, ajungând mai fascinat de evidentele dificultăţi ale cazului darwinist - dificultăţi ce fuseseră depăsite printr-o retorică

înselătoare si o repetitie emfatică."[1]

Johnson a observat şi felul cum răspundeau colegii săi din domeniul şti- inţei arunci când le punea Întrebări dificile despre darwinism:

[1] Tim Scafford, „The Making of a Revolution", în *Christianity Today* (8 decembrie 1997). „Darwinists Squirm under Spotlighc: Incerview wich Phillip E. Johnson", în *Citizen Magazine* (ianuarie, 1992).

,,În loc să ia în serios problemele intelectuale şi să le riposteze, ei răs pundeau de obicei prin tot felul de divagaţii şi un limbaj imprecis, ceea ce făcea cu neputinţă discutarea obieqiilor reale faţă de darwinism. Este exact felul în care vorbesc oamenii ce încearcă cu tot dinadinsul să nu în ţeleagă un lucru.

Un alt mod de a evita problema era marele contrast pe care l-am obser

vat între tonul extrem de dogmatic folosit de darwinişti când se adresau publicului obis,nuit s,i recunoas,terea pe fat ă, în cercurile s, tiinr,ifice, a serioaselor dificultăţi ale teoriei...

A fost extrem de şocant pentru mine ca, pătrunzând în acest domeniu, să văd cât de defectuos era, de fapt, raţionamentul său, cât de ilogic este întregul domeniu ştiinţific al evoluţiei şi cât de mult se opuneau savanţii la aplicarea oricărei logici în el. Am simţit deci că era o adevărată ocazie pentru cineva din afara ştiinţei, care era interesat de o corectă gândire logi

că, mai curând decât de promovarea unui anumit set de solutii, si aceasta

este misiunea pe care mi-am asumat-o din acel moment„.

Este evident că biologii ce studiază o viaţă întreagă biologia sunt auto ritări legitime în privinţa amănuntelor despre cele aflate de ei în investi gaţia lor, iar cineva din afară nu are cum să pună la îndoială acele lucruri, dar cineva din afară poate desigur să pună la îndoială modul lor de gândi re, mai ales când se vădeşte că ei cred în ceea ce cred nu din pricina a ceea ce ştiu ca biologi, ci *în ciuda* a ceea ce ştiu ca biologi. Este o mişcare filo soflcă întemeiată pe materialism„. Deci e o chestiune de gândire, şi astfel ţine mai mult de disciplina mea decât de a lor."[1]

În 1991 profesorul Johnson a scos canea *Darwin on Trial (Darwin sub acu zaţie).* Limpezimea gândirii sale în străbaterea retoricii darwinismului şi expu nerea temeiurilor logice ale controversei i-au adus rapid respectul creaţionistilor si necreationistilor deopotrivă, ca si resentimentul evolutionistilor înrăiri, care nici până azi n-au reuşit să-i respingă nici măcar unul din argumente.

Lucrarea lui Johnson a dat imbold mai multor savanţi să dea la iveală propriile întrebări dificile despre teoria evoluţiei. Cel mai renumit dintre ei este profesorul de biochimie Michael Behe, care în canea sa din 1996, *Darwin's Black Box (Cutia neagră a lui Darwin)* arată că uimitoarele descoperiri recente ale biochimiei nu se împacă cu nici un fel de darwinism. El înfăţişează dovezi din domeniul său, con form cărora mecanismele biochimice interdependente trebuie să fl fost *proiectate,*

deşi, nefiind creaţionist, nu-l identifică în mod direct pe Proiectant.

În 1997, o altă carte ce dădea de gândit a constituit o puternică lovitură împotriva darwinismului: *Not by Chance! (Nu întâmplător!)* de Dr. Lee Spet ner. Biofizician evreu, specializat în codul genetic, Spemer şi-a petrecut trei-

[1] „Oarwinist.sSquirm under Spotlighc", în *Citizen Magazine* (ianuarie 1992);Jeff Lawrence, „Com munique lnterview: Phillip E.Johnson", în *Communique:A Quarterly jouma!* (primăvara 1999).

zeci de ani cercetând posibilitatea evolu iei la nivel genetic. El arată nu numai *de ce* mutaţiile întâmplătoare nu vor produce niciodată schimbările pretinse de evoluţionişti, ci oferă *şi* noi căi ştiinţifice de investigare a felului *cum* are loc variaţia în limitele genetice stricte ale fiecărui fel de organism.

Anul următor a adus publicarea unei alte contribuţii majore: *The Design In ference (Deducerea existenţei unui PI.an)* de William¡ A. Demḅski, profesor de ma tematică si filosofie si proaspăt convertit la crescinismul ortodox.[1] Întemeindu-se pe probabilitatea matematică, Dembski demonstrează în chip hotărâtor că nişte cauze naturale nedirijate nu pot da seamă de complexitatea biologică.

Cum asemenea contribuţii continuă să apară, profesorul Johnson le folo seşte spre a avansa ideea unui Creator. El vede opera sa şi a celorlalţi ca pe o strategie de tip „pană". El spune:

> .,Ideea este aceea de a scoate la iveală câţiva oameni care să propună un nou mod de gândire şi noi idei. Este ceva foarte şocant, iar ei au parte de tot felul de jigniri. Problema este că trebuie să ai nişte oameni care să vorbească mult despre acel subiect, făcându-l să iasă în faţă, luându-şi pe deapsa şi primind toace jignirile, ca apoi oamenii să ajuṇgă să se obişṇu iască să v̧orbească̧ despre el. Devine un subiect despre care se obişnuiesc să audă, si astfel câscigi ceva mai multi oameni, apoi si mai multi, ca până la urmă să ajungi a-l legitima ca temă obişnuită a discuţiilor academice. Acesta este si scopul meu: să legitimez punerea în discucie a evolutiei, si în special a mecanismului darwinist şi a puterii sale creatoare, legitimându-o ca subiect ştiinţific şi academic de prim plan. De îndată ce vom putea face acest lucru, punând reflectoarele asupra ei, oricine va şei că nu există do vezi. Deci nu putem pierde în această dispută. Suntem obligaţi să câşti găm. Nu trebuie decât să o facem să fle firească, lucru care cere răbdare şi perseverenţă, şi tocmai această taccică o aplicăm."[2]

Profesorul Johnson este şi un admirator al Părintelui Serafim, căutând să facă viata si activitatea sa cât mai cunoscută.[3] Îi suntem deosebit de recu- noscători pentru introducerea pe care a făcut-o la cartea de faţă.

[1] Un ale creştin ortodox prezent în mod activ Î_!l respingerea evoluţionismului este Jo.hn Mark Reynolds, profesor de filosofie la Biola University. Incr-o recentă ancologie, el afirmă c„ălncepând dinsecolul întâi, Părinţii, în marea lor majoritate, au adoptat viziunea despre un potop general în perioada timpurie a pământului„. Înlă urea ră ezitare a părerii Părinţilo nu este de conceput pentru nici un creştin chibzuit" *(Three Views on*

Crearion and Evolution, ed. Moreland and Rey nolds, 1999, p. 97)

[2] Jeff Lawrence, „Communique lncerview: Phillip E. Johnson", în *Communiqul- A Quarterly Journal(primăvara* 1999).

[3] Vezi rezumatul biografiei Părintelui Serafim publicat de Phillip Johnson mai întâi în *Books&Culture* (septembrie/octombrie, 1997) iar mai apoi în culegerea sa de eseuri, *Objecrions Sustained: Subjective Essays on Evolution, Law & Cu/ture,* Inter Varsiry Press, Downers Grove, Illi nois, 1995, pp. 173-178.

12. Schimbări în Lumea ortodoxă

„Pana" de care vorbeste profesorul Johnson n-a rămas fără urmări în lu mea ortodoxă. În 1998, *'The Christian Activist (Lucrătorul Creştin)* - o publi caţie ortodoxă foarte populară ce ajungea la 75000 de creştini ortodocşi de toate originile - a publicat un articol de Dr. Kalomiros (de curând răposat), care pretindea că teoria evoluţionistă modernă era compatibilă cu creştinis mul ortodox. Nu era, desigur, nimic neobişnuit. Cum am văzut, publicaţii le ortodoxe din America se arătaseră îngăduitoare cu evoluţionismul de mai multe ori în trecut. Neobişnuită şi surprinzătoare a fost reacţia cititorilor la articolul Dr. Kalomiros. *The Christian Activist* primise Întotdeauna o cores pondenţă foarte bogată, dar de această dară au fost copleşiţi. În numărul ur mător, editorul scria:

> „Referitor la numărul 11, am primit mai multe scrisori adresate *edito* rului decât la orice alt număr. Am primit, de asemenea, scrisori referitoa re la „Voinţa veşnică", articolul despre crearea lumii al Doctorului Kalo miros, mai multe decât despre orice alt articol publicat de noi vreodată, şi toate erau în dezacord cu părerile lui."[1]

În mod înţelept, editorul a hotărât să tipărească largi extrase din scrisoarea Părintelui Serafim către Dr. Kalomiros, afirmând că prezentarea făcută de că

tre Părintele Serafim a Părint.ilor Bisericii în ce prive.ste

tema evolu.tiei era în-

cr-adevăr cea tradit,ională, ortodoxă.[2]

Reacţia la articolul revistei *Christian Activist* din 1998 reprezenta o schim bare majoră faţă de anii şaptezeci, când articole pro-evoluţioniste aveau ca ecou doar tăceri complice ori aprobări pe faţă din partea cercurilor ortodoxe principale. În acea vreme Părintele Serafim mersese împotriva curentului de opinie din ortodoxia americană contemporană, fiind astfel supus criticilor din partea fraţilor săi orcodocşi. Acum opinia publică începuse să-l ajungă din urmă.

13. Dincolo de darwinism

Este interesant că Părintele Serafim prevăzuse aceste schimbări. În scrierile si în conversările sale spunea că ateismul si agnosticismul din stiinta si filo- sofia modernă, Întemeiate din plin pe teoria lui Darwin, vor intra inevitabil în declin. Acest fapt va fi un avantaj pentru creştinii tradiţionalişti şi pentru

[1] *The Christian Activist: A journal of Orthodox Opinion,* voi. 12, primăvară!

vară, 1998, pp. 1-2.

[2] Scrisoarea Părintelui Serafim către Dr. Kalomiros fusese publicată anterior într-un număr dublu special al revistei ortodoxe *Epiphany* {toamna 1989 - iarna 1990), editată *şi* compilată de Pr. Andrew Rossi şi Stephen Muracore. Acel număr deschizător de drumuri, prima lucrare de acest fel apărută în presa ortodoxă americană, cuprindea şi câteva respingeri şciinţiÎlce şi ftlosofice ale evolu1iei, scrise de WA. Dembski, W. Smith şi alţii.

căurătorii adevăratului Dumnezeu; dar pe ceilalţi, spunea Părintele Serafim, îi va duce la un deism nedesluşit şi la feluritele nuanţe de panteism ce vor ca racteriza amăgitoarea „religie a viitorului".

Phillip E. Johnson, creştin aflat în primele linii ale dezbaterii creaţie/evo luţie, este de acord cu prognoza fa.cută de Părintele Serafim în urmă cu pes te douăzeci de ani. „Tocmai ascq discutam cu toţi prietenii mei", spunea el. „Materialismul stiintific se află în declin, dar locul lui e luat în mare măsură de formele unei religie nesănătoase."[1] Pentru creştinii ortodocşi e un motiv în plus de a se ţine cu tărie de învăţătura de obşte a Sfinţilor Părinţi, pe care Pă rintele Serafim o numea „călăuză sigură către adevăratul creştinism".

I 4. Alcătuirea cărţii de faţă

Volumul de faţă a fost alcătuit din următorul material, aparrinând în înrre-

gime Părintelui Se rafim:

1. Scrisoare către Dr. Kalomiros, 1974;
2. Conferinţa a 11-a din „Cursul de supravieţuire" din 1975, ce cuprinde

atât „Scurtă critică a modelului evol utionist" a Părintelui Serafim, cât ,si dis- cuţia sa despre „Evoluţionismul creştin";

3. Tâlcuirea patristică la *Cartea Facerii,* 1981 şi 1982, luată atât din ma nuscrisele Părintelui Serafim, cât şi din expunerea sa orală, inclusiv părţile de întrebări şi răspunsuri;
4. Scrisori din 1974 până în 1981;
5. Felurite note cuprinzând planuri, scurte eseuri şi adăugirile făcute de Părintele Serafim la capitolele neterminate ale lui A.Y.

Deşi Părintele Serafim nu a trăit descui ca să-şi poată încheia canea pe ca re a plănuit-o, volumul de faţă, alcătuit din scrierile lui şi din conferinţe, aco peră toace domeniile principale pe care dorea să le discute.[2] De fapt, în une le privinţe această compilaţie postumă este mai completă decât cartea pe care o avea în vedere. De pildă, câteva dinrre cele mai interesante observaţii teo logice ale Părintelui Serafim se găsesc în transcrierile casetelor cu şedinţele sa le de răspunsuri la întrebări (Partea a IV-a), iar câteva dintre cele mai concise şi pătrunzătoare gânduri despre evolurionism sunt cuprinse în selecţia din scrisorile sale (Parcea a V-a).

Discutarea de către Părintele Serafim a lat rii ştiinţifice a subiectului crea ţie/evoluţie nu eprezintă o ratare atât de

completă pe cât o avea în vedere

[1] Comunicare personală din 15 august 1999.

[2] Întrucât avem aici o compilaţie *de* rexre separare, alcătuire în perioade diferite şi în scopuri diferite, există unele repetiţii ale pasajelor patristice. Dacă Părimele Serafim ar fi rrăir destul ca să-şi încheie singur cartea, desigur că repetiţiile nu ar fi rămas. Am ales totuşi să le lăsăm în această compilaţie postumă, spre a nu deranja integritatea şi continuitatea fiecărei lucrări separate.

pentru cane, *şi* nici nu e cu tocul la zi. Am încercat să remediem sicuaţia in cluzând: (1) Introducerea profesorului Johnson despre reconsiderarea darwi nismului în prezent, (2) note explicative la discuţiile Părintelui Serafim, cu trimiteri la lireracura mai recentă, (3) un articol despre datarea radiometrică, ca supliment la observaţiile Părintelui Serafim (Anexa 4), *şi* (4) o listă de lu crări recomandare spre citire, incluzând cele mai recente surse (Anexa 5).

15. Principala contribuţie a cărţii

Însă unicitatea cănii nu o constituie discutarea subiectelor stiintifice. Cum acum am văzut, există din belşug materiale de foarte bună scrise atât de crearionisri, cât si de necreationisti, ce pun în lumină aceste subiecte.

Mai curând cartea adaugă o dimensiune aparte dezbaterii curente creaţie/ evolurie, înfătisând în chip pătrunzător si amănuntit, dar rocusi firesc, cuge tui ce esc al Sflnţilor Părinţi, modul cu percep f cerea, lume dinrru înce put, firea zidirii *şi* firea originară a omului.

Biruind ispita, ce-i fusese cultivată încă din copilărie, de a crede că *ştie* mai bine decât cei din vechime, Părintele Serafim a dezvăluit cât de *nobil şi* nespus de preţios este cugetul patristic. În chip vădit, din scrierile sale ne putem da sea ma că acesta nu este cugetul omenesc obişnuit, ci un lucru dumnezeiesc.

Prorocul Moisi, autorul *Cărţii Facerii,* a primit cunoaşterea facerii lumii prin vedere dumnezeiască - *theoria* în greceşte. Sfinţii Părinţi ce au tâlcuit Scriptura erau şi ei părtaşi ai dumnezeieştii *theoria,* astfel că ei sunt singurii tâl cuitori siguri ai scrierii lui Moisi. Părintele Serafim, scufundându-se cu totul în cugetul Părinţilor, a înfăţişat lumii moderne viziunea patristică despre cos mos, ridicând astfel discuţia mult deasupra nivelului pur raţional *şi* ştiinţific.

Toti creacionistii, fie ei „biblici" sau „ne-biblici", au multe de învătat din expunerea Părintelui Serafim. Creationistii „ne-biblici" vor găsi în învătătura pri Părinţilor o luminare mistică a *Cărţii Facerii,* şi poate că astfel vor mai îndeaproape acea cane ca pe o „prorocie a trecutului" dumnezeieste insuflată.

Crearionistii biblici vor descoperi si ei că mărturia patristică le deschide noi

dimensiuni în înţelegerea *Bibliei:* noi niveluri ale înţelegerii pe care nu le-ar fi
putut atinge niciodată prin mijloacele exegetice obişnuite.[1]

---

[1] Unele scrieri crearioniste cuprind idei greşice despre Sfinţii Părinţi, întemeindu-se pe părerea că creştinismul a fost deformat din vremea lui Constantin şi până la Reforma protescancă. Nădăj duim că volumul de faţă va ajura şi încuraja o reexaminare a Sfinţilor Părinţi, ascfel încâc creaţio nişti biblici de coace extraqiile să poacă vedea că Sfinţii Părinţi susţin inu-adevăr poziţiile princi pale ale savanţilor creaţionişci de ascăzi, pucând însă să-i aducă la o înţelegere mai înalră.

Se pare că o ascfel de reexaminare a şi început. În 1991, revista *Creation Research Society Quar terly* a ripăric un articol ce confirma tâlcuirea Sf. Vasile *cel* Mare la *Cartea Facerii* („An Early View
of Genesis One", în *CRS Quarterly,* voi. 27, pp. 138-139), care în 1994 a fost adaptac şi retipărit în cr-o altă revistă crearioniscă de frunce, *Creation Ex Nihilo,* voi. 16, nr. 3, p. 23, sub titlul „Creation Means What Ir Says". Mai recent, specialiscul în biologie moleculară Jonachan Wells a apă.rac în chip

Când cineva dobândeşte mintea Părinţilor, precum Părintele Serafim, nu mai poate vedea *Cartea Facerii* ca pe o simplă alegorie; ba încă mai mult, nu mai putem vedea lumea prezentă la fel ca înainte. De ce? Fiindcă Sfinţii Pă rinţi, asemeni Proorocului Moisi, au perceput lumea în chip tainic, aşa cum fusese zidită întru început. Ei au învăţat din experienţă că lumea a fost la în cepur nestricăcioasă, de un rang mai înalt decât lumea materială ce a luat fi inţă după căderea omului. Un Sfânt Părinte din vremea modernă, Sfântul Varsanufie de la Optina (1845-1913), a exprimat acest lucru astfel:

„Minunatele lucruri ale lumii acesteia sunt numai chipuri ale fru museţii de care lumea zidită întru început era plină, aşa cum au văzut-o Adam şi Eva. Acea frumuseţe a fost nimicită de păcatul primilor oameni. Închipuiţi-vă o minunată statuie fa.cură de un meşter iscusit - şi dintr-o dată cineva o face zob precum un trăsnet. Ce rămâne din ea? Bucăţi. Le putem aduna; putem căuta nasul, o bucaţă de braţ sau faţa. Bucăţile sepa rate păstrează semnele frumuseţii trăsăturilo,r sale, dar ele nu mai alcătu iesc armonia de la început, întregul *si* frumusetea de la început. Tot asa si căderea în păcat a primilor oameni a nimicit frumusqea lumii lui Dum-nezeu, nouă rămânându-ne numai bucăţile ei, după care putem să ne dăm seama de frumuseţea dintru începur." [1]

Odată, pe când stătea la fereastră în timpul nopţii, Sfântul Varsanufie a arătat către lună, zicând fiilor săi duhovnicesti:

„Ia uitaţi-vă - ce priveliste! Aceasta ne-a rămas ca mângâiere. Nu e de mirare că Prorocul David zice: *Că m-ai veselit, Doamne, întru fo.ptura ta, şi întru lucrurile mâinilor tale mă voi bucura* (Ps. 91, 4). *Că m-ai veselit,* zice el, chiar dacă acesta nu e decât un chip al minunatei frumuseţi, de neînţe les pentru mintea omenească, care a fost zidită întru început. Nu ştim ce fel de lună era arunci, ce fel de soare, ce fel de lumină... Toate s-au schim bat după căderе."[2]

Viziunea Sfin tilor Părint,i asupra lumii zidite întru început era în acelas i timp o străfulgerare a veacului viitor. lată ce spune Sfântul Varsanufie:

„Va veni vremea unei catastrofe ce va cuprinde întreaga lume, şi lumea întreagă va· începe să ardă în flăcări. Pământul, soarele şi luna vor arde - la fel cum vor arde toate; toate vor pieri, şi o nouă lume se va ridica, mult mai minunată decât cea pe care a privit-o întâii oameni.

admirabil invă1ărura Sfin ilor Părinţi de.spre facerea lumii (vezi articolul său ,,Abusing Theology", în *Origins&Design,* voi. I 9, nr. 1I1998), ca i savantul crea ionist englez Malcom Bowden (vezi cartea sa *True Science Agrees wit!•thc Bib!e,* Sovereign Publicarions, Bromley, Kent, Anglia, 1998, pp. 38-40).

[1] „Sf. Varsanufie,,)L;l rct al Optinei", în *The Orthodox |%rd,* nr. 200-20 I, 1998, pp. 197-198.

[2] Citat din cartea *Sc11nţuLVarsanufie de la Optina* de Părintele Gherrnan, Sr. Herman of Alaska Brotherhood, Platina, California.

pe viata cea vesnică si desfatată, fericirea deplină în Hristos. Chiar si acum pe pământ sufletul omenesc tânjeşte după acea fericită viaţă."[1]

Dobândind mintea Părintilor, Părintele Serafim trăia necontenit cu aceas- tă privelişte înaintea ochilor.' În zori, înainte de slujba din biserică, obişnuia să dea înconjur pământurilor mănăstirii. În strălucirea aurie a luminii zorilor, ce se cernea prin deasa perdea a frunzelor de stejar, puteai să-l vezi pe Părin tele Serafim blagoslovind *şi* chiar sărutând copacii.

„Ce-i asta?", l-a întrebat odată Părintele Gherman. „Săruţi copacii!" Părintele Serafim l-a privit, zâmbi d fericit, şi şi-a continuat plimbarea. Părintele Serafim ştia mai bine decât oricine că pământul cel vechi, împovărat de căderea omului, nu mai avea mult de trăit, că se va nimici „întru clipeala ochiului", preschimbându-se Într-un pământ nou. Şi totuşi, privindu-l cum îşi făcea plimbarea, Părintele Gherman şi-a dat seama că Părintele Serafim săruta înse si „bucăt ile" pierdutei frumuseti a zidirii din început. „Vo- ia să moară", spune Părintele Gherman, „ca să *sé* amestece cu pământul care avea să se preschimbe... Însăşi ideea de a săruta copacii era din lumea de din colo, căci la început copacii fuseseră racuţi nestricăcioşi în Rai, după învă ţătura Sfântului Grigorie Sinairul."

În tâlcuirea sa la *Facere* Părintele Serafim a ta.cut o destăinuire personală ce confirma acest lucru:

,,În murmurul plin de pace al codrilor (unde atâţia nevoitori şi-au aflat adăpost) nu am putea oare vedea o aducere-aminte a Raiului cu verdeap lă sată din început pentru sălăşluirea şi hrănirea noastră, *şi* încă dăinuind pen tru cei se sunt în stare să se înalţe, precum Sfântul Pavel, spre a-1 zări?"

Părintele Serafim preţuia în chip deosebit şi împărăţia animalelor: atât nu- meroasele fiare sălbatice ce hoinăreau slobode în jurul mănăstirii, cât şi mul tele animale domestice ale mănăstirii. Încă din copilărie îşi arătase preţuirea pentru ele, ceea ce l-a ta.cut să-şi petreacă trei vacanţe de vară studiind zoolo gia la Şcoala ştiinţiflcă de vară pentru copii din San Diego. Acum, când era călugăr ortodox, trăind în sălbăticie, vedea animalele într-o lumină mai înal tă, dându-şi seama totodată că *şi* ele fuseseră atinse de căderea omului de la început. Părintele Gherman îs, i aminres, te de un moment de lin, iste când câte- va dintre animalele mănăstirii s-au

apropiat de ei. „După părerea ta", întrebă Părintele Gherman, „care este rostul animalelor?".

Părintele Serafim a răspuns: „Au ceva în comun cu Raiul".

[1] *Sf Varsanufic, Stareţ al Optinei,* în *ed. cit.,* p. 198.

16. Natura omului

Potrivit Părintelui Serafim, „Problema cea mai însemnată pusă în faţa te ologiei ortodoxe de către teoria modernă a evoluţiei este *natura omului, şi* în special a evolut.ionismului, omul modern secularizat a pierdut con.stiin.ta a ce- ea ce fusese înainte de cădere când, asemeni Raiului însuşi, era nestricăcios.

Părintele Serafim a ajuns să priceapă că cei mai mulţi dintre creştinii contemporani, inclusiv ortodocs,i, au pierdut s,i ei această cons,tiinţă - lucru ce con- stituie una dintre cele mai mari probleme ale creştinismului de azi. Fără conştientizarea firii noastre primordiale nu putem şti la ce anume ne străduim să ne întoarcem; nu ştim pentru ce anume suntem făcuţi. Singura cale de a re dobândi această conştiinţă este, din nou, dobândirea minţii Sfinţilor Părinţi. lară de ce cartea de faţă adaugă o dimensiune vitală nu numai dezbaterii cu rente creaţie/evoluţie, ci absolut tuturor aspectelor vieţii omeneşti.

„O dată cu deschiderea ochilor lor prin călcarea poruncii", scria Părintele Serafim, „Adam *şi* Eva au şi pierdut viaţa Raiului.„ De-acum înainte ochii lor vor fi deschişi la lucrurile de jos ale pământului, şi numai cu greu vor mai ve dea cele înalte ale lui Dumnezeu. Nu mai sânt fără de pacimi, ci şi-au început pătimaşa vieţuire pământească pe care o ducem încă şi astăzi."

De-a lungul veacurilor, despătimindu-se prin rugăciune şi nevoin e as cetice, sfinţii ortodocşi au refăcut în parte în ei înşişi, încă în trupul cel stri căcios, ceva din starea lui Adam cel dinainte de cădere. Ca *şi* el, s-au arătat a fi neatins,i de stihii; ca s,i el, au fost stăpâni s,i sluJ·irori zidirii, ,si roate cele zidi- ce li s-au supus.

,,Adam se afla în starea trezviei", spunea altundeva Părintele Serafim. „Pri vea lucrurile şi le vedea aşa cum erau. Era lipsită de acea «gândire dedublatăn pe care noi o avem în starea noastră căzută..., fără a se uita la lucruri si a-si în- chipui altceva."

Prin Hristos, şi sfinţii s-au reîntors la starea trezviei (gr. *nipsis)* de dinainte de cădere. Cu conştiinţă curată, deschisă, ei percepeau nu numai natura pri mordială a omului, ci s.i naruriJe osebire ale zidirilor - „idei" ale Mintii crea- coare a lui Dumnezeu.

Citind Vieţile sfinţilor (mai ales ale Părinţilor pustiei), Părintele Serafim a fose fascinat de aceste aproape

contemporane întruchipări a ceea ce fusese omul întru început, şi de asemenea a ceea ce va să fie în veacul viitor, când se va scula cu trup nestricăcios. Păşind pe urmele lor, Părintele Serafim se ruga mult, străduindu-se întru înaltele virtuţi ale crezviei *şi* nepătimirii şi înălţân du-se împreună cu sfinţii deasupra pământului celui stricăcios.

„Puteam să văd", îşi amimeste Părintele Gherman, „cum nu doar mintea lui era în lucrare, ci îi era cuprinsă şi inima, iar inima lui surprindea acele lu-

cruri pe care nu le poţi dobândi, ca fiinţă raţională, din cărţi. Lucrurile îi erau deschise, dar nu putea vorbi despre ele, fiindcă ceilalţi nu ar fl înţeles. lată de ce spunea aşa de puţine cuvinte, chiar când l-am îndemnat să dezvăluie roa dele contemplaţiei sale.„

„Nu se simţea acasă în lume, nu avea poftă de viaţă; tocmai de aceea a pu tut ajunge atât de sus - la supra-conştiinţă."

Din acest punct privilegiar, Părintele Serafim s-a împărtăşit de trăirea sfin tilor, străvăzând firea primordială a omului si firile celor zidite. Asa se face că socotit evoluţia ca fiind de neacceptat nu' numai fiindcă Sfinţil Părinţi au spus-o (chiar dacă pentru el acesta era un motiv suficient în sine), ori fiindcă nu existau cu adevărat dovezi ştiinţifice în favoarea ei, ci *şi* fiindcă a recunos cut prin lumina vederii lăuntrice că evoluţionismul desfiinţează firea primar-. dială a omului, îi ia omului constiinta Raiului si a căderii din el si nimiceşte -deosebirea asezată de Dumnezeu Între firile celor zidite.

Prin descoperire de sus, Prorocul Moisi a descris facerea lumii şi lumea cea '.'lzidită Întru început. Prin harul lui Hristos ce lucra în ei, Sfintii Părinti i ne-au tluminat şi mai mult cuvintele lui Moisi. Şi în sfârşit, prin aceeaşi lucrare a ha-·rului, un sfânt părinte al vremii noastre, Părintele Serafim Rose, a străpuns 1înşelarea evoluţionismului şi a luminat învăţăturile Părinţilor pentru căutăto rii de Adevăr contemporani.

·< Avem nădejdea şi ne rugăm ca tot mai mulţi asrfel de căutători să-i pri mească mesajul. Prin lucrarea unor oameni precum profesorii Johnson, Spet ner şi Dembski, ei por vedea că, până la urmă, evoluţia nu a fost dovedită, şi nici nu se poate dovedi. Prin lucrările savant.ilor crea tionisti, pot cerceta imen- sa mulţime de dovezi ştiinţifice ce arată veridicitatea *Căr,tii Facerii* ca relatare Istorică. Iar apoi, prin Sfintii Părinti ai Bisericii Ortodoxe, îsi pot înălta mimi-

le şi inimile deasupra pământului acestuia căwt şi stricăcios. De-acolo vor ve- dea lumea şi pe ei înşişi aşa cum sunt într-adevăr, şi aşa cum sunt făcuţi să fie.

Ieromonahul Damaschin,
Mănăstirea Sfântul Gherman din Alaska

Pomenirea Sfântului Ioan Maximovici,
19 iunie/2 iulie 1999

J

!

INTRODUCERE

Părintele Serafim Rose s,i s, tiint,a secolului al XXI-lea

Am auzit prima oară de Părintele Serafim Rose în vara lui 1996, pe când conferenţiam în regiunea Seattle. Un tânăr ce fusese în legătură cu călugă rii de la Mănăstirea Sfântul Gherman din Alaska, de la Platina, California, mi-a adus un morman de cărţi, spunându-mi că monahii ar dori să scriu un eseu care să însoţească o culegere din scrierile Părintelui Serafim despre *Car tea Facerii* si evolurie. Ma;·oritatea acestor căni le-am trimis prin poştă la biroul meu, dar am ales-o pe cea mai subţire *(Nihilismu[)* ca s-o citesc pe drum.

Am fose fascinat de profunzimea înfăţişară de această lucrare timpurie, ne maiavând nevoie de alte îndemnuri ca să citesc mai târziu toate celelalte ma teriale pe care le primisem, inclusiv biografia scrisă de Părintele Damaschin Christensen şi scrierile inedite adunate pentru acest volum. Părintele Serafim Rose credea şi trăia prin învăţătura Bisericii Creştine primare, dar (sau poare ar trebui să spun „de aceea"?) înţelegea în amănunt problemele modernită ţii. Sunt onorat de a fl fost invitat să ajut ca învăţătura lui să ajungă în atenţia unui public cât mai larg.

Sarcina mea este aceea de a trece în revistă starea problematicii stiintificc:de astăzi, spre a face cititorul să înţeleagă cât de bine rezistă critica naturalismului evoluţionist a Părintelui Serafim azi, când o importantă reconsiderare a dar winismului a început să se producă în lumea profană. Trebuie să spun mai în tâi că implicarea mea în problematica evoluţiei a fost descui de diferită de a sa. Obiectivul principal al Părintelui Serafim a fost acela de a explica învăţătura Părinţilor Bisericii, îndeosebi în privinţa felului lor de a înţelege Scriptura, ast fel încât credinciosii ortodocsi să nu fle îns.'1:1ti de eforturile eronate de rci11-terpretare a acestor învăţături în lumina şri111 ei evoluţioniste moderne. El s-a ocupat de problemele ştiinţifice mai ales în contextul apărării scrierilor patristice, îndreptându-si învăţăturile către credinciosii ortodocsi. Desi întelegea foarte ad nc rădăcinile filosoflce ale teoriei evoluţioniste, nu

avusese prea mult
de-a face cu comunitatea sciincifică. *Se* pare că a dezbătut subiectul doar cu

Dr. Kalomiros, care era apreciat de o parte a comunităţii ortodoxe, dar ale cărui păreri stiinrifice erau confuze si pline de informatii gresite.

Scrierile mele se adresează publicului Lug, incluzând intelectuali secularizati si credinciosi din felurire traditii religioase. Scrierile si conferintele mele mă fac să flu într-o dezbatere constantă cu o mulţime de persoane impor-

tante, mai mule sau mai pucin celebre. Cei mai mulei dintre criticii mei nu ar socoti că Părintii Bisericii sune aucoricăti demne de încredere, şau nici măcar dint nu le-ar cunoaşte numele. Mulţi ei au şi puternice prejudecăţi împotriva a orice miroase a ,,fundamentalism" sau chiar a „religie", astfel că mai curând resping orice fel de referiri la *Biblie* sau la exegeţii ei, decât să se la se convinsi de ele. Spre a evita nesfârsice confuzii si divagacii si a păstra acenţia concencracă asupra problemei celei mai importante, am lăsat intenţionat deoparte orice problemă de exegeză biblică şi autoritate religioasă, spre a-mi concentra energia asupra unei singure teme. Tema mea este, după expresia Părintelui Serafim, aceea că „evoluţia *nu* este nicidecum un «fapt ştiinţiflc», ci filosofie". Filosofia respectivă esce naturalismul (doctrina după care natura este „coc ce exiscă"), care, în acesc caz, e idencică cu materialismul (doctrina că realitatea nu cuprinde nimic altceva decâc particulele studiate de fizicieni). Dacă materialismul e adevărat, atunci natura trebuie să fie în stare să săvâr şească propria creaţie, de unde existenţa unui proces evolutiv materialist de curge ca o chestiune logică de neocolit. Deci, am afirmat eu, materialismul stiintific crede în evolutia naturală nu pe baza unor dovezi, ci în ciuda lor.

Deşi abordarea mea m-a făcut să ocolesc problemele aucorităţii patristice, ce îl preocupau aşa de mule pe Părintele Serafim, unii dintre adversarii mei (precum Dr. Kalomiros) au făcut apel la Sfinţii Părinţi într-o formă foarte răstălmăcită, spre a corespunde scopurilor lor. Sunt deci mulţumit să observ că Părintele Serafim a demolat definitiv una dintre gogoriţele favorice ale aco modationistilor, nu numai din Ortodoxie, ci si din cercurile romano-catolice sau procestancc. Căucând cu disperare orice ar putea veni în sprijinul progra- mului lor de amestecare a creşrinismului cu naturalismul evoluţionist, aceşti teologi şi savanţi au pretins că unii Părinţi de seamă, precum Vasile cel Mare si Augusrin, au lăsac o învăcăcură ce este mai mule sau mai pucin o versiune primitivă a teoriei evoluţioniste moderne. Nu e nevoie să spun mai multe despre acesc subiect, căci nimeni dintre cei ce înţeleg expunerile Părintelui Serafim despre *Cartea Facerii* si creatie, cuprinse în volumul de

s-a confruntat Părintele Serafim, încercând ca pe parcurs să aduc la zi discuţia sa. Gândirea Părintelui Serafim era cu torul divergentă faţă de şciinţa secolului al XX-iea, ştiinţă mo delată de aprioricul ei ataşament faţă de materialismul metafizic. Este totuşi cu putintă ca stiinta secolului viitor să fie mai modestă, si deci mai realistă, caz în care Părintele Serafim ar putea să fi fose un om ce se afla cu mule îna intea epocii sale.

[1] Vezi arcicolul lui Jonachan Wells, „Ahusing Thcology: Howard Van Till'S" *Forgotten Doctrine*
. of Crerttion's Functional fntegriLi', în revisca *Origim&Design,* voi. 19, nr. I.

Ce este „evoluţia"?

O definiţie succintă şi exaccă a „evoluţiei", în accepţia dacă termenului de

maJ'oritatea savanc¸ilor ‘si profesorilor de s¸ tiinc¸e de astăzi, apare în declarat¸ia oriencării oficiale (USA, 1995) a Asociaţiei Naţionale a Profesorilor de Bio- logie (NABT):

> „Diversitatea vieţii pe pământ este rezultacul evoluţiei: un proces nesu pravegheat, impersonal, imprevizibil şi natural de descendenţă temporală cu modificări genetice, influenţat de selecţia naturală, întâmplare, împre jurări istorice *şi* schimbări de mediu." [1]

Definiţia cuprinde trei elemente:

1. evoluţia este un proces nesupravegheat *şi* impersonal - adică nu este di rijată şi călăuziră de Dumnezeu;

2. evoluţia e un proces natural de descendenţă prin modificare, prin ca re coate organismele vii de astăzi descind, printr-un proces natural, dintr-un singur strămoş primordial, care şi el a evoluat (fară ajucor supranacural) din elemente chimice neînsufleţite;

3. mecanismul evoluţiei este o combinaţie de neprevăzute modificări ge netice (întâmplare) şi selecţie naturală, operând în contexcul împrejurărilor istorice s¸i schimbărilor de mediu.

Voi discuca mai jos cele trei elemente, în ordine inversă. Mai întâi însă,

trebuie să corectez cu fermitate una dintre numeroasele greşeli de înţelegere ale Doctorului Kalomiros. Nu orice tip de schimbare din nacură constituie

„evoluţie", în sensul de azi al termenului. Creşterea unui stejar uriaş dintr-o ghindă nu esce evoluţie, cum nu este nici dezvolcarea pruncului uman din embrion, în pântecele mamei. Aceste procese, ţinând de ceea ce biologii nu mesc „dezvoltare", sune fundamental diferite de evoluţia biologică, căci sunt programare prin informaţia moşcenită de la părinţi, fiind deci cu cocul pre vizibile. Un embrion uman nu devine niciodată un ale fel de animal, ci doar o fiinţă umană, iar o ghindă nu se abate niciodată de la calea programată, spre a deveni pin sau o tufa de trandafiri.

Dăinuie încă printre evoluţionişti o legendă care spune că „ontogenia re capitulează filogenia"; adică dezvolcarea farului uman în pâncece este un fel

[1] Texcul compler al Dedarariei NABT asupra predării evolu1iei a fost publicar în revista *The American Biology Teacher* (ianuarie, 1_996), pp. 61-62, *şi* în culegerea \.*0ices for Evolution,* Berke ley, California, 1995, pp. 140-144. In urma criticilor publice aduse de mine *şi* de alfii, NABT

amendar Declaraţia, omifând cuvinrele „nesupravegheat" şi „impersonal". Amendamentul nu consriruia nicidecum o schimbare fundamentală a pozi iei

NABT, ci doar elimina nişte cuvinte imprudente, prea evidenre *şi* de netăgăduit. Tabăra darwinisră preferă să-şi afirme teza principală
- aceea că Dumnezeu nu are nimic de-a face cu evoluria - prin insinuări permanente, mai curând
decât printr-un limbaj clar care să iasă în înrâmpinarea argumenrelor contrare. Faptul că evoluţia nu a fost niciodată dirijară de un agenr inteligent (până în momentul când omul de şriinţă a dez volrac ingineria genetică), rămâne învăţărura de bază a darwinismului.

de refacere a istoriei evoluţiei, embrionul rrecând de la stadiul de peşte la cel de reptilă şi aşa mai departe. Acest fenomen inexistente numit adesea „Legea lui Haeckel", după cel mai cunoscut discipol german al lui Darwin. Sub o al tă formă, „Legea" afirmă că embrionul trece nu prin stadiile adulte, ci prin
formele embrionare ale formelor timpurii, „ancestrale". In oricare dintre for mele ei, „Legea" nu există, s, i nu e sustinută de embriologii acreditar. i în litera- tura de specialitate. Se pot totuşi găsi unele stadii ce apar ici şi colo, cu carac-
teristici care, cu puţină imaginaţie, pot fi făcute să se încadreze în Legea lui Haeckel, iar acestea sunt mereu citate în lucrările de popularizare ca dovezi ale „evoluţiei". Exemplul cel mai faimos este cel al presupuselor „fante bran hiale" ale embrionului uman într-un anumit stadiu de dezvoltare, desi acele
fante nu sunt branhii s. i nu devin niciodată branhii.

Deşi Legea lui Haeckel a fost discreditată cu multe zeci de ani în urmă, ea
exercită o fascinaţie atât de irezistibilă asupra imaginaţiei darwiniste, încât este încă predară în multe şcoli din întreaga lume. Chiar muzee şi universităţi ono rabile continuă să propage o anumită versiune a ei, într-o formă vagă şi neata cabilă. lată, de pildă, ce are de spus pagina de Internet a Muzeului de Paleon tologie de la Berkeley Universicy din California despre Legea lui Haeckel:

> „«Legea recapitulării» a fost discreditară încă de la începutul secolului douăzeci. Morfologii şi biologii experimentalişti au arătat că nu există o corespondenţă pas cu pas între filogenie şi ontogenie. Deşi o formă radi cală de recapitulare este incorectă, filogenia şi ontogenia sunt întreţesute, mulţi biologi începând atât să exploreze, cât şi să înţeleagă bazele acestei legături."[1]
>
> În fapt, cercetarea embriologică a demonstrat că este vorba de un proces
;riguros orientat, ce nu se potriveşte cu paradigma darwinistă. Efortul de a al tera procesul prin inducerea de mutaţii poare. produce diformităţi de tot fe lul, dar ele nu reusesc să schimbe calea de dezvoltare asa încât embrionul să se dezvolte într-o creatură viabilă de un tip diferit.

I. Mecanismul evo lutiei: muta, tie, si sel ectie

încearcă totodată să explice cum anume pot lua fiinţă organe
i organisme biologice extrem de complexe fără a fl nevoie de un Creator su-

1 Pagina de web a Muzeului Berkeley dedicară lui Haeckel se poare accesa la adresa: http://www. ucmp.berkley.edu/hisrory/haeckel.hrml. Ca exemplu de continuă promovare a conceptului de reca pitulare în prezentările publice vezi discuţia despre programul „Nova" asupra embriologiei umane al unei Televiziuni Publice Americane în dezbarerea mea de pe imerner cu profesorul Kenerh Miller de la Brown Universi ry: hrrp://www.pbs.org/wgbh/pages/nova/odyssey/debare/index.h rml

pranatural. Eminentul darwinist Richard Dawkins a explicat că „Biologia în seamnă studierea unor lucruri complicare ce apar ca şi cum ar fi fose proiecta te cu un anumit scop"'. Cu toate acestea, Oawkins spune că Oarwin „a facut posibil să devii un ateu desăvârşit din punct de vedere intelectual" explicând cum un mecanism material lipsit de inteligenţă a putut săvârşi aparenta mi nune a creaţiei biologice. lară deci că mecanismul este centrul teoriei, cum explica însuşi Oarwin:

> „Examinând *Originea speciilor,* este de aşteptat ca nacuralistul ce re flectează la afinităţile reciproce ale fiinţelor organice, la legăturile lor em briologice, distribuţia lor geografică, succesiunea geologică şi alte lucruri de acelaşi tip, să ajungă la concluzia că speciile nu au fost creare independent una de alta, ci au descins, ca varietăţi, din alte specii. Cu toate acestea, o astfel de concluzie, chiar bine întemeiată, nu va fi satisfacătoare până ce se va putea arăta cum anume nenumăratele specii ce populează lumea au fost modificate, astfel încât să dobândească acea desăvârşire a alcătuirii şi coa daprării care cu atâta îndreprătire ne stârneste admiratia."?

Cu alte cuvinte, postulând doar că schimbarea a avut loc, sau că speciile primitive sune „strămoşii" speciilor moderne, nu se trece mai departe de o cre aţie specială, până ce nu se specifică un mecanism de schimbare. Experienţa noastră spune că „asemănarea naşte asemănare". O maimuţă nu naşte nici odată o fiinţă umană (sau invers), şi este încă şi mai de neconceput ca o bac terie să dea naştere unui fluture. Deci cum anume face un fel de organism să se schimbe în ceva complet diferit? Si, mai ales, cum reuseste acest proces de schimbare să construiască noi organe complexe (precum ochii, aripile, rinichii sau creierul) care nu existau anterior? Originea minţii umane este desigur pro blema cea mai mare, iar Oawkins recunoaşte amploarea acestei probleme:

> „Cărţile de fizică par complicare, dar [„.] obiectele şi fenomenele de scrise într-o carte de fizică sunt mai simple decât o singură celulă din tru pul autorului ei. Iar autorul e alcătuit din trilioane de asemenea celule, multe dintre ele diferire una de alta, organizate cu o arhiteccură compli cată şi o inginerie de precizie într-o maşină funcţională capabilă să scrie o cane [.„]. Fiecare nucleu [. „] conţine o bază de date codate digital, mai mare în ce priveşte conţinutul de informaţie decât toate cele 30 de volume ale *Enciclopediei Britanice* puse laolaltă. Iar această cifră este valabilă pen tru *fiecare* celulă, nu

pentru toace celulele corpului luate împreună."[3]

Cum anume face un proces material nesupravegheat să creeze o minunăţie atât de complicată, mult mai complexă decât un computer sau o navă spaţială?

' Richard Dawkins, *The Btind Watchmaker,* Norton, New York, 1986, pp. I; 5-6.
[2] Charles Darwin, *The Origin of Speâes,* Penguin cd., New York, 1984, p. 66.
[3] Dawkins, *op. cit„* nota 3, pp. 2-3.

Răspunsul darwinist spune că schimbări minuscule - de tipul variaţiilor ce apar la fiecare generaţie, diferenţiind organismul juvenil de părinţii săi - se acumulează treptat de-a lungul mai mulcor generaţii, până când produc un cu tocul alt fel de creatură, cu noi organe *şi* trăsături rezultate din adapcare. Nu s-a putut arăta niciodată că mecanismul acesta ar fi fost în stare să gene
reze altceva decât variatii minore (de tipul cresterii si descresterii mărimii cio-
eului la cintezoi, sau variatii ale frecventei relative a exemplarelor de culoare
populaţie deschisă sau închisă Ia o de). Fiind însă singura posibilitate
naturalistă ce este cât de cât plauzibilă, da1winiştii extrapolează cu frenezie pornind de la aceste exemple triviale, spre a postula un mecanism capabil să creeze nenumărate minuni de adaptare, inclusiv creierul uman. Asemenea pretenţii sune slab argumentate, ca să nu *1Jcem* mai rău, iar în ultimii ani s-au lovit de exemple contrare de nedepăşit. Amănuntele se găsesc în cartea mea *Darwin on Trial (Darwin sub acuzaţie)* şi în diferite articole ce sunt reunite pe *web-site-ul* meu (http://www.arn.org).[1] Foarte pe scurt, iată două dintre cate goriile independente de dovezi ce sunt decisive:

1. *Staza fosilă.* Arhiva fosiliferă e caracterizată în mare măsură de un mo del ce indică *apariţia bruscă* urmată de *stază.* Noi tipuri de organisme apar dintr-o dată şi deplin formate, rămânând practic neschimbate în continuare. Modelul poate fi eventual folosit în sprijinul afirmaţiei că creaţia nu a avut loc doar la început, ci de-a lungul Întregii istorii a pământului (admiţând că datarea rocilor este corectă)2, dar refuză în orice caz să susţină pretenţia cheie a darwinismului că un fel de creacuri se schimbă, pas cu pas, în ceva complet diferit. Modelul nu se poale atribui nici unui fel de lacună în arhiva fosiliferă, căci el este mai evident şi incontestabil rncmai în acele domenii (în special al nevertebratelor marine) unde dacele sint cât se poate de complete.

Starea cu totul anti-darwinistă a arhivei fosilifere era cunoscută dintot deauna iniţiaţilor ca „secretul de fabricaţie al paleontologiei", dar a ajuns în atenţia publicului pemru prima oară în anii optzeci datorită

îndepărtează de popu laţia principală (neschimbătoare), apoi reapar ca noi specii fără a lăsa urme ale transformării în arhiva fosiliferă. Prin acest mijloc, absenţa dovezilor în favoarea evolutiei a fost transformată în dovadă a unei evolutii invizibile. In cuvinte memorabilel e (1995) ale lui Nilcs Eldrcdge, unul întemeiecorii

[1] Multe dintre articolele lui l'hillip E. Johnson por Îl găsite şi în canea sa *Objection Swtaind,* 1998 *(n. ed.).*

[2] Totuşi procedeele de dat re radiometnc:i accep1:ite în mod curent sunt ele însele întemeiate pe afirma ii uniformiste ¢i evoluţioniste nedovedite. Vezi discutarea subiectului de către Părintele Serafim, ca ¢i Anexa 4 *(n. ed.).*

teoriei echilibrelor punctuale, „Evoluţia nu poate avea loc la nesfârşit altun deva. lată de ce arhiva fosiliferă i-a izbit pe mulţi paleontologi ce încercau cu disperare să afle câte ceva despre evoluţie"[1].

Aşa cum sugerează şi remarca lui Eldredge, acest spectaculos model al in firmării fosile persistă chiar după un secol de eforturi susţinute ale paleon tologilor darwinişti de a găsi dovezi în sprijinul îndrăgitei lor teorii. Orice fosilă îndoielnică care ar fi putut să fle interpretată cât de cât ca o formă in termediară în tranziria darwinistă a fọst citată ca dovadă că darwinismul este corect şi totuşi, chia r după aceste eforturi eroice, marea majoritate a arhivei fosilifere este absolut la fel de incompatibilă cu aşteptările darwiniste pe cât era atunci când Oarwin a propus teoria, în 1859.

2. *Complexitatea ireductibilii.* Canea specialistului în biologie moleculară Michael Behe[2], din 1996, a adus în atenţia publicului faptul că sistemele bio logice la nivel molecular sunt de o complexitate ireductibilă. Aceasta înseam nă că ele sunt alcătuite din mai multe părţi şi subsisteme complicate, care trebuie să se afle roate la locul lor pentru ca sistemul în Întregul său să poară îndeplini o funcţie utilă. Cu alte cuvinte, aceste complicare sisteme nu se por construi pas cu pas, cum pretinde teoria darwinistă, iar specialiştii în biolo gie moleculară nici măcar nu încearcă să prezinte scenarii amănunţite despre cum anume le-ar fi putut produce evoluţia. Ca şi staza predominantă din ar hiva fosiliferă, complexitatea ireductibilă la nivel molecular era de mult timp cunoscută specialistilor, dar fusese rinură ascunsă de atentia publicului, fiind-că biologii nu ştiau cum să o explice într-un cadru darwinist. Aceasta ilus-trează fenomenul descris în chip strălucit de Thomas Kuhn: faptele ce nu se potrivesc cu paradigma ştiinţifică dominantă tind a fi ignorate în mod siste matic, abătându-se de la cercetările aflate pe ordinea de zi.

Când li se pun în faţă dovezile zdrobitoare împotriva mecanismului dar winist şi li se aminteşte lipsa dovezilor concrete în favoarea lui, darwiniştii tind să se retragă pe o poziţie socotită a fi mai uşor de apărat. Ei fac distinc ţie între „teoria lui Darwin ca atare", despre care admit că este vulnerabilă, *şi* ceea ce numesc „realitatea de fapt a evoluţiei", despre care pretind că ar fi in contestabilă. Ajungem astfel la a doua temă.

2. Teza strămoşului comun

Deosebirea între aşa-zisa incontestabilă „realitate de fapt a evoluţiei" *şi* „teoria lui Darwin" este obscură, pentru bunul motiv că simpla existenţă a

[1] Niles Eldrcdgc, *Reinvenring Darwin: The Great Debate at rhe High Table of Evolutionary Theory,* John Wiley & Sons, New York, 1995, p. 95. Pentru o discuţie generală a controversei asupra echilibru lui punctual vezi capitolul 4 din cartea mea *Darwin on Trial* (ed. a 2-a, 1993).

[2] Michael Behe, *Darwin} Black Box: The Biochemica/ Cha//enge to Evolution,* The Free Press/ Simon & Schusrer, New York, 1996.

unui model de înrudire nu are mare însemnătate fără existenţa unei teorii ca re să explice cum anume a apărut acel model. „Faptul" acesta este de obicei descris ca „existent,a unui strămos comun", afirmatie ce înseamnă că oamenii
(şi celelalte animale) au un strămoş comun cu plantele, ciupercile şi bacteri-
ile. Presupusa dovadă a acestui fapt este aceea că vieţuitoarele există în gru puri, iar grupurile sunt legate printr-o serie de asemănări mai mari sau mai mici. Oamenii sunt asemănători în multe privint,e cu maimuc,ele, ceva mai
put,in asemănători cu iepurii, încă s, i mai put,in asemănători cu s,erpii, încă s,i mai puţin asemănători cu copacii, şi aşa mai departe. Toate grupurile dispara
te din ordinea clasificării (bacterii, plante, animale etc.) au o bază biochimică comună care arată că provin dintr-o obârşie comună. Explicaţia darwinistă a modelului spune că ea rezultă din existenţa unui strămoş comun, grupurile cu cel m.ai mare grad de asemănare fiind cele care au strămoşi comuni relativ recenc> i. In realitate, strămos,ii comuni sunt posculatele unei teorii ce tinde să explice faptul clasificării sau înrudirii.

Teza „strămoşilor" presupune un proces de schimbare treptată foarte în delungat, întrucât progeniturile diferă foarte puţin de părinţi în fiecare ge neraţie. Deci teza strămoşilor comuni presupune nu numai existenţa acestor strămoşi pe pământ, ci şi existenţa unor şiruri foarte lungi de descendenţă treptată ce legau pe vechii strămoşi de prezumtivii lor urmaşi moderni. Ni mic din aceste lucruri nu este confirmat de scudiul fosilelor, însă darwiniştii cred că procesul trebuie totuşi să fi avut loc, socotind că este singura expli cat, ie s, tiint.iflcă (adică naturalistă) a modelului vie>tii.

Dimpotrivă, un model ce arată existenţa unor asemănări mai mari sau mai
mici, sau al unor variaţii în cadrul unui tipar fundamental, pare mai curând să dovedească existenţa unui plan comun decât a unui proces natural de evo lut,ie. Acest lucru a fost demonstrat în mod neintent,ionat într-o carte din 1990, scrisă de un zoolog darwinist care ilustra „realitatea de fapt" a evoluţiei
citând exemplul unei linii de automobile:

Tocul evoluează în sensul unei descendente cu

alte puncte de vârf din perfecţionarea
evolutivă a maşinii Corveete se numără modelul din 1962, în care origi nalul de 102 inci a fost redus la 98 de inci, introducându-se şi noul cuplaj strâns de tip Stingray; modelul din 1968, premergătorul morfologiei Cor vette de astăzi, care a apărut cu acoperiş decapotabil; şi modelul aniversar de argint din 1978, cu model de spate închis ermetic. Versiunea de azi este urmarea perfeqionărilor ce s-au acumulat din 1953 pas cu pas. Lucrul cel mai importat este faptul că Corvette a evoluat printr-un proces de selecţie, exercitat asupra variaţilor ce au dus la o serie de forme tranziţionale şi la

un final destul de diferit de punctul de pornire. Un proces similar mode leză si evolucia organismelor."[1]

Evident că maşinile Corvette, asemeni organismelor, au trăsături comu ne, fiindcă au fost concepute în mintea unui proiectant, iar nu fiindcă le-ar fl alcătuit vreun proces inconştient. Cu alte cuvinte, faptul înrudirii nu este o dovadă a existenţei unui mecanism de creaţie pur naturalist sau inconştient. Simfoniile lui Beethoven urmează modelul unui plan comun cu variaţii, dar acest model nu poate nicidecum să vină în sprijinul teoriei că simfoniile s-au compus singure, fără nici un ajutor din parcea lui Beethoven.

Teoria evoluţiei este astăzi într-o stare de confuzie, în care marile perso nalităţi precum Stephen Jay Gould şi Richard Dawkins se contrazic puternic în ce priveşte felul cum se presupune că ar fi avut loc evoluţia (pentru trece rea în revistă a acestor dispute majore vezi capitolul 4 din canea mea *Reason in the Balance).* Aceşti ideologi aflaţi în război au un program de acelaşi tip, dare mai curând un program filosofie, decât unul ştiinţific. Singurul lucru cu care sune de acord, fie ce-o fl, este faptul că Dumnezeu trebuie *scos* afară din cadru. Aceasta ne duce la a treia şi cea mai importantă parte a definirii evoluţiei.

3. Evoluţia (în sens ştiinţific) este fundamental atee

Am văzut că definiţia NABT afirmă că evoluţia este prin definiţie „nesu pravegheată". Această cerinţă nu e o concluzie la care darwiniştii au ajuns prin dovezi empirice, ci o presupoziţie fllosofică reflectând punctul lor de pornire din naturalismul metafizic sau materialism. Dacă natura este singu rul lucru care există, atunci ea trebuie să fie capabilă să-şi săvârşească propria creaţie. Aceasta implică existenţa unui proces evoluţionist natural capabil să alcătuiască lucruri foarte complexe începând de la cele simple. Iniţial, proce sul trebuie să fi fost nedirijat, fiindcă o minte capabilă să dirijeze evoluţia ar fi trebuit ea însăşi să evolueze dintr-o materie neînsufleţită. Desigur, <lupit evo luarea fiinţelor umane, evoluţia poate deveni un proces dirijat, prin practica rea eugeniei şi a ingineriei genetice.

Date fiind aceste presupoziţii, chiar un lucru aşa de grosolan ca darwinis

mul trebuie totuşi să fle adevărat, în ciuda evidenţei. Evoluţia trebuie să por nească de la schimbări întâmplătoare imprevizibile, şi trebuie să ibă for ţă

inconştientă capabilă să producă minunăţiile de inginerie complexă pe care le numim organisme. lată de ce, în conferinţele sale, Richard Dawkins afirma că, dacă pe alee planete există o viaţă complexă, singura răspunzătoare de ele ar trebui să fle evoluţia darwinistă. Nu e nevoie de dovezi sau observaţii, căci mecanismul da1winist este singurul candidat plauzibil pentru această treabă, dat fiind punctul de pornire aAat în naturalism. Logica aceasta explică de ce

[1] Tim Bc:rrJ, *Evolution and the kfyth of CrM/Îonism,* Stanford Univc:rsity Press, 1990, pp. 118-119.

darwinişcii nu sune deranjaţi de nici una dincre problemele evidente pe care cricicii, precum eu însumi, le-au idencificac. Teoria crebuie să fie adevăracă cu orice preţ, căci alcfel am rămâne fără o explicaţie macerialiscă a complexicăţii vieţii şi ar trebui să ne întoarcem la Dumnezeu. Logica respeccivă a fose în corporară încr-un pasaj dincr-un eseu din 1997 scris de geneticianul de frunce Richard Lewoncin:

> „Noi cinem parcea ṣciincei *în ciuda* ạbsurdicăcii evidenre a unora dincre
> explicaţiile ei, *în ciuda* eşecului său de a împlini mulce din excravagancele sale făgăduince de sănăcate si viată, *în ciuda* colerării ḍe căcre comuniṇarea ¡
> şciinţifică a u nor poveşci in consi stence luate ca arare, fiindcă ne-am luac
> un angajament prioricar, un angajamenc faţă de mạcerialiṣm. ¡ Nụ mecode le si insticuciile sc̣iintifice ne conscrâng să accepcăm explicacia materialiscă a lumii fenomenale, ci, dimpocrivă, aderenţa noascră apriorică la cauzali- cacea macerialiscă ne obligă să creăm un aparac de investigare şi un sec de concepce ce produc explicaţii macerialiste, indiferent câc de pocrivnice in tuiţiei, indiferenc câc de mistificacoare pentru cei neiniţiaţi. Mai mult, ma terialismul este absolut, căci nu putem să accepcăm ca un Picior Divin să ni se pună în prag."[1]

Nu e nevoie să mai adăugăm ceva. Putem înţelege profundul adevăr al re marcii Părintelui Serafim: *„evoluţia nu le-ar fi trecut niciodată prin gdnd unor oameni care cred în Dumnezeul la care se închină creştinii ortodocşi"* (subliniere în textul original). Când Dumnezeu pune piciorul în prag, nu mai are sens să ṗostulezi nici existenta legiunilor invizibile de scrămosi fosili, ori un iṇconsci-
enc proces macerial ce săvârşeşce minunile creaţiei.

4. Concluzie: ne poate spune ştiinţa o poveste adevărată despre începuturi?

Cricica evoluţionismului, oricât de validă, nu poare cocuşi răspunde la în crebarea cea mai importantă. În cine să ne încredem dacă dorim să aflăm ade vărul despre începuṭuṛi: în revelatia dumnezeiască sau în cercẹtarea sciiṇtifică? Părintele Serafim, asemeni multor creacionisci, credea că stiinta este neputin- doasă când este vorba de tema începucului absolut, şi că adevărata cunoaşce- re despre acest subiect poare veni doar din revelaţia dumnezeiască. El mociva aceasca prin faptul că evenimentele săptămânii creaţiei din *Cartea Facerii* au avut loc sub incidenţa unui set de legi aparte, legi cu totul diferite de cele care au operat după Cădere.

Dacă esce aşa, concluzia sa implică faptul că încregul subiect al începutu rilor esce în afara cercetării şciinţifice. Ştiinţa poate observa doar ceea ce se încâmplă în lumea de azi, şi poare face dedueţii asupra trecucului îndepăr-

[1] Richard Lewonrin, „Billions and Billions of Demons", în *The New York Review of Books,* 9 ianuarie, 1997, pp. 28-31.

rar numai prin presupunerea uniformităţii timpului proceselor şi legilor fizi ce. Iară de ce savamii evolurionisti, de pildă, socotesc că procesul care a creat
mai întâi plantele şi animalele este fundamental acelaşi proces al variaţiilor la
scară mică pe care-l putem observa şi astăzi în lumea vie. Poate că dovezile în sprijinul unei asemenea presupoziţii sunt nesemnificative, dar fără ea o ştiinţă a începuturilor ar fi de neconceput. S-ar putea concepe posibilitatea existenţei unui oarecare proces de creaţie evolutivă cu totul nedarwinistă, operând în trecutul îndepărtat, folosind mecanisme ce astăzi nu mai operează. Un ase menea proces ar fl aproape la fel de inacceptabil pentru materialiştii ştiinţifici
ca şi pentru creaţionistii declaraţi, căci un mecanism ce este din principiu in observabil este la fel de inaccesibil studiului ,stiin tific ca si o minune.

Ştiinţa s-ar putea debarasa de teoria lui Darwin fără pierderi serioase dacă
ar avea la îndemână o altă teorie materialistă, întemeiară coc pe presupoziţii uniformiste şi naturaliste. Dar ce se întâmplă dacă *nu există* o teorie alterna tivă, sau cel puţin o teorie cu destul sprijin în realitatea de fapt spre a face să fie general acceptată? Savanţii care doresc să explice totul vor continua întot deauna să facă supoziţii care să le îngăduie să-şi împlinească măreţul obiectiv şi vor fi întotdeauna extrem de reticenţi să admită că metodele lor ar putea fi nepotrivite pentru a explica tainele creaţiei. Ştiinţei nu-i place să colereze căi rivale de înţelegere, de-aceea savanţii ambiţioşi vor denunţa vehement pe acei gânditorii religioşi care enunţă posibilitatea ca legile şi procesele fizice să se fi schimbat din vremea creaţiei. Părintele Serafim nu s-a lăsat intimidat de acest tip de denunţ, şi nici alţii n-ar trebui s-o facă. Uniformismul, asemeni narura lismului, este o presupoziţie fllosoflcă, nu un fapt. Este perfect raţional să fa cem alte presupoziţii, inclusiv presupoziţia ce duce la concluzia că putem cu noaşte ceva despre începuturi numai dacă Dumnezeu a voit să ne descopere.

Phil/ip E. Johnson

PARTEA I

O tâlcuire ortodoxă patristică la „Cartea Facerii"

Nota editorului american

Această Tâlcuire a fost luată în primul rând din manuscrisele originale ale Părintelui Serafim, pe care le-a scris pentru pregătirea cursului despre *Car tea Facerii* ţinut la ,,Academia Teologică Noul Valaam" în vara anului 1981 şi 1982. In timpul cursului, care a fost înregistrat pe casete, el a adăugat în mod spontan valoroase excursuri ce nu se aflau în manuscris. Pentru a nu-l lipsi pe cititor de acest material în plus, am inclus o mare parte din el în Tâlcuire, atât în textul principal, cât *şi* în note. Iară de ce uneori textul trece de la o formă elaborată la un ton mai colocvial.

Am inclus, de asemenea, şedin ele de răspunsuri ale Părintelui Serafim la întrebările puse de studenţii săi în timpul cursului asupra *Cărţii Facerii.* Ele se găsesc în Partea a IV-a.

Norele de subsol din Tâlcuire, ca și din părtile următoare ale cănii, sunt cuvintele Părintelui Serafim, în afară de cazurile când sunt indicate ca note ale editorului (n. ed.).

Toate trimiterile la *Psalmi* urmează numerotarea din versiunea *Septttaginta*
a *Vechiului Testament.*

De ce trebuie să cercetăm „Cartea Facerii"?

De ce oare trebuie cercetată o carte precum *Cartea Facerii?* De ce nu pu tem să ne ocupăm doar de mântuirea sufletelor noastre, în loc să ne gândim la lucruri de felul: cum anume va arăta lumea la sfârsit, sau cum anume era la început? Putem da de bucluc - s-ar putea să apară C arl Sagan şi să ne ia la rost.[1] Nu e mai sigur să ne ocupăm doar de rostirea rugăciunilor, fără a cuge ta la aceste subiecte copleşitoare? Pentru ce să ne mai gândim la aceste lucruri îndepărtate, când ar fi mai bine să ne gândim la mântuirea noastră?

Am auzit şi eu asemenea fraze. Ca răspuns, putem spune întâi de toate că *există o legătură directă între felul cum ne purtăm ţi felul în care credem despre obârţia omului.* Părintele Gheorghe Calciu, adresându-se în mod public tine rilor ce trăiau sub comunism în România, spunea: „Vi s-a spus că vă trageţi · din maimuţe, că sunteţi animale ce trebuie dresate"[2]. Acesta poate fi un lucru extrem de puternic: „Ştiinp demonstrează că suntem doar animale; haidqi deci să mergem şi să aruncăm în aer o biserică"[3].

În al doilea rând, *Cartea Facerii este o parte a Scripturii, iar Dumnezeu ne-a dat Scripturile pentru mântuirea noastră.* Suntem dâtori să cunoaştem înţe lesul Scripturilor prin întregul tâlcuirilor Sfinţilor Părinţi. Părinţii au vorbit despre *Cartea Facerii* în biserică; toate tâlcuirile erau, de fapt, omilii rostite în biserică, căci *Cartea Facerii* se citeşte în biserică în toate zilele de peste săptă-

[1] Într-o scrisoare din 1981 Părinrdc Serafim vorbcşce despre serialul TV *Cosmos* al lui Carl Sa gan şi de cartea cu acelaşi nume: „Unul dincre abonaţii noştri tocmai ne-a trimis o tăietură din zi ar despre acest lucru, cc parc să facă marc vâlvă acum, şi pare a fi tipic pentru felul cum evoluţia c prcdic;,acă azi ca o dogmă şi aproape ca o religie" *(n. ed.).*

[2] ln perioada când Părincele Serafim ţinea această conferinţă, Părintele Gheorghe Calciu (n. 1927) era în închisoare pencrn a fi rostit nişce predici adresare tinerilor. lnsuflat de eroismul Părintelui Calciu şi mişcat de cuvintele sale, Părintele Serafim i-a publicat mai tân:iu predicile în revista *The Orthodox Word.* În 1997 ele au fost publicate În volum de căue Frăţia Sf. Ghcrrn:rn sub titlul *Christ ls Ca/ling You!* Citatul de mai sus se află la p. 27 a acelui volum; alte comentarii semnificative despre evoluţie se găsesc la pp. 33-34, 152 şi 154 *{n. ed).*

[3] Sfântul Varsanufie de la Optina (1845-1913) a Gicut o observarie asemănătoare Într-una <lin convorbirile sale duhovniceşti: „Filosoful englez Darwin a creac un adevărat sistem, dup:i care via

ţa este lupta pentru existenţă, lupta celui tare împotriva celui slab, unde cei biruiţi sunt sortiţi ni micirii. [...] Ea pune început unei fllosofli sălbatice, iar cei cc ajung a crede în ca nu se vor gândi de două ori dacă să omoare un om, să se·năpustească asupra unei femei ori să-şi jefuiască cd mai apropiat prieten - şi vor face toate acestea liniştiţi, având deplina recunoaştere a dreptului lor de a săvârşi acele nelegiuiri" *(Stareţul Varsanufie de I.a Optina, ed. cit.) (n. ed).*

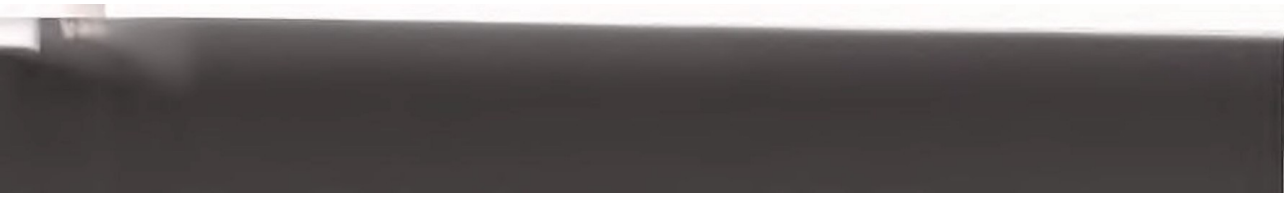

mână din timpul Postului Mare. Marii Părinţi ce au făcut acest lucru au fost Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare si Sfântul Ambrozie al Me-
diolanului. Omiliile lor au fost consemnate stenografic de către oamenii ce le
ascultau în biserică, ca să le poată citi şi alfii. Deci citirea acelor texte era so cocită a fi parte din viaţa de zi cu zi a oamenilor ce mergeau la biserică. Astăzi am cam pierdut această idee. lată de ce istorisirea din *Facere* sau din *Apocalip să* a devenit Îmrucârva un tărâm foarte misterios. Subiectele lor ne sperie, dar Părinţii vorbeau despre ele.

În sfârşit (şi acesta este lucrul principal), *creştinismul nostru este o religie ce ne spune ce anume urmează să facem în viaţa veşnică.* Ne pregăteşte adică pentru ceva veşnic, *nu pentru lumea aceasta.* Dacă ne gândim doar la lumea · *aceasta,* orizontul nostru rămâne foarte mărginit, fără să şcim ce urmează du pă moarte, de unde venim, unde ne ducem şi care e elul viefii noastre. Când vorbim despre *începutul* lucrurilor sau despre *sfârşitul* lor, aflăm care este de fapt rostul viefii noastre.

CAPITOLUL ÎNTÂI

Cum să citim „Cartea Facerii"

1.Modul de abordare

Într-un fel, nimeni dintre noi nu ştie cum să se apropie de această carte. Stiinta si filosofia modernă ne-au umplut mintea cu atâtea teorii si presupu- neri despre începuturile universului şi ale omului, încât, în mod inevitabil, ne apropiem de carte cu idei preconcepute. Unii ar vrea ca ea să se potrivească cu propriile teorii ştiinţifice; alţii o cercetează spre a o combate. Ambele abordări o socotesc ca având ceva de spus din punct de vedere stiintific; însă altii o privesc ca simplă poezie, un produs al imaginaţiei religioase, neavând nimic de-a face cu ştiinţa.

Principala întrebare ce ne face greutăţi la înţelegerea cărţii esce: cât de „literal" trebuie s-o citim?

Unii fundamentalisti protestanti ne spun că totul (sau în principiu totul) este „literal". Însă o astfel de părer ne pune în faţa unor dificultăţi de netrecut: indiferent de interpretarea noastră literală sau neliterală a feluritelor pasaje, adevărata natură a realităţii descrise în primele capitole ale *Facerii* (însăşi zidirea tuturor lucrurilor) face aproape cu neputinţă ca totul să fie înţeles „literal"; nici măcar nu avem cuvinte, de pildă, să descriem „literal" cum se poate ivi ceva din nimic. Cum anume „vorbeste" Dumnezeu? Produce El oare un sunet ce răsună într-o atmosferă ce încă nu există? O astfel de explicaţie este, evident, puţin cam prea simplistă - realitatea e ceva mai complicată.

Apoi există extrema cealaltă. Unii ar prefera să tâlcuiască cartea (sau cel puţin cele dintâi capitole, care pun cele mai mari dificultăţi) ca pe o alegorie, un mod poetic de a descrie ceva ce în realitate este mult mai aproape de experienţa noastră. De pildă, în ultimii ani, gânditorii romano-catolici au dat la iveală un mod ingenios de a „deslusi" Raiul si căderea omului; dar, citindu-le interpretările, ai impresia că respectul lor de textul *Facerii* e atât de mic, încât îl tratează ca pe un comentariu primitiv la unele teorii ştiinţifice recente. Şi aceasta e o extremă. Sfântul

Ioan Damaschin, un Părinte din vea cul al optulea, ale cărui păreri rezumă, îndeobşte, părerile patristice ale pri melor veacuri creştine, afirmă explicit că tâlcuirea alegorică a Raiului ţine de o erezie timpurie şi nu aparţine Bisericii.[1]

[1] Sf. Ioan Damaschin, *Despre erezii,* 64, în col. *The Fathers of the Church,* voi. 37, The Catho lic University of America Press, Washington D.C„ 1958, p. 126.

Astăzi exista ş1 o cale de mijloc Între aceste două păreri. Recent s-a fa. cut multă publicitate afirmaţiei unei călugăriţe romano-catolice (care este şi profesoară), apărute sub titlul „Dumnezeu a ajutat la crearea evoluţiei". Ea spune: „Povestea biblică a creaţiei are un scop religios. Ea cuprinde, dar nu
învaţă erori. Dimpotrivă, teoria evoluţionistă asupra creaţiei are un scop stiinţific, iar căutarea adevărului este domeniul astronomilor, geologilor, biolo- gilor etc. Cele două scopuri sunt distincte, amândouă oferind adevăr minţii şi
inimii omeneşti". Ea afirmă că *Facerea* provine din tradiţiile orale, limitate de părerile ştiintiflce ale vremii.

După părerea citată, *Facerea* ţine de o categorie, iar adevărul ştiinţific sau re-
alitatea de o alta; *Facerea* are prea puţin de-a face cu orice fel de adevăr, fle el li teral sau alegoric. Deci, de fapt, nici nu prea are rost să-ţi pui problema: citeşti *Facerea* pentru înălţare duhovnicească ori pentru poezie, urmând ca savanţii să-ci spună ce trebuie să scii despre realitătile lumii si începuturile omului.

'într-o formă sau altd, părerea enunţdtă este fo rte răspândită astăzi - dar ea nu înseamnă altceva decât evitarea cu totul a problemei, neluând în seri os *Cartea Facerii.* Însă scopul nostru în cercetarea *Cărţii Facerii* este tocmai acela de a o lua în serios, de a vedea ce spune ea cu adevărat. Nici una dintre abordările pomenite nu poate face acest lucru. Cheia pentru înţelegerea *Fa cerii* trebuie căutată în altă parte.

Apropiindu-ne de *Cartea facerii,* ar trebui să încercăm a ocoli capcanele pomenite mai sus, printr-un anume grad de auto-supraveghere: ce fel de pre judecăţi sau predispoziţii am putea avea când ne apropiem de text?

Am pomenit deja faptul că unii dintre noi ne-am putea preocupa prea mule ca înţelesul *Cărţii Facerii* să aprobe (sau să dezaprobe) o anumită teo rie stiintifică. Haideti să enunţăm un principiu mai general în privinca felu- lui cum noi, cu mentalitatea noastră din secolul al douăzecilea, tindem a face acest lucru. Ca reaqie la extrema literalitate a concepţiei noastre ştiinţifice (li teralitate cerută de însăşi natura ştiinţei), când ne aplecăm asupra unor texte neştiinţifice de literatură s:iu teologie suntem foarte înclinaţi să descoperim înţelesuri neliter:ile sau „universale". E un lucru firesc: dorim să salvăm aces
te texte de a apărea ridicole în ochii oamenilor cu o instruire stiintiflcă. Dar
trebuie să ne dăm seama că, având o asemenea înclinaţie, ajungem adesea la concluzii la care nu ne-am gândit cu adevărat foarte serios.

Să luăm un exemplu evident. Când auzim de cele „Şase

Zile" ale Facerii, cei mai mulţi dintre noi ajustăm în mod automat aceste zile ca să se potri vească cu ceea ce învaţă ştiinţa contemporană despre creşterea şi dezvoltarea treptată a creaturilor. „Probabil că sune perioade de timp de o lungime nede terminată - miliarde sau milioane de ani", ne spune mintea noastră din se colul al douăzecilea; „căci toate straturile geologice, toate fosilele - nu s-ar fi putut forma literalmente într-o «zi»". Şi ne-am putea chiar indigna, auzind

că vreun fundamentalist din Texas sau sudul Californiei insistă iarăşi cu tărie că acele zile sunt chiar de douăzeci şi patru de ore, şi nu mai lungi, mirându-ne cum pot unii oameni să fie asa de grei de cap si de antistiintiflci.

Nu îmi propun în cursul de faţă să vă spun cât erau de lungi acele zi- le. Dar cred că trebuie să fim atenţi la faptul că pornirea noastră firească, aproape subconştientă, de a le privi ca perioade de o lungime nedetermina tă, crezând că prin aceasta am rezolvat „problema" pe care o ridică, nu este cu adevărat un răspuns răspicat la problemă, ci mai mult o predispozitie sau o prejudecară culeasă din atmosfera inrelecruală în care trăim.[1] Însă, da ă pri vim mai îndeaproape aceste zile, vom vedea că problema nu este aşa de sim plă, şi că înclinarea noastră firească în acest caz, ca şi în multe altele, tinde mai curând să întunece decât să limpezească problema.

Vom cerceta problema ceva mai târziu. Deocamdată aş propune să nu fim prea siguri de felul nostru obişnuit de a privi *Cartea Facerii,* şi să ne deschidem către înţelepciunea bărbaţilor purtători de Dumnezeu din trecut, care s-au strădui atât de mult cu mintea spre a înţelege textul *Facerii* aşa cum trebuie să fie înţeles. Aceşti Sfinţi Părinţi sunt cheia noastră pentru înţelegerea *Facerii.*

2. Sfinţii Părinţi: cheia noastră pentru înţelegerea „Facerii"

În Sfinţii Părinţi aflăm „mintea Bisericii" - înţelegerea vie a revelaţiei lui Dumnezeu. Ei sunt legătura noastră Între vechile texte ce cuprind descope- rirea dumnezeiască şi realitatea de astăzi. Fără o asemenea legătură fiecare om rămâne de capul lui - rezultatul fiind zecile de mii de interpretări şi de secte. Există multe tâlcuiri patristice la *Facere,* ceea *ce* ne arată deja că este o scriere socotită a fi extrem de însemnată de către Părinţii Bisericii. Să vedem deci care Părinţi au vorbit despre ca şi ce cărţi au scris.

În cursul de faţă voi folosi în principal patru tâlcuiri ale primilor Părinţi:

Facere ale SH'intului Ioan Gură de Aur si din Tâlcuirea I.a Facere a Sfântului Efrem Sirul. De la moartea Părint

I. Sfântul Ioan Gură de Aur a scris o tâlcuire mai pe larg şi una mai pe scurt la *Cartea Facerii.* Cea mare, numită *Omilii la Facere,* este *de* fapt un şir de predici rostite în timpul Postului Mare, căci în timpul acestui Post *Cartea Facerii* se citeste în biserică. Cartea cuprinde saizeci si sapte de omilii si are vreo sapte sute de pagini.[2] În alt an, Sfântul Ioan a rostit [illegible] cuprinzând încă vreo câteva sute *de* pagini. A mai scris şi un tratat intitulat *Despre*

[1] Această greşeală obişnuită a fost făcută chiar şi de un scriitor ortodox

tradiţionalist pe care Părintele Sernflm îl respecta foarte mult, l.M. Andreiev (1894-1976), în cartea sa *Teologie apologe ticii ortodoxii* (1955). Înu-o scrisoare din 3/16 iulie 1977. Părintele Serafim scria: „A zice că a pu ne doar semnul egalităţii între «zile» şi «perioade» esre cam prea vag" *(n. ed.).*

[2] Pentru lucrarea de fată Părintele Serafim a tradus pasaje din ediţia rusească a *Cuvintelor I.a*

facerea lumii, de peste o sută de pagini. Deci, la Sfântul Ioan Gură de Aur gă sim pesre o mie de pagini de tâlcuiri la *Facere.* Este unul dintre principalii tâl cuitori ai acestei cărti.

2. Sfântul Efrem Sirul, cam din aceeaşi perioadă cu Sfântul Ioan Gură de Aur, are şi el o tâlcuire a întregii cărti. În lucrarea sa, numită simplu *Tâlcuire fa cărţile Bibliei,* mai multe sute de pagini sunt dedicate *Facerii.* Sfântul Efrem es te foarte pretuit ca tâlcuitor al *Vechiului Testament,* fiindcă ştia ebraica, era un
„răsăritean" (adică avea o mentalitate răsăriteană) şi cunoştea ştiinfele.

3. Sfântul Vasile cel Mare a rostit câteva omilii despre cele Şase Zile ale Fa cerii, intitulate *Hexaimeron* (adică Cele Şase Zile). În literatura Bisericii tim purii există şi alre *Hexaimera,* unele datând chiar din veacul al doilea. Dar cel a Sfântului Vasile, am putea zice, are cea mai mare autoritate.[1] El nu acoperă întreaga *Facere,* ci doar primul capitol. O altă cane a sa pe care o vom cita se cheamă *Despre obârşia omului,* un fel de continuare la *Hexaimeron.*

4. În Apus, Sfântul Ambrozie al Mediolanului, citind omiliile Sfântului Vasile cel Mare, a scris el însuşi omilii asupra celor Şase Zile.[2] *Hexaimeronul* său este ceva mai lung, în jur de trei sure de pagini.[3] Sfântul Ambrozie a mai scris şi o carte întreagă despre Rai, continuare la *Hexaimeron,* ca şi o carte despre Cain şi Abel.

Pe lângă aceste tâlcuiri fundamentale, vom cerceta un număr de cărti ce nu discută întreaga *Carte a Facerii* sau Întregul celor Şase Zile. De pildă, fra tele Sfântului Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa, are o carte *Despre facerea omului,* care discută amănuntit sfârşitul primului capitol şi începutul celui de-al doilea capitol al *Facerii.*

Am folosit, de asemenea, şi lucrări care expun dogmatica ortodoxă. Cartea Sfântului Ioan Damaschin, *Despre credinţa ortodoxă,* cuprinde multe capitole de Întrebări asupra celor Şase Zile, zidirea omului, cădere, Rai ş.a.m.d. Cate hismele Bisericii vechi - *Marele cuvânt catehetic* al Sfântului Grigorie de Nys sa şi *Cuvintele catehetice* ale Sfântului Chirii al Ierusalimului - au şi ele câteva amănunte despre aceste probleme.

[1] *HexaimeronuL*Sfântului Vasile cel Mare a fose foarce preţuit în Biserica veche. Sfâncul Grigo rie Teologul scria despre el: „Când iau în mână *Hexaimeronul* (Sfâncului Vasile] şi Îl citesc cu glas tare, mă aflu laolaltă cu Zidicorul meu, înţeleg cemeiurile zidirii şi mă minunez de Ziditorul meu mai mult decât înainte, când numai privirea îmi slujea drept dascăl" (Sf. Grigorie Teologul, Cu vântul 43, 67, „Panegiricul Sf. Vasile") *(n. ed.).*

[2] Omiliile Sfântului Ambrozie au fost rostire cam la şapte sprezece ani după cele ale Sfânrului Vasile cel Mare *(n. ed.).*

[3] Putem vedea aici cum, atunci când un Părinte vorbeşte despre un loc anume, un alt Părinte va zice poate ceva amănunţit despre un alt loc. Dacă la

pui laolaltă, dobândeşti o foarte bună ima gine a cugetului Bisericii, a felului cum priveau Părinţii, îndeobşte, aceste locuri. Poţi găsi chiar dezacorduri în privinţa unor tâlcuiri mărunte, ceva neînsemnat, dar în punctele principale vei ve dea că roţi spun acelaşi lucru în diferite feluri, că sunt cu totul în armonie asupra felului cum se tâlcuieşte *Cartea Facerii.*

Pemru o problem ă aparte asupra concepţiei patristice despre lume am fo losit tratatele despre Inviere ale Sfinţilor Athanasie cel Mare, Grigorie de Nys sa şi Ambrozie al Mediolanului.

Sfântul Simeon Noul Teolog a scris omilii despre Adam, cădere *şi* lumea din tâi, pe care le avem în englezeşte în cartea *The Sin of Adam (Păcatu! lui Adam)I.* Există apoi felurite scrieri ale Sfântului Grigorie Teologul despre zidirea omului, firea omenească şi sufletul omului. Sfântul Macarie cel Mare, Avva Dorothei, Sfântul Isaac Sirul *şi* alţi scriitori ascetici vorbesc adesea despre Adam si cădere. Întrucât telul principal al nevointei ascetice este reîntoarcerea la starea lui Adam de dinainte de cădere, ei scriu despre înţelesul căderii,

despre ce anume era Raiul şi ce înseamnă a încerca să te Întorci în el.

Fericitul Augustin atinge subiecml Facerii în *Cetatea Lui Dumnezeu*[2]; Sfân tul Grigorie Palama scrie despre unele aspecte ale Facerii în lucrările sale apo logetice, iar Sfântul Grigorie Sinaitul scrie şi el despre Rai.

(Există, de asemenea, unele tâlcuiri târzii pe care, din nefericire, nu le-am văzut. Una aparţine Sfântului Ioan din Kronstadt, la *Hexaimeron,* iar cealaltă Mitropolitului Filaret al Moscovei, la *Facere.)*

Aceşti Părinţi nu ne dau toate răspunsurile la întrebările pe care ni le-am putea pune despre *Cartea Facerii;* îi citim mai curând spre a dobândi o *atitu dine* proprie faţă de Facere. Uneori Părinţii par a se contrazice unul pe altul sau a vorbi într-un mod pe care l-am putea socoti nefolositor pentru problemele noastre de azi. De-aceea trebuie să avem câteva principii de temelie care să gu verneze felul nostru de a înţelege atât *Cartea Facerii,* cât şi pe Sfinţii Părinţi.

---

[1] Publicară mai cârziu sub ciclul *The First-Created Man (n. ed.).*

[2] Fericicui Augustin a mai scris o lucrare amplă despre acest subiect, *Inţelesul literal al Facerii,* care cuprinde idei ce diferă de învăţătura pacriscică. Părintele Serafim cunoştea existenţa lucrării, dar spunea că nu o văzuse. In 1982, la puţin timp de la moarcea sa, ea a apărut în engleză, în vo lumele 41-42 din seria *Ancient Christian Writers* (Paulisc Press, New York). Şi alee învăţături ale Fericitului Augustin au, de asemenea, unele neajunsuri, din pricina înclinariei sale spre excesivă raţionalizare. Părincele Serafim scria că „unele dintre scrierile sale, precum cracatele anci-pelaghie ne *Despre Treime,* se cicesc doar cu precauţie''. Trebuie coruşi adăugat că greşelile Fericitului Au gustin n-au făcuc ca el să fle socotit eretic de către Biserica Orcodoxă, care l-a cinstit întotdeauna ca pe un Părinte al evlaviei (mai ales pe temeiul scrierilor sale nedogmatice, precum *Mărturisirile),* neprimindu-i însă exagerările teologice. Părintele Serafim a scris o întreagă lucrare despre acesc su biect, *Locul Fericitului Augustin în Biserica Ortodoxă.* Trebuie iarăşi notat fapcul că, deşi tâlcuirea la *Facere* a Fericicului Auguscin poate ft pusă la îndoială, ea nu

esce în nici un caz. compatibilă cu evoluţionismul sau cu conceptia despre un „pământ vechi", aşa cum au pretins unii eruditi din se colul al do4ăz.ecilea. Fericim! Augustin sustinea că transformarea de la un fel de creacuri la alcul es te cu neputinţă, şi că întreaga lume a fose zidită prin anul 5500 î. H. Vez.i apărarea lui Augustin fă cută de Jonathan Wells în arcicolul său ,,Abusing Theology: Howard Van Till's *Forgotten Doctrine of Creation Functional Integrity",* în *Origim& Design,* vol. 19, nr. l, 1998 *(n. ed.).*

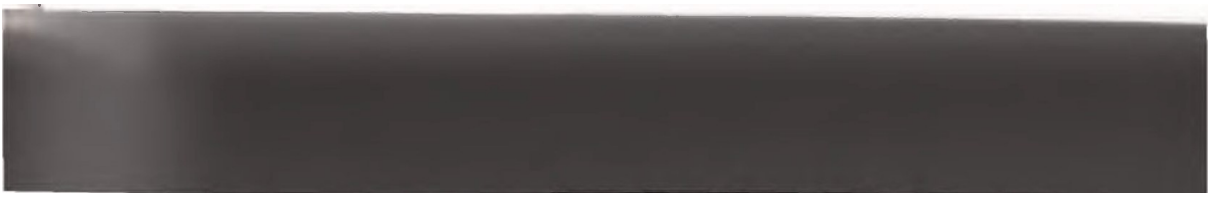

3. Principiile fundamentale ale apropierii noastre de înţelegerea „ Cărţii Facerii"

I. Căutăm *adevărul.* Trebuie să avem suficient respect pentru *Cartea Face rii* spre a recunoaşte că ea cuprinde adevărul, chiar dacă acel adevăr ne poate părea neobişnuit sau surprinzător. Dacă el pare să intre în contradicţie cu ce ea ce credem a cunoaşte din şciinfă, să ne aducem aminte că Dumnezeu este
Autorul întregului adevăr, şi orice este adevăr curat în Scriptură nu poate să contrazică cu nimic ceea ce este adevăr curat în stiintă.

2. Insuflarea Scripturii este *de la Dumnezeu.* Vom cerceta mai îndeaproape în continuare ce înseamnă acest lucru; dar, pentru început, aceasta în seamnă că trebuie să căutăm în ea adevăruri de un rang mai înalt, iar, dacă întâmpinăm greutăţi în a înţelege ceva, trebuie mai întâi să suspectăm pro pria lipsă de cunoaştere, mai curând decât un neajuns al textului dumneze ieşte-insuflat.

3. Să nu ne grăbim a aduce propria desluşire locurilor „grele", ci să cău tăm ca mai întâi să ne familiarizăm cu ceea ce au spus Sfinţii Părinţi despre acele locuri, recunoscând înţelepciunea lor duhovnicească de care noi sun tem lipsiţi.

4. Trebuie iarăşi să ne ferim de ispita de a lua citate izolate de la Sfinţii Pă rinţi, scoase din context, spre a „dovedi" ceea ce dorim. De pildă, am văzut un ortodox care dorea să dovedească că zidirea lui Adam nu are nimic „de osebit", citând următoarea aflrmaţie a Sfântului Athanasie cel Mare: „Omul întâi-zidit a fost fa.cuc din tărână ca orisicare, iar mâna ce l-a zidit pe Adam zideşte iarăşi şi întotdeauna pe cei ce vin după el"'. Aceasta e o afirmare generală a lucrării ziditoare neîntrerupte a lui Dumnezeu, şi nimeni nu s-ar gândi s-o contrazică.[2] Dar lucrul pe care persoana respectivă voia să-l demonstreze era acela că nu există o deosebire reală între zidirea oricărui om viu şi zidirea primului om - şi, îndeosebi, că trupul lui Adam s-ar fi putut alcătui prin ză mislire firească în pântecele unei creaturi încă nu chiar umane. Poate fl oare îndreptăţită folosirea afirmaţiei citate ca „dovadă" în această problemă?

Se poate întâmpla să aflăm în scrierile Sfântului Athanasie un pasaj ce res pinge [illegible] această idee. Într-un alt [illegible] el zice: „Deşi numai Adam a fost al căţuit din lut, totuşi în el s-a cuprins moştenirea întregului neam"[3]. El afirmă aici des[illegible] de

clar că Adam a fost zidit în chip diferit de toţi ceilalţi oameni,

[1] Sf. Athanasic, în *Migne PC* 25, p. 429.

[2] Fără lucrarea zidiroare continuă a lui Dumnezeu, nimic nu ar exista si nu ar lua flintă. Socotim că este „firesc" ca plancele să crească dintr-o mică sămânţă până la o plane matură, dar fa ă Dumne zeu pmcesul nu ar purea continua. Deci bineînreles că DL1mnezeu zideşte şi astăzi „din ţărână".

[3] Sf. Athanasie cel Mare, „Patru cuvince împotriva arienilor" 2, 48, în *Nicene and Post-Nicene Fathen* (prescurtat în continuare *NPNF),* ed. a 2-a, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, retipărit în 1987, *voi.* 4, p. 375.

ceea ce, asa cum vom vedea, este într-adevăr învătătura Sflntilor Părinti înde-
obs,te. Deci nu ne este îngăduit să luăm un citat din el s,i să socotim că dove- deşte sau deschide calea unei idei dragi nouă. Afirmaţia *generală* a Sfânrului Athanasie despre firea omului nu spune absolut nimic despre felul *aparte* al zidirii lui Adam.

Greşita folosire a citatelor din Sfinţii Părinţi este o capcană foarte obiş nuiră în zilele noastre, când polemicile asupra unor subiecte de acest fel sunt
adeseori foarte pătima,se. În cursul de fa tă vo face tot ce ne stă în putinr,ă spre a ocoli asemenea capcane, nearribuind nici una dintre tâlcuirile noastre
Sfinţilor Părinţi, ci încercând doar să vedem ce anume spun ei înşişi.

5. Nu e nevoie să acceptăm fiecare cuvânt scris de Părinţi despre Facere;
uneori ei s-au folosit de srii nra vremii lor ca material ilustrativ , sriin,tă care se înşela în unele lucruri. Dar trebuie să deosebim cu grijă şriinr:i lor de afir-
maţiile lor teologice, şi trebuie să le respectăm întregul mod de abordare, ca şi concluziile generale şi intuiţiile teologice.

6. Dacă socotim că putem adăuga câte ceva înţelesului textului pentru zi lele noastre (poare pe temeiul descoperirilor ştiinţei moderne), să o facem cu precauţie şi deplin respect pentru inregritatea textului *Facerii* şi părerile Sfin
tilor Părinti. Si, făcând aceasta, trebuie să rămânem întotdeauna *smeriti* - căci
şi ştiinţa zilelor noastre are eşecurile şi greşelile ei, iar dacă ne încredem prea mult în ea ne putem trezi noi înşine cu o înţelegere greşită.[1]

7. Mai ales în cursul de faţă, vom încerca mai întâi să-i înţelegem pe Pă rinţi, *şi* abia *apoi* să dăm propriile răspunsuri la unele întrebări, dacă le avem.

8. În sfâ r sit, dacă e adevărat că s tiin ta modernă este în stare să arunce o oarecare lumină asupra înţelegerii măcar a câtorva locuri din *Cartea Facerii*
- căci nu avem de ce să tăgăduim că în unele domenii adevărurile celor do uă sfere se Întrepătrund - nu e mai puţin adevărat că înţelegerea patristică a *Facerii* poate şi ea să arunce lumină asupra ştiinţei moderne şi să dea unele sugestii despre felul cum să înţelegem realităţile de fapt ale geologiei, pale
ontologiei şi ale altor ştiinţe ce se ocupă de istoria timpurie a pământului şi a omenirii. Deci studiul prezent poate fi rodnic în ambele direcţii.

9. Cursul nu ţinteşte totuşi să răspur.dă la toate întrebările despre *Facere* şi crearea lumii, ci, în primul

rând, să-i facă pe creştinii ortodocşi să cugete la acest subiect mai pe larg decât este abordat de obicei, nemulţumindu-se cu răspunsurile simpliste auzite atât de des.

[1] Exiscă o părere foarce răspândită între oamenii *ce* nu adâncesc aceste lucruri că „ştiinţa din vechime se înşală, iar ştiinţa modernă are dreptate, deci pucem avea încredere în tot ceea ce ne spun savanţii moderni". Dar se întâmplă că fiecare generaţie răscoarnă aşa-zisele realităţi ştiinţifice ale generaţiei precedente. Trebuie să ne dăm seama ce anume este realitate de fapt şi ce anume este teorie. Şciinţa comemporană are multe păreri care peste cincizeci de ani (dacă vor ţine şi acât!) vor fi răsturnate, apărând noi ceorii.

4. Tălcuiri literale sau tâlcuiri simbolice?

Problema e o mare piatră de poticnire pentru noi, oamenii moderni, cres cur i cu o educat ie s i concep tie „s tiint ifică", care ne-a sărăcit priceperea tâl- eurilor simbolice ale textelor. Ca urmare, prea adeseori tragem concluzii pri- pite: dacă există vreun sens simbolic al unei imagini din Scriptură (de pildă, pomul cunoştinţei binelui şi răului), suntem foarte înclinaţi să spunem „este *doar* un simbol"; cea mai slabă indicaţie asupra unui sens figurat sau meta foric ne face adeseori să eliminăm sensul *literal.* Uneori, o astfel de atitudine poate duce chiar la judecăţi pripite asupra unor întregi fragmente sau cărţi ale Scripturii: dacă există elemente simbolice sau figurate, de pildă în relatarea *Facerii* despre Grădina Edenului, tragem cu uşurinţă concluzia că întreaga re latare este un „simbol" sau o „alegorie".

Cheia noastră pentru înţelegerea *Facerii* este următoarea: cum anume au înţeles Sfinţii Părinţi problema aceasta, atât în particular, în ceea ce priveşte pasajele separate, cât şi în general, în ceea ce priveşte cartea ca întreg?

Să luăm câteva exemple.

1. Sfântul Macarie cel Mare din Egipt, unul dintre sfinţii cu o foarte înal tă viaţă duhovnicească şi care nu poate fi bănuit de păreri prea literale asupra Scripturii, scrie despre *Facere* 3, 24: „Raiul s-a închis, iar Heruvimului celui cu sabia de foc i s-a dat poruncă să oprească intrarea omului în el; acest fapt, care atunci s-a întâmplat în chip văzut, se întâmplă şi acum în fiecare suflet în chip nevăzut"[1].

2. Sfântul Grigorie Teologul, renumit pentru tâlcuirile sale adânc duhov niceşti ale Scripturii, spune despre pomul cunoştinţei binelui şi răului: „Po mul acela, pe cât îmi pare, era contemplaţia, la care numai cei ce au ajuns la deplinătatea deprinderii pot pătrunde fară primejdie"[2]. Înseamnă oare că so
cotea pomul *doar* un simbol, iar nu şi un pom în sens literal? In scrierile sale
nu pare a ne da un răspuns la Întrebare, dar o face un alt mare Sfânt Părinte (căci, atunci când ne învaţă învăţătura ortodoxă, iar nu părerile lor perso
nale, roti marii Părinti sunt de acord unii cu altii, si chiar aJ·ură a se tâlcui
unul pe altul). Sfântul Grigorie Palama, Părintele isihast din veacul al patru- sprezecelea, tâlcuieşte acest pasaj:

> „Grigorie supranumit Teologul a numit «Contemplaţie» pomul cunos tinţei binelui şi răului. [...] Dar, pentru aceasta, ea n-a fost pentru el plăs
> muire s i simbol inconsistent. Căci si pe Moisi s i pe Ilie îi declară dumne- zeiescul Maxim <(simboale», pe unul al

judecăţii şi pe celălalt al proniei. A

[1] Sf. Macarie cel Mare, *Alte şapte omilii,* 4, 5. (Traducerea românească în: Sf. Macarie Egiptea nul, *Omilii duhovniceşti,* traducere de Pr. Prof. Dr. C. Corniţescu, PSB nr. 34, EIBMBOR, Bucu reşti, 1992, p. 305) *(n. tr.).*

[2] Sf. Grigorie Teologul, „Cuvânt la Arătarea Domnului" în *NPNF, ed. cit.,* voi. 7, p. 348.

făcut aceasta oare pentru că nu erau ei prezenţi cu adevărat, ci au fost plăs muiţi *şi* ei în chip «simbolic»?"[1]

3. Acestea sunt interpretări particulare. În ceea ce priveşte abordările ge nerale ale naturii „literale" ori „simbolice" a textului *Facerii,* să cercetăm cu vintele altor câtorva Sfinţi Părinţi care au scris tâlcuiri la *Cartea Facerii.* În *Hexaimeronuf* său, Sfântul Vasile cel Mare scrie:

„Cei care nu interpretează cuvintele Scripturii în sensul lor propriu spun că apa de care vorbeşte Scriptura nu e apă, ci altceva, de altă natu
ră, *şi* interpretează cuvintele plantă şi peşte cum li se pare lor. [...] Eu când aud că Scriptura zice iarbă, înţeleg iarbă; când aud plantă, peşte, fiară, do
bitoc, pe toate le înţeleg aşa cum sunt spuse. Nu mă ruşinez de Evanghelie (Rom. l, 16). [...]Mi se pare însă că cei care nu înţeleg lucrul acesta, adi că cei care folosesc interpretarea alegorică, au încercat să dea Scripturii o vrednicie închipuită, punând pe seama ei propriile idei, schimbând sensul cuvintelor Scripturii cu folosirea unui limbaj figurat. Înseamnă însă să te faci mai înţelept decât cuvintele Duhului când, în chip de interpretare a Scripturii, introduci în Scriptură ideile tale. Deci să fie înţeleasă Scriptura aşa cum a fost scrisă!"[2]

4. Sfântul Efrem Sirul ne spune la fel în *Tâlcuire fa Cartea Facerii:*

„Nimenea să nu creadă că zidirea cea de Şase Zile este o alegorie; tot aşa,
nu este îngăduit a zice că ceea ce pare, potrivit celor istorisite, a fi fost zidit în şase zile, a fost zidit într-o singură clipă, şi, de asemenea, că unele nu me înfăţişare în acea istorisire fie nu înseamnă nimic, fle înseamnă altceva. Dimpotrivă, trebuie să ştim că Întocmai cum cerul *şi* pământul ce s-au zi dit întru început sunt chiar cerul şi pământul, iar nu altceva ce s-ar înţe lege sub numele de cer şi pământ, tot aşa orice altceva se zice a fi fost zidit
şi tocmit cu rânduială după zidirea cerului şi a pământului nu sunt numiri
goale, ci însăşi fiinţa firilor zidite corespunde puterii numelor acesrora.[3]

5. Sfântul Ioan Gură de Aur, vorbind anume despre râurile Raiului, scrie:

„Dar poate că cei care vor să vorbească după a lor înţelepciune nu îngă duie iarăşi ca aceste râuri să fie râuri, nici apele să fie ape, ci caută să con vingă pe cei care vor să-şi dea lor spre ascultare au ul, ca să-şi închipuie cu totul altceva. Noi însă, rogu-vă, să nu dăm ascultare acestora, ci să ne astu păm urechile la glasul lor, să dăm crezare cuvintelor dumnezeieştii Scrip

[1] Sf. Grigorie Palama, *Apărarea Sfinfilor !sihaşri,* Triada a 2-a, 3, 22 în *Spicilegium Sacrum Lova nieuse,* Louvain, 1959, p. 432. (Cf. *Fi/oca/ia,* vol. VII, EIBMBOR, Bucureşti, 1977, p. 292) *(n. tr.).*

[2] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 9, 1. (Pentru traducerea românească am citat din: Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri, Partea întâi, Omilii la Hexaimeron,* în PSB nr. 17, crad. de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, Bucureşti, 1986, pp. 170-171.Trimiterile se *vor* face în continuare la edi!ia românească) *(n. tr.).*

; Sf. Efrem Sirul, *7ălcuire la Cartea Facerii* l, în *TheWOrks of Dur Fatheramong the Saints, Ephraim the Syrian,* voi. 6, Moscova Theological Academy, Sergiev Posad, p. 282.

turi, urmând spusele ei; să ne străduim să punem în sufletele noastre învă făturile cele sănătoase."[1]

lată deci că Sfinfii Părinfi se confruntau şi ei cu această problemă în vre mea lor, în veacul al patrulea. Erau o mulţime de oameni ce tâlcuiau tex tul *Facerii* ca pe o alegorie, luând-o razna cu tâlcuirile simbolice şi tăgădu ind orice sens literal - mai ales primelor trei capitole, pe care le vom cerceta. De-aceea Sfinţii Părinţi şi-au făcut o datorie din a spune că textul *are* un sens literal , si trebuie să în‚telegem exact care este acela.

Ne ’ putem da seama deci că Sfinţii Părinţi ce au scris despre *Facere* au fost în general destul de „literali" în tâlcuirea textului, chiar dacă în multe cazuri admi teau *şi* un înţeles simbolic sau duhovnicesc. Există, de bună seamă, în Scriptură metafore evidente, pe care nici un om cu mintea Întreagă nu s-ar gândi să le ia „literal". De pildă, în Psalmul 103 se spune: *soarele şi-a cunoscut apusul său.* În deplin respect faţă de text, nu este nev0ie să credem că soarele are conştiinţă şi „cunoaşte" literal când urmează să asfinţească; este vorba doar de un procedeu firesc în limbajul poetic, care nu pune pe nimeni în încurcătură.

Există însă şi un important tip de afirmaţii în Scriptură - iar în *Cartea Facerii* sunt o mulţime de exemple - despre care Sfinţii Părinţi ne spun expli cit să *nu* le înrelegem în mod literal. Sunt afirmaţii antropomorfice despre Dumnezeu, ca şi cum El ar fi un om care merge, vorbeşte, se mânie etc. Toate aceste aflrma‚tii trebuie înt elese „cu dumnezeiască cuviintă" - adică înre- meindu-ne pe ceea ce ştim din învăţătura ortodoxă, că Dumnezeu este curat duhovnicesc, fără mădulare trupeşti, iar faptele Sale sunt descrise în Scriptură *aşa cum ne apar nouă.* Părinţii sunt foarte grijulii în această privinţă de-alun gul textului *Facerii.* Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur zice:

> „Iar când auzi, iubite, că a sădit Dumnezeu Rai în Eden către Răsărit, înţelege cu dumnezeiască cuviinţă cuvântul «a sădit», înţelege că «a porun cit». Crede cele ce spune mai departe Scriptura, crede că Raiul a fost făcut în locul în care a spus Scriptura."[2]

Cât despre informa‚tia „‚stiin‚riflcă" din *Cartea Facerii* - căci vorbind despre facerea lumii pe care o cunoaştem, nu are cum să nu cuprindă şi o oarecare informatie stiintiflcă - contrar părerii obisnuite, ea nu are nimic „depăşit". Este adevărat că observaţiile ei sunt făcute toate *aşa cum se văd de pe pământ şi cu referire la omenire;* dar ele nu avansează nici o învăţătură anume - de

pildă, despre natura corpurilor cereşti sau despre mişcările lor relative - deci cartea poate fi citită de fiecare generaţie şi înţeleasă în lumina propriei cunoaşteri stiinrifice. Descoperirea, în ultimele veacuri, a vastităţii spatiului si imensi-

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* 13, 4. (Pencru craducerea românească am cicar din: S(Ioan Gură <le Aur, *Scrieri, partea Întâi. Omilii la Facere(!),* trad. de Pr. O. Fecioru, EIBMBOR, Bu cureşti, 1987, pp. 153-154.Trimiterile se vor face în continuare la edi1ia românească) *(n. tr.).*

[2] *Ibid.* 13. 3. p. 152.

tăţii multora dintre corpurile sale cereşti nu face decât să adauge măreţie în minţile noastre la simpla istorisire a *Facerii.*

Desigur, când Sfinţii Părinţi vorbesc despre *Facere,* ei încearcă să o ilus

treze cu exemple luate din ştiinţa naturală a vremii lor; la fel facem şi noi as tăzi, Tot acest material iluscraciv este deschis criticii ştiinţifice, şi, în parce este într-adevăr depa,sit. Dar

textul însus i al *Facerii* nu este atins de aceste critici, şi nu putem decât să ne uimim câc de proaspăt şi în pas cu vremea este el

pentru fiecare nouă generaţie. Iar tâlcuirea *teologică* a Sfinţilor Părinţj asupra textului împărcăseste aceleasi calirăti.

5. Natura textului

Ultimul lucru important înainte de a aborda textul propriu-zis al *facerii*

este următorul: *ce fel de text este acesta?*

Ştim cu toţii argumentele antireligioase despre Scriprnră, i în special de spre *Facere,* cum că este creaţia unei populaţii înapoi:ite, ce cunoştea prea pu ţin despre ştiinţa lumii, că este plină de micologie primitivă despre „zei crea tori" şi fiinţe supranaturale, că totul a fost luat din mitologia babiloniană etc. Dar nimeni nu poate asemui în mod serios *Facerea* cu oricare dinlre miturile despre creaţie ale altor popoare, fără a fl izbit de sobrietatea şi simplitatea is torisirii din *Cartea Facerii.* Miturile despre creaţie sunt, Într-adevăr, pline de întâmplări fantastice şi fiinţe de basm, despre care nici nu se pune problema să fie luate textual. Textele de acest cip nu intră în compeliţie cu *Cartea Face rii;* ele nu sunt nici măcar comparabile.

Totuşi există o părere larg răspândiră - fără temei în Scriptură ori în tra diţia Bisericii - că Moisi a scris *C1rtea Facerii* după ce a cercetat alee istorisiri timpurii despre creaţie, sau că n-a facur decât să consemneze tradiţiile orale ce au ajuns până la el, compilând şi simplificând poveştile care s-au transmis până în vremea lui. Aceasta ar însemna, desigur, că *Facerea* este opera înţelep ciunii s, i speculat,iei omenes, ti, ,si deci n-ar avea nici un rost să cercetezi o ase- menea lucrare ca pe o descriere a adevărului despre începutul lumii.

Există diferite tipuri de cunoaştere, iar cunoaşterea ce vine de-a dreptul de la Dumnezeu este cu totul osebită de cea care purcede din putinţele fireşti ale omu lui. Sfântul Isaac Sirul deosebeşte felurile de cunoaştere după cum urmează:

„Cunoaşterea care se mişcă în cele văzute sau în sim uri şi urmăreş te înşiruirea lor se numeşte naturală. Iar cca care se mişcă în planul celor gândite {inteligibile) şi, prin mijlocirea lor, în firile celor nttru peşri se numeşte duhovnicească, deoarece ea prin este simţirea în duh şi nu în sim

turi. ‚Si acestea două se ivesc în suflet din afară, pentru cunoas terea lor. Iar cea care se produce în planul dumnezeiesc se numeşte mai presus de fire şi e mai degrabă necunoscută şi mai presus de cunoaştere:. Contemplarea acesteia n-o primeşte sufletul dintr-un conţinut din afara lui, ca pe prime-

le două, ci ea se arată şi se descoperă din cele dinlăuntrul sufletului în chip nematerial, deodată şi pe neaşteptate. Pentru că *Împărăţia cerurilor în lă untrul vostru este* (Le. 17, 21)."[1]

Într-un alt loc, Sfântul Isaac descrie cum în oamenii cu cea mai înaltă via ţă duhovnicească sufletul se poate ridica la o vedere a începuturilor lucrurilor. Descriind cum este răpit un astfel de suflec la gândul veacului viitor cel ne stricăcios, Sfântul Isaac scrie:

„Şi apoi se înalţă de la aceasta cu mintea sa la cele dinainte de Înteme ierea lumii acesteia, când nu era vreo zidire, nici cer, nici pământ, nici în geri, nici ceva din cele ce se petrec. Şi se gândeşte cum le-a adus dintr-o dată pe toate la fiinţă din cele ce nu sunt, numai prin bunăvoirea Lui."[2]

Se poate deci crede că Moisi şi cronicarii de după el au folosit însemnări
scrise şi tradiţii orale când au ajuns la scrierea faptelor şi a cronologiei patriar hilor si împăratilor istorici; dar istorisirea începutului existentei lumii, când erau martori nu la preaputernicele lucrări dumnezeieşti, veni numai din descoperirea lui Dumnezeu; este o cunoaştere suprafirească, descoperită în concacml direct cu Dumnezeu.[3] Este exact ceea ce ne spun Părintii si era-
diţia Bisericii că este *Cartea Facerii.* Sfântul Ambrozie sçrie:

„Moisi a vorbit cu Dumnezeu Cel Preaînalt nu în vedenie, nici în vis, ci gură către gură (Numeri 12, 6-8). Lămurit şi limpede, nu prin chipuri şi ghicituri, i s-a dat lui darul dumnezeieştii apropieri. Şi astfel Moisi a deschis gura sa şi a rostit cele spuse de Domnul înlăuntrul său, după fagă
duinţa făcură lui când El 1-a îndreptat către Împăratul Faraon: *Şi acum mergi, şi eu voi deschide gura ta, şi te voi învăţa cele ce vei grăi* (Ieşire 4, 12). Iar dacă el a primit mai înainte de la Dumnezeu ceea ce avea să spună des pre slobozirea norodului, cu cât mai mule trebuie tu să primeşti ceea ce va să spună El despre cer? Drept aceea, *nu întru cuvinte îndemnătoare ale în ţelepciunii,* nu în deşertăciuni Blosoflceşci, *ci întru arătarea Duhului şi a puterii* (I Cor. 2, 4) s-a încumetat a zice, ca si cum ar fi fost martor dum nezeieşti lucrări: *Întru început a fa.cut Dumnezeu cerul şi pământul."*[4]

Întru acelaşi cuget scrie şi Sfântul Vasile cel Mare în

Hexaimeronul său:

> , adar Moisi, care a fose învrednicit, la fel cu îngerii, să vadă pe Dum nezeu faţă către faţă, el ne istoriseşte cele pe care le-a auzit de la Dumnezeu."[5]

[1] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoinţă,* LXVI. (În *Filocalia,* voi. l O, EIBMBOR, BucureFi, 1981, pp. 339-340) *(n. tr.).*

[2] *!bid.,* Cuv. LXXXV, p. 447.

[3] *Cartea Ieşirii* relatează două ocazii când Dumnezeu Însuşi îi spune lui Moisi: „în şaşe zile au făcut Domnul cerul . i pământul" (Ieşire 20, 11; 31, 17) *(n. ed.).*

[4] Sf. Ambrozie al Mediolanului, *Hexalmeron* 1, 2 în *The Fathers of Church,* New York, 1961, col. 42, pp. 6-7.

[5] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* l, 1, *ed. cit.*

În *Omiliile /,a Facere,* Sfântul Ioan Gură de Aur revine mereu asupra afir maţiei că fiecare cuvânt al Scripturii este dumnezeieşte insuflat şi are un înţe les adânc - căci nu sunt cuvintele lui Moisi, ci ale lui Dumnezeu:

> „Să vedem dar ce ne învată si acum fericitul Moisi, care nu grăieste
>
> acestea numai cu a sa gură, ci insuflat de harul lui Dumnezeu."[1]

Apoi are o fascinantă descriere a felului cum face Moisi acest lucru. Ştim că prorocii *Vechiului Testament* au prevestit venirea lui Messia. În *Cartea Apo calipsei,* Sfântul Ioan Teologul a prorocit cele despre sfârşitul lumii şi viitorul Bisericii. Cum anume ştiau ce urma să se întâmple? Este vădit că Dumnezeu le-a descoperit. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că întocmai cum Sfântul Ioan Teologul a fost prorocul celor viitoare, Moisi a fost *prorocul celor din trecut.* El spune următoarele:

> „Toţi ceilalţi proroci au spus sau cele ce aveau să se întâmple după mul tă vreme, sau cele ce aveau să se întâmple în vremea lor, pe când fericitul Moisi, care a trăit după multe generaţii de la facerea lumii, condus fiind de mâna cea de sus, a fost învrednicit să spună acelea care fuseseră create de Stăpânul tuturor înainte de naşterea lui! De-aceea a şi început spunând aşa: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul.* Aproape că ne stri gă tuturora cu voce tare şi ne spune: «Rostesc oare acestea fiind învăţat de oameni? Nu! Cel care a adus pe acestea de la nefiinţă la fiinţă, Acela a mâ
>
> nat şi limba mea spre grăirea lor!» Aşa că, rogu-vă, să luăm aminte la cele spuse, nu ca şi cum le-am auzi de la Moisi, ci de la Dumnezeul universului prin gura lui Moisi, şi să zicem adio gândurilor noastre."[2]

Aşadar, trebuie să ne apropiem de primele capitole ale *Facerii* ca de o car te prorocească, cunoscând că cele înfăţişate s-au întâmplat cu adevărat, dar cunoscând şi că - din pricina îndepărtării lor faţă de noi, şi din pricina firii lor însăşi, ca primele întâmplări din istoria lumii - le vom putea înţelege nu
mai în chip nedesăvârsit, tot asa cum nedesăvârsit întelegem întâmplările de
la sfârşitul lumii, înfaţişate în *Apocalipsă* şi în alte Scripturi ale *Noului Testa-*
ment. Sfântul Ioan Gură de Aur însuşi ne atrage luarea aminte să nu socotim a înţelege prea mult din zidirea lumii:

> „Să primim cu multă recunoştinţă cuvintele Scripturii; să nu trecem de mă sura noasrră, nici să iscodim cele mai presus de noi, asa cum au pătit dusmanii adevărului, care, voind să cerceteze totul cu propriile gânduri, nu s-au gândit că este cu neputinţă omului să cunoască desăvârşit creaţia

lui Dumnezeu."[3]

Să încercăm deci a intra în lumea Sfinților Părinti si în felul lor de întele- gere a textului *Facerii,* cel dumnezeies te insuflat. Să iubim s i să cinstim seri-

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *op. dt., ed. dt„* p. 157.
[2] *Jhid„* 2, 2, p. 40.
[3] *Jbid.*

·erile lor, care în vremile noastre tulburi sune faruri strălucitoare ce-şi aruncă atodumînătoarea rază asupra textului celui insuflat. Să nu ne pripim a crede că noi „ştim mai bine" decât aceia, iar de socotim a avea vreo în elegere pe ca re ei nu au zărit-o, să ne smerim, şovăind a o da altora, cunoscându-ne sără
cia si slăbiciunea mimilor noastre. Fie ca ei să ne deschidă minrile, ca si noi să
pricepem descoperirea lui Dumnezeu.

Mai trebuie să adăugăm aici o observafie finală despre studierea *Cărţii Fa*
cerii în vremea noastră. Sflmii Părinti de la începuturile cres, tinismului, care au scris despre cele Şase Zile al zidirii lumii, au găsit de cuviinţă ca în anumi-
te cazuri să semnaleze speculaţiile ştiin if'ice sau ftlosoflce necreştine ale vre mii lor - de pildă, faptul că lumea ar fl veşnică, că s-ar fi ivit de la sine, că ar fl fost creată dintr-o materie preexistentă de către un dumnezeu-făurar limitat, si asa mai depane.

Şi în vremea noastră există speculafii necreştine despre începuturile uni- versului, ale vieţii pe pământ etc., şi nu avem cum să nu le atingem în anu mite momente ale tâlcuirii noastre. Astăzi cele mai răspândite idei de acest cip sune cele legate de aşa-numita teorie a „evoluţiei". Va trebui să discutăm pe scurt câteva dintre ideile sale dar, spre a evita neînţelegerile, trebuie să spu nem ce anume înţelegem prin acest cuvânt.

Conceptul de „evoluţie" are mai multe accepţii, atât în limbajul ştiinţific cât si în cel obisnuit: uneori nu este decât un sinonim pentru „dezvoltare"; alteori *e* folosit spre a descrie „variaţiile" ce apar în interiorul speciilor; şi, în sfârşit, descrie schimbările reale sau ipotetice din natură, de un tip oarecum mai cuprinzător. În cursul de faţă nu ne vom ocupa de aceste tipuri de „evo
lutie", ce apartin în mare măsură domeniului realităţilor stiinriflce si inter-
pretării lor.

Singurul cip de „evoluţie" de care va trebui să ne ocupăm este evoluţia în înţelesul de „cosmogonie" - adică teorie despre obârşia lumii. Pentru cei ca re studiază astăzi *Facerea,* acest tip de teorie a evoluţiei ocupă acelaşi loc pe care-l ocupau vechile speculafii despre obârşia lumii penrru primii Părinfi ai Bisericii. Există persoane ce susţin că până şi acest tip de evoluţie este perfect
stiinr iflc; ba chiar unii dimre ei sune cu totul „dogmatici" în privinta subiec- eului. suficient de trebui
nia dacă nu pretenţia de a fl descoperită

în chip dumneze
iesc, este tot atât de speculativă ca orice altă teorie asupra originilor şi poate fi discutată la acelasi nivel cu ele. Desi pretinde a se întemeia pe reali tăti stiin-
tiflce, ea însăşi aparţine domeniulu ftlosoflei, atingând chiar teologia, măsura în care nu poare ocoli problema lui Dumnezeu ca Ziditor al lumii, fle că
Îl :lcceptă ori ll tăgăduieşte.

'cei în cursul de f ată vom aborda teoria „evolu tiei" doar ca pe o teorie
::'.rsală ce încearcă să explice obârsia lumii si a vietii.

CAPITOLUL DOI

Cele Şase Zile ale Facerii

(Observaţii generale)

1. Introducere

Să cercetăm acum modelul patristic al celor Şase Zile ale Facerii. Nu vom sta să încercăm a ghici „cât de lungi" au fost acele zile deşi, când vom ajunge la sfârşit, vom avea o idee destul de limpede despre felul cum priveau Părinţii lungimea lor. Multi fundamentalisti socotesc că încelegerea literală a *Facerii* se pierde dacă nu se acceptă că zilele sunt exact de douăzeci şi patru de ore; iar mulţi dintre cei care doresc să împace *Facerea* cu teoria modernă a evoluţi ei cred că speranţele lor depind de acceptarea acestor zile ca fiind de milioane sau miliarde de ani lungime, conformându-se astfel presupuselor descoperiri ale geologiei. Cred că putem spune fără a greşi că ambele păreri sune pe ală turi de subiect.

Nu înseamnă că aceste zile nu ar fi putut fi de douăzeci şi patru de ore,
dacă Dumnezeu ar fi voit aşa; unul sau doi dintre Părinţi (de pildă, Sfântul Efrem Simi) chiar afirmă explicit că aveau douăzeci şi patru de ore. Dar cei mai mulţi dintre Părinţi nu spun nimic despre acest subiect: nu era un su biect de discuţie în zilele lor şi se pare că nu le-a dat prin minte să stăruie a proiecta măsura timpului lumii noastre căzute asupra uluitoarelor şi minuna telor întâmplări ale celor Şase Zile.

Dar, dacă nu este nevoie să definim cele Sase Zile ale Facerii ca având do- uăzeci şi patru de ore, este iarăşi cu neputinţă să le privim ca având milioane
sau miliarde de ani - adică să le forţăm să se potrivească măsurătorii evolu ţioniste a timpului. Pur şi simplu, întâmplările din cele Şase Zile nu se po trivesc defel cu concepţia evoluţionistă. În *Cartea Facerii* primele vieţuitoare sunt ierburile şi pomii de pe uscat; viap nu a apărut întâi în mare, cum ar voi teoria evoluţionistă; aceste plante de uscat dăinuie o zi Întreagă (miliarde de ani?), înainte de zidirea soarelui, pe când, în orice variantă, evoluţionistă soarele precede însuşi pământul.[1] Orice observator obiectiv rezonabil ar ajun-

[1] Nu numa„ievolutioniscii crestini", ci şi „crcationislii progrcsivisti", partizanii „pământului vechi", Încearcă să înde e ceie Şase Zile În scala cemporaÎă evoluţionis;ă a miliardelor de ani, fiind astfel nevoiji să deformeze

relatarea Facerii spre a putea face față concradiqiilor evidenriace mai sus *(n. ed.}.*

ge la concluzia că cele Şase Zile ale Facerii, dacă sunt o relatare adevărată, iar nu produsul unei fantezii arbitrare sau al speculaţiei, pur şi simplu nu se po trivesc cu cadrul evoluţionist, deci nu e nevoie să le facem a fi de miliarde de ani lungime. Vom vedea mai jos cum descrierea Zilelor de către Sfinţii Părinţi face aproape imposibilă această interpretare. Este vădit că teoria evoluţiei vor beşte despre cu totul altceva decât despre cele Şase Zile ale Facerii.

Şi, de fapt, nici o teorie ştiinţifică nu ne poate spune ceva despre cele Şase Zile. Stiinta încearcă să explice - uneori cu mai mult, alteori cu mai puţin succes - schimbările lumii acesteia, Întemeindu-se pe extrapolarea proceselor naturale ce pot fi observate astăzi. Dar cele Şase Zile ale Facerii *nu sunt* un proces natural; ele sunt ceea ce a avut loc *înainte* de a începe să funcţioneze Întregul proces natural al lumii. Ele sunt lucrarea lui Dumnezeu; prin definiţie, ele ţin de miracol, nepotrivindu-se cu legile firii ce cârmuiesc lumea pe care o vedem în prezent.[1] Tot ceea ce putem şti despre ce anume s-a întâmplat în cele Şase Zile nu provine din extrapolări sau speculaţii ştiinţifice, ci doar din descope rirea dumnezeiască. În această privinţă, savanţii moderni nu sunt de mai mult folos decât vechii creatori de speculaţii şi mituri cosmice. Tâlcuitorii *Cărţii Fa cerii* subliniază acest lucru. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie:

> „Ce vrea să însemne că mai întâi a fost cerul şi apoi pământul, întâi acoperişul şi apoi temelia? Dumnezeu nu se supune trebuinţelor fireşti; EI nu e supus legilor meseriei. Voia lui Dumnezeu este ziditorul şi fauritorul firii s, ial mes,te,sugului s, i a tot ce fiin,tează."[2]

Vorbind de a Cincea Zi a Facerii, acelaşi Părinte spune:

> Astăzi deci vine la ape şi ne arată că, prin cuvântul Lui şi prin porun ca Lui, apele au dat din ele vietăţi însufleţite. [...] Spune-mi care cuvânt ar putea înfatisa minunea?"[3]

În *Hexaimeronul* său, Sfântul Vasile cel Mare învaţă că în Ziua a Treia nu era vreo trebuinţă firească pentru ca apele să curgă în jos; aceasta e o lege a lumii noastre, dar atunci legea era ca şi inexistentă, până a venit porunca lui Dumnezeu:

> ,,Însă poate că cineva va căuta să afle, pe lângă cele spuse, şi aceasta: Mai întâi, apa, în chip firesc, se revarsă spre locurile cele de jos. Pentru ce atunci Scriptura spune că face aceasta la porunca Creatorului? [...] Dacă aşa este fi rea apei, atunci este de prisos porunca lui Dumnezeu ca să

[1] În notele sale, Părintele Serafim spune în continuare: „Arhiv[illegible]

nu e mărturia celor Şase Zile, ci a istoriei lumii stricăcioase de după Facere. Cele Şase Zile sunt dincolo de observafia şi măsurătoarea ştiin\iflcă, fiind de un alt tip decât lucrurile pe care le măsoară ştiin\a. (Cf. Sf. Si meon Noul Teolog despre noile legi ale firii de după căderea lui Adam.) Durata lor în timp nu es te măsurabilă de către sciintă si nu se potriveste cu nici o teorie stiintifică" *(n. ed.).*

[2] Sf. Ioan Gură de Aur, *0pt omilii la Fac;re* I, 3. PG, 54, pp. 58 Î-620.

[3] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* 7, 3, *op. cit„* p. 90.

tr-o adunare. [„.] La prima întrebare răspund aşa: Tu cunoşti mişcările apei, că apa curge în jos, că nu stă într-un loc *şi* că în chip firesc o porneşte spre lo curile aplecate şi adânci, după ce Stăpânul a dat apei această poruncă. Dar ce putere avea apa înainte de a i se fl poruncit să urmeze această cale nici tu n-o ştii şi nici n-ai auzit pe altul care să fi văzut. Gândeşte-te că glasul lui Dum nezeu, prin narura lui, are putere creatoare şi că porunca dată atunci zidirii a arătat celor zidite de Creator calea pe care trebuie s-o urmeze în viitor."[1]

Neîndoielnic, avem aici principala sursă a neînţelegerii între teoria ştiinţi- fică şi descoperirea religioasă. În timpul celor Şase Zile s-a fa.cut însăşi firea; cunoaşterea noastră ctuală a legilor firii nu are cum să ne spună cum au fost alcătuite aceste legi. Intreaga temă a obârşirii primordiale, a începumrilor, a Facerii tuturor lucrurilor - este în afara sferei ştiinţei. Când un savant pătrun de pe acest tărâm, el ghiceşte şi speculează ca şi cosmologii din vechime, iar aceasta nu numai că-l abate de la serioasa îndeletnicire a studierii proceselor fireşti ale lumii prezente, ci-! face şi să se ia la Întrecere cu descoperirea reli gioasă, singura sursă cu putinţă a unei cunoaşteri reale a începuturilor lucru rilor, tot aşa cum este singura noastră sursă de cunoaştere a sfârşitului absolut al tuturor lucrurilor. Sfântul Vasile cel Mare scrie:

„Pentru ce vă spun acestea? Pentru că e vorba să cercetez alcătuirea lu mii şi să contemplu universul, nu pe temeiul principiilor fllosofiei lumii, ci pe temeiul învăţăturilor pe care Dumnezeu le-a dat lui Moisi, slujitorul Lui, vorbindu-i lui Moisi aievea, nu în ghicirură."[2]

De ne-am putea smeri îndeajuns spre a pricepe că, de fapt, putem cu noaşte foarte puţin din amănuntele celor Şase Zile ale Facerii, am avea mai bun prilej de-a înţelege ceea ce se poate înţelege despre *Cartea Facerii*. Doar Sfinţii Părinţi, iar nu speculaţiile cosmologice sau ştiinţifice, sunt cheia noas tră pentru înţelegerea textului.

2. Observaţii generale despre cele Şase Zile

Deci ce putem spune despre cele Şase Zile?

Întâi: un ortodox ce a cugetat la cele Şase Zile a arătat fo:ne frumos cum trebuie cercetate - să nu le măsurăm cantitativ, ci teologic. Insemnătatea lor nu ţine de durată, ci de ceea ce s-a petrecut în ele. Ele sunt afirmarea a şase lucrări ziditoare ale lui Dumnezeu care au ivit universul aşa cum îl cunoaş te . Vom cerceta îndată cele şase lucrări în chip a.nunţit.

În al doilea rând: cum am văzut, prin natura lor, întâmplările acestor zile sunt miraculoase, nesupunându-se

legilor firii ce guvernează lumea de azi, şi nu le putem înţelege proiectând asupra lor experienţa noastră prezentă.

[1] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron,* 4, 2, *ed. cit.,* pp. 111-112.
[2] *Ibid.,* 6, 1> p. 131.

În al treilea rând: Sfinţii Părinţi care au scris despre Facere au subliniat un lucru în mod deosebit: lucrarea ziditoare a lui Dumnezeu în cele Şase Zile este spontană, are loc dintr-o dacă.

Sfântul Efrem Simi, care înţelege zilele Facerii ca fiind de douăzeci şi patru de ore, a subliniat că lucrările ziditoare ale lui Dumnezeu în acele zile nu au avut nevoie de douăzeci şi patru de ore, ci numai de o clipă. Iacă ce scrie despre Ziua Întâi:

> „Deşi acâc lumina, câc şi întunericul au fose zidice încr-o clipită, totuşi, acâc ziua, câc şi noaptea Zilei Întâi au ţinut câte douăsprezece ceasuri fiecare."[1]

De asemenea, în mai multe locuri din tâlcuirea sa la cele Şase Zile, Sfântul Vasile cel Mare subliniază spontaneitatea zidirii dumnezeieşti. El scrie despre Ziua a Treia a Facerii:

> „La acest cuvânt, coate pădurile s-au îndesit, toţi arborii s-au ridicat iu te în sus... Toace crângurile s-au acoperit îndată de tufani deşi, şi aşa-nu miţii arbuşti ce slujesc la facerea ghirlandelor... care nu erau mai înainte pe pământ, toţi într-o clipită de vreme au apăruc.[2] [•••] *Să răsară, pământul.* Această mică poruncă, s-a prefacuc îndată încr-o puternică lege a naturii şi într-o raciune măiascră. Porunca aceasta a săvârsic miile si miile de însusiri ale plantelor şi ale arborilor mai iute decât un gând de-al nostru."[3]

Sfântul Ambrozie scrie că arunci când Moisi spune dintr-o dacă *Întru în ceput a făcut Dumnezeu,* el vrea „să arare negrăita repeziciune a lucrării". Şi având în minte speculaţiile cosmogonice ale elinilor, el scrie cuvinte ce se potrivesc la fel de bine speculaţiilor din vremea noastră:

> „El [Moisi] nu se aştepta la o zăbavnică şi tihnită zidire a lumii dintr-o îngrămădire de acomi."[4]

Sfântul Ambrozie spune în continuare:

> Şi [Moisi] în chip potrivit a adăugat: «au facut», ca nu cumva să se creadă că ar A fost vreo zăbavă în zidire. Pe deasupra, oamenii pot vedea si ce neasemuit Ziditor a fost Acela ce a 11linit o asemenea înăreacă lucrare într-o clipiră a lucrării Sale ziditoare, :1srFe1că urmarea voii Sale a luac-o înaintea simţirii timpului."[5]

Sfântul Athanasie cel Mare - combătând învăţătura ariană că Hristos este „începătorul" ţucurór lucrurilor, şi deci asemenea celor zidite - arată cum înţe lege cele Şase Zile ale Facerii şi spune că coace lucrurile acelor zile au fose zi di te o odată:

[1] Sf. Efrem Simi, *Tâlcuire /d Facere J, ed. cit.,*
[2] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 5, 6, *op. cit„ ed. cit.,* pp. 124-125.
[3] *Jbid.* 5, JO, p. 130.
[4] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* I, 2.
Jbid. !, S.

„Cât despre stele *şi* marii luminători, nu a apărut întâi acesta şi apoi ce

lălalt, ci toate întru aceea,si zi s ,i la aceeasi poruncă au fose chemate la fiin- ţare. Şi tot aşa a fost plăsmuirea dintâi a celor cu patru picioare, *şi* a păsă-

rilor, si a pestilor, si a dobitoacelor, si a ierburilor.„ Nici o tapcură n-a fost zidică'înain;ea alt ia, ci toate lucru;ile ce au luat început au prins viaţă la o singură poruncă."[1]

3. De ce Şase Zile?

L-am citat deja pe Sfântul Efrcm Sirul care afirmă că „nu este îngăduit a zice că ceea ce pare, potrivit celor istorisire [în *Cartea Facerii],* a fi fose zidit în sase zile, a fost zidit încr-o singură clipă". Sfintii Părinti se tin cu multă fide-

!irate de textul *Facerii:* când textul spune „zi", *ei* socotesc că nu este îngăduit

a înţelege o perioadă de lungime nedeterminată, căci lucrările ziditoare ale lui Dumnezeu sune imediate; dar la fel de neîngăduit li *se* pare faptul de a soco ti aceste Şase Zile doar un artificiu literar spre a exprima o zidire ce ar fi avut loc toată dintr-o dată.[2] *Deşi* fiecare lucrare ziditoare este imediată, întreaga zidire constă dintr-o însiruire ordonară a lucrărilor ziditoare.

Sfântul Grigorie Teologul scrie:

„Zilelor [facerii] li se adaugă o anume întâietate, doime, treime, *şi* tot aşa, până la a şaptea zi de odihnă de la lucru, împărţindu-se prin aceste zile toa tă zidirea, tocmită cu rânduială de legi negrăite, dar nu alcătuită într-o clipă, de către Cuvântul cel Atotputernic, pentru Care a gândi ori a grăi înseamnă totodată a săvârşi fapta. Faptul că omul s-a ivit ultimul în lume, cinstit cu lucrarea mâinii s ,i cu chipul lui Dumnezeu, nu este câtusi de putin neastep-

tat; căci pentru el, ca pentru un împărat, trebuia pregătit sălaşul împărătesc,

şi numai atunci avea să fle adus în el împăratul, însoţit de toate făprurile."[3]

În aceļasi sens ,crie si Sfântul Ioan Gură de Aur:

„Nu putea oare dreapta Lui cea atotputernică şi nesfârşita Lui înţelep

ciune să aducă la fiinţare pe toace şi Într-o singură zi? Dar ce spun eu o singură zi? Putea să le aducă într-o clipită! Dar pentru că Dumnezeu n-a adus la fiinţare pentru trebuinţa Lui nimic din cele ce sunt - căci El n-are nevoie de nimic, fiind desăvârşit, ci a tacut totul din pricina iubirii Sale de oameni şi a bunătăţii Lui - pentru aceea le creează treptat, iar prin gu ra fericitului proroc ne învaţă lămurit despre cele ce s-au racut, pentru ca, ştiindu-le bine, să nu

cădem în greşalele celor ce judecă mânaţi de gân-

[1] Sf. Achanasie cel Mare, *Patrn cuvinte împotriva arienilor,* II, 48, 60.

[2] De fapt, acesta e unul dinrre lucrurile pe care îl învaţă Fericitul Augustin în mod greşit. În cartea sa, *fnţelesu! literal al Facerii,* el sugerează (fără să insiste) că zilele Facerii nu erau perioade de timp, ci un artificiu literar spre a descrie pe îngerii care contemplă lucrările zidirii, care în realitate ar fi avut loc toată într-o clipă *(n. ed.).*

[1] Sf. Grigorie Teologul, *Omilia 44.*

duri omeneşti. [...] Dar pentru ce, dacă omul este mai de preţ decât toa te, a fost făcut pe urmă? Pentru o pricină foarte dreaptă. După cum atunci când are să vină un împărat într-un oraş este nevoie să meargă înainte în sotitorii si coti ceilalci ca să pregătească palatul împărătesc, si asa intră îm- păratul în palat, în acelaşi chip şi acum, vrând Dumnezeu să-l pună pe om peste toate cele de pe pământ ca împărat şi stăpânitor, i-a zidit mai întâi această locuinţă frumoasă, lumea; şi, numai după ce a fost gata totul, l-a adus pe om ca să o stăpânească."[1]

Sfântul Grigorie de Nyssa repetă aceeaşi învăţătură, cum că omul, ca îm părat, a apărut doar după ce i s-a pregătit domnia; dar *şi* el are o altă tâl cuire, mai tainică, a înşiruirii celor Şase Zile, pe care unii au încercat să o in terpreteze ca pe o înfaţişare a teoriei evoluţiei. Să cercetăm deci îndeaproape această învăţătură. El scrie:

„Scriptura istoriseşte că în legătură cu facerea omului Dumnezeu a fo losit o anumită cale şi a urmat o anumită ordine. Căci, după ce a fost alcă tuit universul fizic, ne spune Scriptura, omul nu s-a ivit îndată pe pământ, ci înainte de el au fost zidite fiinţele necuvântătoare, iar înainte de ele au fost aduse la viaţă plantele. Prin această ordine cred că Scriptura a vrut să ne arate că puterea dătătoare de viaţă s-a amestecat cu natura materială în chip treptat: mai întâi s-a îmbrăcat cu cele lipsite de simţuri, apoi înain tează spre fiinţele simţitoare, şi la urmă se înalţă spre firea cugetătoare şi cuvântătoare. [„.] Zidirea omului este istorisită la sfârşit, fiindcă el recapi tulează şi cuprinde în sine toate însuşirile specifice de viaţă, atât ale plan telor, cât si ale necuvânrătoarelor. Căci si omul se hrăneste si creste ca si plantele - la ele putându-se vedea cum îşi sug hrana prin rădăcini, sco- ţând-o în fructe *şi* frunze - dar, în acelaşi timp, el se lasă slujit şi de sim
turi, ca *si* vietătile necuvântătoare. insă gândirea si ratiunea sunt însusiri
aparte, neamestecate cu cele ale firii văzute.„ Puterea cugetătoare a sufle- tului nu se poate desfaşura în viaţa trupească decât numai prin mijlocirea simturilor. Dar, fiindcă simturile au existat mai înainte în natura flinte-
lor necugetătoare, în chip necesar sufletul nostru, unindu-se cu trupul, se uneste si cu cele legate de trup, adică cu simrurile; iată dar toate acele fe-
nomene lăuntrice pe care le numim «patimi»."[2]

La sfârşitul unei alte descrieri dintr-o altă carte, Sfântul Grigorie încheie:

„Iar faptul că Scripcura ne istoriseşte că omul a fost creat în urma tutu ror celorlalte fapruri înseamnă că legiuitorul [Moisi] nu s-a gândit la alt ceva decât la o învăţătură adâncă despre suflet, socotind că ceea ce e desă-

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere, op. cit.,* 3, 3, *ed. cit.,* pp. 50-51; 8, 2, p. 100.

[2] Sf. Grigorie de Nyssa, *Dialogul despre suflet şi inviere.* (Citat după Sf. Grigorie de Nyssa, *Scri eri, partea a II-a. Scrieri exegetice, dogmatico-polemice{imorale,* trad. de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodo gae, PSB 30, EIBMBOR, Bucureşti, 1998, pp. 367-368) *(n. tr.).*

vârsic vine la urmă, după trebuincioasa însiruire în rânduiala lucrurilor.„ Am pucea deci socoti că firea pare a urca în trepte - vreau să zic feluritele însuşiri ale viqii - de la formele cele mai joase la cele desăvârşire."[1]

Acesta e unul dintre foarte puţinele pasaje din scrierile Sfinţilor Părinţi pe care cei care cred în cosmogonia evoluţionistă le socotesc a fi apropiate de pă rerile lor. El vorbeşte de o „urcare în rrepre... de la formele cele mai joase la cele desăvârsice" si afirmă că omul „participă" oarecum la viata zidirii infe- rioare. Dar teoria evoluţionistă asupra originilor cere mule mai mule decât aceste păreri generale, necontestate de nimeni. Teoria evoluţiei cere ca omul să fle un *descendent* al creaţiei inferioare, să fi „evoluat" din ea. Într-unul din cursurile viitoare vom cerceta mai îndeaproape ce anume spun Părinţii des pre obârşia omului. Aici vom spune doar că Sfântul Grigorie nu numai că nu spune nimic care să arate că ar crede în astfel de păreri, dar alee păreri ale sale sunt chiar opuse. Astfel, el esce de acord cu ceilalţi Părinţi care au scris despre *Cartea Facerii* că zidirea lui Dumnezeu are loc dintr-o dată; chiar în acelaşi tratat el spune că „toate vârfurile *şi* colinele, *şi* toate colţurile şi povârnişurile,

şi coate vâlcelele erau presărate cu verdeaţă şi cu toc felul de copaci care, cu toate că abia de curând se înălţaseră din pământ, totuşi crescuseră până la cea mai deplină frumusete"[2], si că „zidirea, ca să zic asa, e săvârsită fără zăbavă de către puterea dumnezeiască, existând dintr-o dată la porunca Sa."[3]

În continuare, Sfântul Grigorie afirmă explicit că motivul pentru care fi

rea omenească are legătură cu zidirea inferioară este faptul că împărtăşeşte cu ea aceeasi fire simtitoare; căci provine, încr-adevăr, din acelasi pământ din ca- re s-au ivit şi făpturile inferioare. A susţine că acest fapt înseamnă că omul „se trage" din făpturile necugetătoare este o adăugire cu totul neîntemeiată la ce ea ce a vrut să spună Sfântul; în acest caz ar trebui, într-adevăr, ca omul (îm preună cu animalele) să se tragă *şi* din făpturile vegetale, întrucât are în sine

câte ceva si din flrea lor. Dar teoria evolutiei nu învată că animalele au „evo-

luat" din plante, ci că cele două regnuri sunt ramuri separate şi paralele din-

tr-un strămoş primitiv comun.

Deci „urcarea în trepte" a Sfântului Grigorie nu arată

istoria omului, *ci.firea* lui.

Vom vedea în continuare mai amănunţit *ce* anume credea Sfântul Gri

gorie despre „amestecul firilor" implicat de teoria evoluţiei.

[1] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului,* cap. 8. (Cf. uad. rom., Sf. Grigorie de Nyssa,
Scrieri, partea a doua, op. cit., ed. cit., p. 29) *(n. tr.).*

[2] *Ibid.,* cap. 1, 5. p. 20.

[3] *Ibid.,* cap. 3, l.

CAPITOLUL TREI

Cele Şase Zile luate pe rând

(Fac. 1, 1-25; 2, 1-3)

Să ne aplecăm acum asupra textului *Cărţii Facerii* şi să vedem pe scurt ce anume a adus la existenţă Dumnezeu în timpul celor Şase Zile ale Facerii.

1. Ziua Întâi (Fac. l, 1-5)

1, 1 *Intru început...* [1]

Cartea vorbeşte despre cele dintâi lucruri din lume. Dar cuvintele pot avea i un înteles tainic, cum învată Sfântul Ambrozie:

> „Începutul în înţeles tainic este arătat de zicerea: *Eu sunt Alfa şi Omega, inceputuL şi sfârşitul* (Apoc. I, 8)„. Cu adevărat, Cela ce este începutul tuturor lucrurilor, în puterea Dumnezeirii Sale, este, de asemenea, şi sfâr şitul... Deci întru acest început, adică întru Hristos, Dumnezeu au zidit cerul şi pământul, fiindcă *toate printr-însul s-au făcut, şi fdră de dânsul ni mic nu s-a făcut ce s-a făcut* (In 1, 3)."[2]

Următoarele lucrări ale Facerii încep cu aceste cuvinte: *Şi a zis Dumnezeu.*

Sfântul Vasile cel Mare Întreabă care e înţelesul lor, si rot el ne răspunde:

> „Să cercetăm în ce chip vorbeşte Dumnezeu. Oare aşa cum vorbim noi? [.„] Oare transmirând prin organele glăsui reare cele gândite, prin mişcarea articulată a vocii, face cunoscut gândul cel într-ascuns? Oare nu e basm să spui că Dumnezeu are nevoie de atâta timp pentru a-şi arăta gândurile? Nu e oare mai cucernic să spui că voia dumnezeiască şi cel dintâi impuls al cugetării Sale este Cuvântul lui Dumnezeu [adică Hristos]? Scriptura Îl înraţişează pe larg, ca să arate că Dumnezeu nu numai că a voit să facă lumea, ci şi că a adus-o la existenţă cu un împreună-lucrător. Căci Scrip tura ar fi putut urma să spună despre toate aşa cum a spus la început: *În tru început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* ... şi *A făcut lumină,* apoi *A făcut tăria.* Dar iată că Scriptura îl arată pe Dumnezeu poruncind şi vorbind; s i, rară să o spună, arată

pe Cel Căruia îi porunces te si-i vorbes-

[1] Toate citatele biblice sunt date în traducerea românească după *Biblia sau Dumnezeeasca Scriptură a legii vechi ţia celei nouă,* Edi[ia Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914 *(n. tr.).*

[2] Sf.Ambrozie, *Hexaimeron* I, 15, *ed. cit,,* pp. 14-15.

te. [.„] Deci, aşa cum spuneam mai înainte, Scriptura, pentru a deştepta mintea noastră spre căutarea Persoanei Căreia i-au fost spuse cuvintele, a luat, cu înţelepciune şi dibăcie, forma aceasta de exprimare."[1]

lată deci că Hristos este Ziditorul, cum afirmă şi Sfântul Ioan Evanghe listul: *Întru început era Cuvântul.. toate printr-însul s-a făcut, şi fără de dânsul nimic nu s-a focut ce s-a focut* (In l, 1-3). Sfântul Pavel învaţă acelaşi lucru: *Dumnezeu... a zidit toate prin Iisus Hristos* (Efes. 3, 9); *întru Dânsul [Hristos} s-au zidit toate, cele din ceruri şi cele de pre pământ, cele văzute şi cele nevăzu te, ori scaunele, ori domniile, ori începătoriile, ori stăpânirile toate printr-Insul şi pentru Dânsul s-au zidit* (Col. 1, 16).

Ascfel, în iconografia ortodoxă tradiţională a facerii lumii nu vedem un bătrân (adică Tatăl) care-l face pc Adam, ca în fresca lui Michelangelo din Capela Sixtină, ci pe Hristos. Fără îndoială că întreaga Treime creează: Tacă! porunceşte, Fiul zideşte, şi îndată vom vedea că şi Duhul ia parte la lucrare, „mişcându-se" sau „punându-se" pe deasupra apei. Despre aceasta scrie Sfân tul Efrem Sirul:

„Se cuvenea ca Duhul Sfim *să se poarte,* ca o dovadă că în ce priveşte puterea zidicoare El este asemenea cu Tatăl şi cu Fiul. Căci Tatăl au grăit, Fiul au zidit, *si* se cădea ca *si* Duhul să-si aducă lucrarea. Si-aceasca o au făcut *purtându-se,* arătând prin aceasta în chip vădit că cotul a fost adus în- tru fiin tare si săvârsic de către Treime."[2]

1, 1-2 *... a focut Dumnezeu cerul şi pământit!. Şi pământul ertt nevăzut şi netocmit.*

Sfântul Vasile cel Mare întreabă:

„Cum se face că, dqi amândouă, şi ecrul şi pământul, au fost făcu te având aceeaşi cinste, cerul a fost făcut desăvârşit, iar pământul este în că nedesăvârşit şi neterminat? Sau, pe scurt, care era parcea «netocmită» a pământului şi pentru care pricină pământul era «nevăzut»? Tocmirea de săvârşiră a pământului o alcăcuieşce belşugul din el: odrăslirea a cot felul de plante, creşterea pomilor înalţi, roditori şi neroditori, culorile frumoa

se s i mirosurile plăcute ale florilor si coace câte, pu tin mai în urmă, răsă- rind din pământ la porunca lui

primi se podoaba lui; nu era luminar nici de lună, nici de soare, şi nici încunu-

[1] Sf. Vasile cel Marc, *He."<aimrron* 3, 2, *ed. cit.,* pp. 98-99.
[2] Sf. Efrem Simi, *Tâlmire /,1 Ftla:re* 1, *ed. cit.,* p. 286.

nar cu cetele de stele. Încă nu se făcuseră acestea. Deci n-ai păcătui fafă de adevăr dacă ai spune că şi cerul era «netocmir»."[1]

Sfântul Ambrozie numesre lucrarea Zilei Întâi „temelia" lumii:

„Meşterul-zidar aşază întâi temelia, iar după ce s-a pus temelia alcătu

ieşte feluritele părfi ale clădirii una după alta, iar apoi le adaugă şi podoa bele... De ce nu a dar Dumnezeu [„.) stihiilor podoabele potrivite o dară cu ivirea lor, ca şi cum El, în clipa facerii, nu ar fi fost în stare să facă în dată ca cerul să sclipească fintuit cu stele, iar pământul să se îmbrace în flori şi roade? Putea prea bine să se fi întâmplat aşa. Totuşi, Scriptura arată că lucrurile au fost mai întâi zidite, şi abia pe urmă au fost rânduite; altfel ar trebui să presupunem că ele nu au fost de fapt creare, şi că nu au avuc început, întocmai ca şi cum firea lucrurilor ar fi fost născură de la început, neapărând a fi ceva adăugat pe urmă."[2]

Sfântul Efrem Sirul zice:

„El spune aceasta dorind a arăta că goliciunea a premers firea [lucru rilor]... Pe atunci era doar pământul, şi nimic altceva în afară de el."[3]

1, 2 *Şi întuneric era deasupra adâncului.*

Apele „adâncului" au fost facute împreună cu pământul şi acopereau pă mântul în întregime. lată pricina înfatisării sale netocmite. Părintii socotesc

că a existat o oarecare lumină facută împreună cu cerul, căci cerul este tărâ- mul luminii; dar dacă este aşa, norii ce acopereau pământul o împiedicau să ajungă pe pământ. Sfântul Efrem Sirul scrie:

„Dacă toată zidirea (fie că facerea ei este pomenită sau nu) a fost facură în s,ase zile, arunci norii s-au zidit în ziua întâi... Căci toace trebuiau a se zidi în şase ziie."[4]

(Iară un alt indiciu al faptului că lucrarea celor Şase Zile se deosebeşte de lucrarea ziditoare a lui Dumnezeu de după aceea, şi că nu o putem Înfelege proiectând în rrecuc experienp noastră prezentă.)

Sfântul Ambrozie respinge explicit părerea că „întunericul" de aici se refe ră alegoric la puterile răului.[5]

1, 2 *Şi Duhul lui Dumnezeu se purta pre deasupra apei.*

Sfântul Ambrozie scrie:

[1] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 2, 1, *ed. dr„* p. 84.
[2] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* I, 7, *ed. cit.,* pp. 26, 28-29.
[3] Sf. Efrem Simi, *Tâlcuire fa Facere* l, *ed. cit.* p. 283.
!bici.
[5] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 1, 8, *ed. cit.,* p. 31.

,,Încă nu venise plinătatea lucrării întru Duhul, precum este scris: *Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor* (Ps. 32, 6). [„.] Duhul în chip cuvenit se purta peste pământ, cel sortit a aduce roadă, căci cu aj ucorul Duhului el cuprindea seminţele noii naş teri, ce aveau să încolţească, după cuvintele prorocului: *Trimite-vei Duhul Tău, şi se vor zidi, şi se va înnoi faţa pământului* (Ps. 103, 30)."[1]

Sfântul Efrem Sirul ne dă o imagine foarte domestică asupra lucrării Du hului în Ziua Întâi:

„[Duhul Sfânt] a încălzit apele şi le-a făcut roditoare şi în stare să zădă mislească, ca pasărea când şade pe ouă cu aripile întinse şi le încălzeşte cu căldura ei, făcându-le roditoare. Tot Duhul Sfânt înfătisa arunci pentru noi chipul Sfântului Botez, în care, prin mişcarea Sa pe deasupra apei, dă naştere copiilor lui Dumnezeu."[2]

Duhul Sfânt a luat parte şi la celelalte zile ale Facerii, căci Iov vorbeşte de *Duhul cel dumnezeiesc cel ce m-a focut pre mine* (Iov, 33, 4).

1, 3 *Şi a zis Dumnezeu: Să se facă lumină; şi s-a făcut luminii.* Sfântul Ambrozie scrie:

„Dumnezeu este făcătorul luminii, iar locul şi pricina întunericului es te lumea. Însă bunul Făcător a rostit cuvântul «lumină» ca să poată desco peri lumea, pătrunzând-o cu strălucire, şi astfel s-o facă frumoasă la înfa

t,i sare. Deci dintr-o dată văzduhul s-a facut strălucitor, iar întunericul s-a dact uspaimă înapoi de la neobişnuita strălucire. Scrălucirea luminii ce a pătruns dintr-o dată întregul univers a copleşit întunericul, scufundându-l parcă în adânc."[3]

Sfântul Efrem Sirul, în acord cu ceilalţi Părinţi, ne spune limpede că lumi na nu avea nimic de-a face cu soarele, care a fost creat numai în Ziua a Patra:

„Lumina care a apărut pe pământ era fle ca un nor luminos, fle ca lu mina zorilor, ori ca stâlpul ce a luminat norodului iudeu în pustie. Ori cum, lumina nu ar fi putut împrăştia întunericul ce învăluia totul, de nu şi-ar fi răspândit pretutindeni fle materia, fle razele, precum soarele la ră sărit. Lumina dintru început era răspândită pretutindeni, nefiind închisă Într-un singur loc anume; ea împrăştia întunericul fără a avea vreo mişca re; toată miscarea ei tinea doar de ivire si pieire; când ea pier dintr-o da-

tă, venea nopţii,

domnie ce se o dată cu ivirea ei. Astfel, lumina a făcut să apară şi cele trei zile următoare.„ Ea a ajutat la odrăslirea şi răsărirea tuturor celor care urmau a fi scoase de către pământ în ziua a

[1] *Ibid.*
[2] Sf. Efrem Sirul, *Tâlcuire la Facere* 1, *ed. cit.,* pp. 286-287.
[3] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* l, 9, *ed. cit.,* p. 39.

treia; cât despre soare, el a fost aşezat în tăria cerului ca să aducă la împli nire cele care fuseseră făcute să apară mai înainte cu ajutorul luminii din tru început."[1]

I, 4 *Şi a văzut Dumnezeu lumina că este bună.*

După învăţătura Sfântului Ambrozie, Dumnezeu numeşte fiecare treaptă a zidirii Sale „bună", văzându-i firea desăvârsită si neprihănită si având în vedere desăvârşirea întregii lucrări:

„Dumnezeu, ca judecător al Întregii lucrări, prevăzând cum avea să fle lucrul împlinit, laudă partea lucrării Sale aflată încă pe treptele începă toare, cunoscând de mai înainte felul încheierii ei.„ El laudă fiecare parte deosebi, ca fiind vrednică de ceea ce avea să urmeze."[2]

I, 4-5 *Şi a despărţit Dumnezeu între lumină şi între întunerec. Şi a numit Dumnezeu lumina ziuă şi întunerecul l-a numit noapte.*

Sfântul Vasile cel Mare tâlcuieste acest loc:

„*Şi a despărţit Dumnezeu între lumină şi între întunerec.* Cu alte cuvinte, Dumnezeu a făcut să nu se amestece lumina cu întunericul, ci să stea se parate una de alta. Le-a despărţit *şi* le-a separat foarte mult una de alra. *Şi a numit Dumnezeu lumina ziuă şi întunerecul l-a numit noapte.* Acum, du pă ce a fost făcut soarele, esre zi când văzduhul e luminat de soare şi când soarele străluceşte în emisfera de deasupra pământului; este noapte când soarele, ascunzându-se, face umbră pământului. Atunci, la început, ziua şi noaptea nu se datorau mişcării soarelui, ci se făcea zi *şi* urma noapte când se revărsa lumina aceea care a fost făcută la început *şi* când iarăşi se retră gea potrivit măsurii rânduite de Dumnezeu."[3]

1, 5 *Şi s-a focut seară, şi s-a focut dimineaţă, zi una.*

Sfântul Vasile cel Mare urmează astfel:

„Seara este hotarul comun dintre zi şi noapte, iar dimineaţa este veci nătatea nopţii cu ziua. Aşadar, ca să dea zilei cinstea de a fi fost fa.cută îna inte, Scriptura a vorbit mai întâi de sfârşitul zilei, apoi de sfârşicul nopţii, pentru că zilei îi urmează noaptea. Starea în lume înainte de facerea lumi nii nu era noaptea, ci Întunericul; noapte - atunci când Dumnezeu a despărţit întunericul de zi, şi întunericul a primit numire nouă, ca să se deosebească de zi. [„] Pentru ce nu a spus «ziua întâia»,

ci «zi una»? Doar era firesc să o numească «ziua întâia», căci avea să-i adauge ziua a <lo-

[1] Sf. Efrem Simi, *1ălcuire la Facere* 1, *ed. cit„* pp. 287-288.
[2] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 2, 5, *ed. cit„* p. 65.
[1] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 2, 8, *ed. cit„*p. 94.

ua, a treia, a patra, pentru că era în fruntea celor care vin după ea. A spus
«una» pentru că voia să determine măsura zilei *şi* a nopfii."[1]

Ziua Întâi a facerii (indiferent cât de „lungă" s-ar presupune că este) pune
început ciclului de şapte zile (fiecare cu „ziua" *şi* „noaptea" ei) ce se continuă ână în zilele noastre. Comentatorii rationalisti, care văd în cele „sapte zile" si
în faptul că „seara" precede „dimineaţa" doar o proieqie retrospectivă a unor obiceiuri iudaice târzii, se arată a fi în tocai dezacord cu modul patristic de a privi aceste lucruri, fiind deci incapabili să răspundă la întrebarea: de unde *şi* de ce au luat iudeii aceste obiceiuri? După concepfia patristică, textul dum nezeieşte descoperit poate să ne arate, *şi* chiar ne arată, literal *obârşia* lumii *şi* pricinile obiceiurilor iudaice (care au devenit acum creştine - căci ziua noas tră bisericească începe *şi* ea cu Vecernia, slujba de seară).

Iacă-ne deci la sfârşitul acelei „Zi Una", Ziua Întâi a facerii. Ea a stator nicit măsura timpului pentru coare epocile următoare (fiindcă„înainte" de ea nu exista timp; timpul începe cu ea). Ea este o zi deosebită de cele care urmează *şi* în altă privinfă, cum explică Sfântul Efrem Sirul:

> „Deci, după mărturia Scripturii, cerul, pământul, focul, aerul şi apa au fost facuee din nimic; pe când lumina facucă în Ziua Întâi *şi* toate celelalte lucruri racute după ea s-au făcut din ceea ce exista mai înainte. Căci ori de câte ori Moisi vorbesce despre ceea ce s-a facur din nimic folosesce cuvân-
> eul „facut" (evreieşte: *bara): a făcut Dumnezeu cerui şi pământul.* Şi, deşi nu se scrie că focul, apa *şi* aerul au fost ta.cure, nici nu se spune că ar fi fost
> alcătuite din ceea ce exista mai înainte. Deci si acestea sune din nimic, coc aşa cum cerul *şi* pământul sunt din nimic. Dar când Dumnezeu începe a
> face din ceea ce există de mai înainte, Scriptura foloseşte o zicere precum aceasta: *Şi a zis Dumnezeu: să se facă lumină,* şi celelalte. Iar când se zice: *Şi a fornt Dumnezeu chiţii cei mari,* se spune înainte: *Să scoaţă apele vietăţi cu suflete vii.* Deci numai cele cinci feluri de zidiri mai sus pomenite au
> fost ta.cute din nimic, pe când toate celelalte s-au facut din cele făcute mai înainte din nimic."[2]

Cele „cinci zidiri" pomenite de Sfântul Efrem Sirul sunt cele „patru stihii" (sau „elemente") din care, după deflnitia stiinrei amice, se alcătuiesc toate ce-
le de pe pământ, împreună cu „cerul". Nici măcar nu e nevoie să acceptăm
acest mod de analizare a crearii spre a vedea că, într-

adevăr, Ziua Întâi a Fa cerii are ceva „de temelie": ea cuprinde începuturile tuturor celor care urmea ză după ea. Am putea face speculaţii asupra locului de unde a apărut *materia* concretă a fapturilor vii, a corpurilor cereşti şi a celorlalte zidiri din următoa rele cinci zile: a fose ea creată iarăşi din nimic, sau a fose cu adevărat doar o

[1] *Ibid„* pp. 94-95.
[2] Sf. Efrem Sirul, *Ttîlr:uire la Facere* I, *ed cit„* p. 293.

transformare a mareriei preexistente? Nu ar fi însă decât un simplu exerciţiu nefolositor, care nu ar contrazice nicidecum adevărul că structura de temelie a materiei si creatiei s-a tacut în Ziua Întâi; lucrarea următoarelor cinci zile este mai p ţin „r dicală" decât cea a Zilei Întâi - este mai mult o „tocmire" decât o „facere" în adevăratul înţeles.

Tocmai ideea „zidirii din nimic" sau „din nefiintă" deosebesre cu rocul istorisirea *Facerii* de cea a tuturor miturilor păgâne *şi* a speculaţiilor despre creaţie. În acestea din urmă există un fel de demiurg sau „zeu-făurar" care al căruieste lumea dintr-o materie existentă care, asa cum spun Sflnrii Părinti, devine *şi* ea un fel de „zeu". *Cartea Facerii* descrie Începutul *absolut* al întregii lumi, iar nu dezvoltarea ei din ceva ce există deja; cum vom vedea, chiar zidi rile următoarelor cinci zile, deşi se ivesc din materia creară mai înainte, sunt totuşi ceva cu rocul nou, neputând fi înţelese ca simple dezvolrări ale materiei întâi-create. Speculaţiile gânditorilor moderni care încearcă să descopere ori ginea lumii Într-un fel de materie absolut elementară ce se dezvoltă de la sine pot fi privite ca înrudite cu vechile speculaţii păgâne; radicalismul explicaţiei din *Cartea Facerii* le depăşeşte pe ambele, tocmai fiindcă vine din descoperi rea dumnezeiască, iar nu din presupunerile *şi* extrapolările omeneşti.

Creştinul care înţelege absolutul lucrării creatoare a lui Dumnezeu în ce le Şase Zile priveşte zidirea prezentă cu alţi ochi decât cineva care o socoteşte o dezvoltare treptară sau o „evoluţie" a mareriei primordiale (fie că aceasta e înţe leasă ca o creaţie a lui Dumnezeu sau ca exisrentă prin sine). Concepţia din ur mă priveşte lumea ca fiind în mod „natural" ceea ce este, iar urmele ei din tre cut se pot descoperi în formele din ce în ce mai simple, fiecare din ele putând fi înţeleasă în mod „natural"; dar prima concepţie, cea a *Facerii,* ne pune în faţa celor doi poli fundamentali ai existenţei: ceea ce există în prezent *şi* nimicul ab solut din care s-a ivit dintr-o dară si numai prin vointa lui Dumnezeu.

Ne mai rămâne de pus o singură întrebare privitor la Ziua Întâi: unde anume se plasează în ea zidirea lumii îngereşti? Moisi descrie numai zidirea lumii văzute; când anume s-a zidit lumea nevăzută a flintelor duhovnicesri? Unii Părinti socotesc că ele se cuprind în zidirea „cerului"; altii nu sunt asa de precişi, cunoscând însă că acestea s-au zidit tot ,.întru început". Sfântul Vasi- le cel Mare învaţă:

„Dar după cum se pare, a fose *şi* înainte de lumea aceasta ceva care se poare contempla cu mintea noastră, dar n-a fost consemnat de isto rie, pentru c acest lucru era nepotrivit celor începători şi încă prunci cunoştinţa. Era o stare mai veche decât facerea lum potrivită

puterilor celor mai presus de lume, o srare mai presus de timp, veşnică, pururea

fiiroare; în ea Ziditorul s i Creatorul tuturor a tacut creaturi: lumină du- hovnicească, potriviră fericirii celor care-L iubesc pe Domnul, firile raţio-

nale şi nevăzute, şi toată podoaba celor duhovniceşti câre depăşesc mintea

noastră, ale căror nume nici nu este cu putinţă să le descoperim. Acestea umplu lumea cea nevăzură."[1]

La fel scrie şi Sfântul Ambrozie:

,,Îngerii, Domniile şi Stăpânirile, deşi au început să fiinţeze cândva, existau atunci când s-a zidit lumea. Căci ni se spune că *s-au zidit toate, [.„} cele văzute ţi cele nevăzute, ori scaunele, ori domniile, ori începătoriile, ori stăpânirile: toate printr-însul fi pentru dânsul s-au zidit* (Col. 1, 16)."[2]

Într-adevăr, Dumnezeu i-a spus lui Iov: *Când s-au fii.cut stelele, Ldu- datu-m-au cu glas mare toţi îngerii mei* (Iov 38, 7). Vom vedea, în Ziua a Şa sea, că Adam a fost ispitit de către satana, deci ştim că războiul din cer cu în gerii cei trufaşi, descris în *Apocalipsă* (12, 7-8), avusese loc mai înainte, iar satana căzuse deja „ca un fulger" (Le. 1O, 18).[3]

2. Ziua a Doua {Fac. 1, 6-8)

1, 6-8 *Şi a zis Dumnezeu: Să se facă tărie în mijlocul apei, ţi să fie despăr ı tind a, t,1ă de a.t,1ă; ¡si s-afocut a>sa. S i afacut Dumnezeu tăria, si a de,st1ăr tit Dum- nezeu între apa care era sub tărie fi între apa care era deasupra tăriei. Şi a numit Dumnezeu tăria cer. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi s-a fii.cut seară ţi s-a făcut dimineaţă, ziua a doua.*

Unii au încercat să descopere în acest pasaj o concepţie „neştiinţifică" asu pra cerului, ca şi cum *Moisi* ar fi crezut Într-un fel de cupolă de cleştar în care sunt încrustate stelele, având deasupra un presupus rezervor de apă. Dar nu există nimic atât de fantastic în textul de faţă.

Cuvântul „tărie" pare a avea două conotaţii în *Cartea Facerii,* una cu cocul specială si „stiintifică", cealaltă mai generală. În înteles general, tăria este mai mult sau mai puţin sinonimă cu „cerul": stelele sunt numite *luminători întru tăria cerului* (Fac. 1, 14), iar păsările zboară „sub tăria cerului" (Fac. I, 20). Noi, care am pierdut înţelesul aparte al „tăriei", am lăsa-o afară din asemenea descrieri şi am spune că atât stelele cât şi păsările se pot vedea pe „cer". Ideea că stelele sunt încrustate în sfere de cleştar este o speculaţie a vechii gândiri păgâne, şi nu are de ce să fie proiectată asupra textului insuflat al *Facerii.*

Care este deci înţelesul „ştiinţific", special al „tăriei" în acest text? Sfântul

. Vasile cel Mare învată că, *desi* se mai numeste *si* „cer", ea nu este sinonimă cu

„cerul" pomenit la începutul *Facerii.*

„Deoarece s-a dat celui de-al doilea cer *şi* alt nume si o Întrebuinta re deosebită, acesta este alt cer decât cel fa.cut la început, de o natură ai

[1] Sf. V sile cel Mare, *He imeron* I, 5, *op. cit.* p. 5.

[2] Sf. Ambro7.ie, *Hexaimeron* 1, 5, *ed. cit„* p. 18.

[3] Rezumatul învă{ăturii ortodoxe despre facerea şi firea îngerilor se găseşre la Sf. Ioan Damas chin, *Despre credinţa ortodoxă* 2, 3 *(n. ed.).* (Cf. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica,* Cartea a II-a, cap. 3, Ed. Scripta, Bucureşci, 1993, pp. 46-49 - *n. tr.)*

care, căruia i s-a dat s i o întrebuint are deosebită în univers. [...] ‚Si soco- cim‘ că acest cuvânt a fost pus aici pentru a arăta o natură tare, în stare să
ţină apa care alunecă şi se împrăştie uşor. Dar pentru că, după concepţia comună, se pare că «tăria» îşi are naşterea din apă, nu trebuie să se crea dă că tăria este asemenea cu apa înghepcă sau cu... piatra străvezie... ce are aproape transparenţa aerului. Noi nu asemănăm tăria cu nici una din
aceste materii. Într-adevăr, a avea despre cele ceres¸ti nis¸ce idei ca acestea înseamnă a fi copil şi a avea mintea uşoară. (...] Suntem învăpţi de Scrip
tură să nu lăsăm mintea noastră să-şi închipuie ceva dincolo de cele ce sune îngăduite. [...]

Scriptura nu numeşte «tărie» substanţa rezistentă şi tare ce are greutate şi este solidă; căci pământul ar fi meritat mai potrivit o astfel de numire; dar din pricină că substanţa celor care scau deasupra pământului esce fi nă şi rarefiată şi nu e percepută de nici unul dintre simţurile noastre, sub stanr¸a aceasta s-a numit «tărie», în comparat¸ie cu subscant¸ele foarte fine
care nu por fi sesizate de simţirea noastră. Gândeşte-ce la un loc care des
parte umezeala. Acest loc duce în sus ceea ce este fin şi purificat şi lasă jos cot ceea ce este des şi pământesc; aceasta ca să se păstreze de la început pâ nă la sfârşit aceeaşi bună întocmire a văzduhului, micşorându-se în parce umezeala."[1]

Aşadar, „tăria" din *Cartea Facerii* este un fel de barieră sau filuu natu ral care desparte cele două niveluri ale umidităţii atmosferice. Astăzi nu mai observăm un asemenea fenomen anume pe care să-l putem numi „tărie". Oa re pământul alcătuit la început să fi fost altfel?

Sfântul Vasile cel Mare crede că funqia tăriei era aceea de a păstra o tem peratură plăcută pe întreg pământul, dar se întâmplă să cunoaştem exiscen p unui oarecare efect de seră pe pământ în vremurile preistorice: s-au găsit plante şi animale tropicale în gheaţa nordului îndepărtat, arătând că, în tr-adevăr, zonele nordice fuseseră odinioară temperate. Pe deasupra, în capi tolul al doilea din *Cartea Facerii* ni se spune că înainte de zidirea omului *nu dăduse Dumnezeu ploaie pre pământ... şi izvor ieşea din pământ şi adăpa toată faţa pământului* (Fac. 2, 5-6).

Iacă deci că pământul timpuriu pare a fi fost un loc descui de deosebit de cel pe care îl cunoaştem: un loc cu climă temperară, bogat în umezeală ce uda necontenit o vegetaţie îmbelşugară care, cum vom vedea, era singura hrană

hotărâtă de Dumnezeu nu numai omului, ci chiar şi animalelor (Fac. l, 30).

Oare când a luat sfârs, it această fericită stare? Vom cerceta îndată urmările căderii omului; sunt însă semne că pământul, chiar şi după căderea omului, a păstrat unele dintre însuşirile pământului de mai înainte. Să privim, pe scurt,

[1] Sf. Vasile cd Mare, *Hwzimeron,* 3, 3-4; 7, *ed. cit.,* pp. 100-101; 104-1OS.

ce anume spune Scriptura, în lumina cunoaşterii noastre ştiinţifice despre at mosferă. Sflntii Părinti însisi aplicau adesea cunoasterea ştiintifică a vremii lor la înţelegerea Scripturii, lucru ce ne este îngăduit şi nouă - cu condiţia să nu fortăm textul Scripturii si să fim smeriri si retinuti fată de presupusa noastră înţelegere. Nu oferim deci explicaţia următoare ca pe o dogmă, ci ca pe o speculaţie.

Fenomenul însuşi al ploii nu este pomenit în textul *Facerii* până în vremea lui Noe; iar atunci nu este o ploaie obişnuită, ci un fel de catastrofă cosmi că: *s-au desfăcut toate izvoarele adâncului şi jgheaburile cerului s-au deschis. Şi a căzut ploaie pre pământ patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi* (Fac. 7, 11-12). Cantităţi uriaşe de apă - aproape de neînchipuit pentru noi - au fost slobo zite pe pământ, aducându-l aproape la starea sa din Ziua Întâi a facerii, când „adâncul" acoperea pământul. Ploile pe care le cunoaştem azi nu ar putea face să se întâmple acest lucru; dar textul descrie ceva şi mai rău: a fost slobozită o uriaşă cantitate de apă subpământeană, iar „tăria" - starea atmosferică meni tă a păstra o permanentă rezervă de apă în văzduh, desigur sub forma norilor, cum are si acum planeta Venus - a fost efectiv „sfărâmată", golindu-si conri- nutui asupra pământului.

În această lumină putem înţelege şi de ce a dat Dumnezeu *curcubeul* ca semn al legământului său cu Noe şi cu toate făpturile, că niciodată nu va mai fi un asemenea potop pe pământ. Cum putea fl curcubeul semn, dacă s-ar presupune că a existat de-a lungul veacurilor de dinainte? E vădit că curcu beul a apărut atunci pentru prima dată. Curcubeule alcătuit de razele directe ale soarelui în umezeala din aer. Dacă învelişul permanent de nori al pământ tului se risipise prin sfărâmarea „tăriei", atunci într-adevăr razele directe ale soarelui au izbit pentru prima dată pământul după Potop. Curcubeul nu era cunoscut omului mai înainte - iată de ce poate fi acum un semn pentru om că, într-adevăr, cantitatea de umezeală din aer este limitată şi nu mai poate pricinui vreodată un potop universal.

Recent, unii savanţi au speculat - pe baza altor dovezi - că, din anumite motive, cantitatea de radiaţie cosmică ce loveşte pământul a cunoscut o iz bitoare creştere în urmă cu cinci mii de ani. Acest lucru ar putea fi, desigur, adevărat dacă apele de deasupra tăriei slujeau drept filtru şi îndepărtau radiaţia vătămătoare.

Având în vedere cele arătate, se pare că perioada de după Potop este o cu totul altă epocă în istoria omenirii. Condiţiile

relativ „paradisiace" de pe pă mânt până în vremea lui Noe, când domnea o climă temperată asupra între gului pământ şi o bogată vegetaţie asigura nevoile omului fără a fi nevoit să mănânce carne - Noe fiind cel dintâi care primeşte dezlegare de la Dumne zeu să mănânce carne (Fac. 9, 3) - lasă loc mult mai asprului pământ post-di luvian pe care-l cunoaştem, unde există *semănătura şi secerişul frigul şi căldu-*

ra, vara şi primăvara (Fac. 8, 22), iar oamenii nu mai trăiesc nouă sute de ani ca Adam şi primii Patriarhi, ci coboară foarte iute la şaptezeci ori optzeci de ani, hotarul de obşte al vieţii noastre până azi.[1]

3. Ziua a Treia (Fac. 1, 9-13)

1, 9-10 *Şi a zis Dumnezeu: Să se adune apa cea de sub cer într-o adunare, ţi să se arate uscatul. Şi s-a făcut aţa. Şi s-a adunat apa cea de sub cer întru adună rile sale, ţi s-a arătat uscatul. Şi a numit Dumnezeu uscatul pământ şi adunările apelor le-a numit mări. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.*

În fiecare zi a facerii se dă o poruncă ce devine legea firii pentru toată vre
mea de după aceea. Din Ziua Întâi începe succesiunea zilelor şi nopţilor, iar din a Treia Zi apele îşi încep necontenita lor mişcare. Astfel, „firea apelor a primit poruncă să curgă, şi apele niciodată nu obosesc, pentru·că sunt silite necontenit de porunca aceea"[2].

Este ispititor pentru noi, cei atât de mândri de cunoaşterea noastră ştiinţi fică, să speculăm asupra felului *cum* a avut loc acest eveniment: să se fl scurs oare apele în rezervoare subpământene? S-a ridicat oare pământul? Scriptura nu ne spune, şi din această pricină Sfinţii Părinţi nu spun nici ei mare lucru despre subiect. Sfântul Ambrozie scrie:

> „Neaflând eu din mărturia limpede a Scripturii ce anume a fa.cuc El, voi trece peste aceasta ca peste o taină, ca nu cumva să se stârnească de aici încă şi alte întrebări. Totuşi, susţin, potrivit Scripturii, că Dumnezeu poa te înmulţi ţinuturile joase şi şesurile deschise, precum au zis: *Eu înaintea ta voi merge şi munţii voi face şes* (Is. 45, 2)."[3]

Tot despre felul *cum* a avut Ioc creaţia Sfântul Grigorie de Nyssa învaţă:

> ,,În ce priveşte felul cum au fose racuce toate pe rând, trebuie să-l lăsăm la o parte, căci nici despre lucrurile mai uşor de înţeles, pe care le peree-

[1] În cimpul rostirii acescei părţi Părintele Serafim a explicat ultimul punct mai pe larg: „Ştim că, până în vremea lui Noe, s-a Întâmplat ceva extraordinar cu neamul omenesc. Se spune că toţi Pacriarhii Vechiului Tescament de până acunci au crăic un număr uimitor de ani: Adam a crăit 930 de ani, Mathusala a trăic 969 de ani, alţii au trăit 900 sau 800 de ani. Oamenii de azi ar putea zi ce: «Asta e o exagerare, o greşeală, o proscie». Dar aproape fiecare Patriarh a crăic de fel de mult... Numai după Noe (care a crăic 950 de ani, dintre care 600 înainte de Pocop) duraca vieţii omului începe să scadă... De ce? Lumea, chiar înaince de Noe, era un loc cu cocul diferit; iar lumea de di naintea căderii lui Adam, încă şi mai mule. Înaince de Noe nu i se îngăduise omului să

mănânce carne; omul crăia cu verdeţuri, iar animalele de pe pământ erau blagoslovite să mănânce verdeţuri până în vremea lui Noe. Ascăzi, desigur, esce de neînchipuic ca omul să crăiască 900 de ani, dar ci ne poate şei ce se pucea întâmpla în acele condiţii total diferice? Dumnezeu a creac lumea întru în ceput cu totul nouă şi proaspătă, potrivit unui fel de viaţă cu totul diferit de cel pe care-l cunoaş tem acum" *(n. ed.).*

[2] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 3, 4, *ed. cit.,* p. 112.

[3] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 3, 3, *ed. cit„* p. 78.

pem cu simfurile, nu s-ar putea pricepe uşor chipul «cum» au fost aduse la viafă, aşa că trebuie să socotim acest lucru ca neînţeles până *şi* de Sflnfii cei deprinşi cu contemplaţia. Căci, după cum zice Aposcolul, *prin credinţă pricepem că s-au întemeiat veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu, de s-au fă cut din cele nevăzute cele ce se văd* (Evr. 11, 3). [...]Dar, deşi Apostolul zi ce că el crede că atât lumea, cât şi cele ce sunt în lume au fost întemeiate de voia lui Dumnezeu, [...] a lăsat neexplicat chipul întemeierii. [...] Deci, după pilda Aposcolului, să lăsăm nebăgată în seamă chestiunea lui «cum» din fiecare lucru, pomenind numai că dorinp şi voia lui Dumnezeu devin realitate, fiindcă orice voieşte să facă voinfa dumnezeiască în Înfelepciunea si măiestria ei, aceea si împlineste."[1]

Prin urmare, în coate cele ce tin de cele Sase Zile ale Facerii, Sflntii Părinti

ne pun înainte doar unele presupuneri (întotdeauna cu prudenfă) în ce pri- veşte felul *cum* a creat Dumnezeu; tot aşa şi noi trebuie să ne înfrânăm porni rea de a proiecta cunoaşterea noastră despre felul „cum" arată zidirea prezentă (în măsura în care o cunoaştem) asupra lumii întâi-zidite.

Uscatul s-a ivit la porunca lui Dumnezeu, iar nu printr-un proces natural.

Sfântul Ambrozie scrie:

„S-a rânduit mai dinainte, pe cât t:c pare, ca pământul să fle uscat de mâna lui Dumnezeu, iar nu de către soare, căci, în fapt, pământul s-a us cat înainte de facerea soarelui. Pentru aceea si David a osebit marea de us- cat, vorbind de Domnul Dumnezeu: *Că a lui i este marea, şi El a făcut-o pre ea, şi uscatul mâinile Lui l-au zidit* (Ps. 94, 5)."[2]

1, 11-13 *Şia zis Dumnezeu: Să răsară pământul iarbă verde, care să samene sămânţă după fel şi după asemănare, şi pom roditor care să facă rod, căruia să fie sămânţa lui într-însul după fel pre pământ. Şi s-a făcut aşa. Şi a dat din sine pământul iarbă verde, care samănă sămânţă după fel şi după asemănare, şi pom roditor care face rod, a căruia sămânţa lui este într-însul după fel pre pământ. Şi a văzut Dumnezeu di este bine. Şi s-a focut seară, şi s-a focut dimineaţ(i,, zi ua a treia.*

Sfinfii Părinţi sunt cu tofii de acord în a arăta chipul minunat al zidirii din Ziua a Treia: Sfântul Vasile cel Mare învaţă:

„Să răsară pământul iarbă verde. Şi într-o clipită de vreme pământul, ca să păzească legile Creatorului, a

trecut plantele prin toate fazele lor de creştere, începând cu odrăslirea, şi le-a adus îndată la desăvârşire. Fâneţele erau încărcate cu belşugul ierbii; câmpiile bine roditoare erau acoperite cu semănături care, prin mişcarea spicelor lor, dădeau imaginea valurilor mă-

[1] Sf. Grigorie de Nyssa, *Dialog despre suflet fi fnviere, ed. cit.,* pp. 391-393.
[2] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 3, 4, *ed cit„* p. 80.

rii. Orice fel de iarbă si orice fel de verdeată, fie dintre păioase, fie dintre legume, umpleau atunci din belşug întreg pământul. [...] *Şi pom roditor,* a zis El, *care să facă rod, căruia să fie sămânţa lui într-însul după fel pre pă mânt.* La acest cuvânt, toace pădurile s-au îndesit, toţi arborii s-au ridicat iuce în sus, cei care în chip firesc se ridică la mare înălţime: brazii, cedrii, chiparoşii, pinii; toace crângurile s-au acoperit îndată de tufani deşi şi de aşa-numiţii arbuşti care slujesc la facerea ghirlandelor: trandafirul, mirtul şi dafinul, care nu erau mai înainte pe pământ; toţi, într-o clipită de vre me, au apărut, fiecare cu mirosul său, deosebiţi prin însuşiri foarte precise de alţi arbuşti, fiecare cunoscut prin însuşirea sa."[1]

Sfântul Efrem Sirul afirmă explicit:

„Ierburile, la vremea facerii lor, s-au ivit într-o singură clipă, dar la în făţişare arătau ca de mai multe luni. Tot aşa copacii, la vremea facerii, s-au făcut încr-o singură zi, dar împlinirea şi roadele care faceau să le atârne crengile la pământ îi arătau ca şi cum ar fi fost de câţiva ani."[2]

Sfântul Grigorie de Nyssa subliniază şi el că Dumnezeu nu a făcut doar semintele sau potentialitătile cresterii, ci însăsi zidirea pe care o cunoastem; semințele s-au ivit din primele plante făcute:

„Căci citim în Scriptură, la începutul facerii lumii, că pământul a odrăslit mai întâi felurite ierburi, apoi, din fiecare plantă, a crescut sămân ţa; după ce aceasta a căzut în pământ, din ea a crescut iarăşi acelaşi soi de plantă cum a fost la început. [.„] Căci la început spicul n-a răsărit din să mânţă, ci sămânţa a crescut din spic; iar după aceea spicul a răsărit din sămânţă."[3]

Aşa cum ne spun Părinţii mereu şi mereu, plantele şi copacii au apărut pe pământ înainte de existenţa soarelui. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie:

„De-aceea îţi arată [Moisi], înainte de facerea soarelui, pământul aco perit cu de toate, ca să nu pui pe seama soarelui desăvârşirea roadelor, ci pe seama Creatorului universului."[4]

Sfântul Vasile cel Mare zice:

„De aceea a dat Dumnezeu pământului această podoabă înainte de facerea soarelui, ca să înceteze cei răt-ăciţi să se mai închine soarelui, ca unuia ce ar fi pricina vietii."[5]

Sfântul Ambrozie dezvoltă grăitor acest subiect

[1] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimerrm* 5, 5-6, *ed. cit.*, pp. 124-125.

[2] Sf. Efrem Sirul, *Tdlcuire la Facere* 1, *ed. cit„* e· 298.
[3] Sf. Grigorie de Nyssa, *Dialog despre suflet ţi !nviere, ed. cit„* p. 406.
[4] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* 6, 4, *ed. cit„* p. 82.
[5] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 5, l, *ed. cit„* p. 119.

„Nască-se dar iarba cea verde mai nainte de ivirea luminii soarelui, fie lu mina ei înaintea celei de soare. Fie ca pământul să odrăslească înainte de a primi întăritoarea îngrijire a soarelui, spre a nu se da prilej de sporire omeneş tii rătăciri. Fie ca roţi să cunoască că nu soarele e pricinuitorul creşterii plan telor... Cum ar putea soarele să dea puterea vieţii plantelor crescătoare, când
acestea au fost mai înainte facure să crească de dătătoarea de viaţă putere zi ditoare a lui Dumnezeu, înainte ca soarele să fi început a lua parte la astfel *de* vieţuire? Soarele e mai tânăr decât mugurii, mai tânăr decât ierburile."[1]

Ierburile *şi* copacii au dat sămânţă *după fel.* Această zicere a Scripturii este una dintre cheile gândirii patristice; îi vom dedica o lungă discuţie când vom ajunge la Ziua a Cincea a facerii, când fapturile însufleţite au fost *şi* ele făcute să apară tot *după fel.*

4. Ziua a Patra (Fac. 1, 14-19)

1, 14-19 *Şi a zis Dumnezeu: Să se facă luminători întru tăria cerului, ca să lumineze pre pământ şi să desparfă între zi şi între noapte. Şi să fie spre semne şi spre vremi şi spre zile şi spre ani. Şi să fie spre luminare întru tăria cerului, ca să lumineze pre pământ. Şi s-a făcut aşa. Şi a făcut Dumnezeu doi luminători mari, luminătorul cel mai mare spre stăpânirea zilei, iară luminătorul cel mic spre stăpânirea nopţii, şi stelele. Şi i-a pus pre ei Dumnezeu întru tăria cerului ca să lumineze pre pămdnt, şi să stăpânească preste zi şi preste noapte, şi să desparţă între lumină şi întunerec. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi s-a făcut seară şi s-a făcut dimineaţă, ziua a patra.*

Ziua a Patra a facerii dă multă bătaie de cap celor *ce* ar dori să aranjeze ce le Şase Zile în cadrul evoluţionist, căci lucrul acesta este cu totul imposibil de facut dacă soarele a fost creat într-adevăr în Ziua a Patra.

lată de *ce* apologeţii interpretării evoluţioniste sunt nevoiţi să creadă că soarele a fost de fapt facur în Ziua Întâi, laolaltă cu cerul, *şi* doar *a apărut* în Ziua a Patra - chipurile, după *ce* învelişul de nori al pământului din primele trei zile s-ar fi ridicat.[2]

Dar trebuie să ne amintim din nou că primele capitole din *Cartea Face rii* nu istorisesc dezvoltarea naturală a pământului după legile ce guvernează dezvoltarea sa în prezent, ci istorisesc începutul miraculos al tuturor lucruri lor. Nu avem voie să rearanjăm Zilele Facerii spre a se potrivi cu teoriile noas tre; ci, mai curând, ar trebui să ne smerim cugetul, astfel încât să înţelegem ce spune de fapt textul sfânt. Şi în acest caz, ca întotdeauna, Sfinţii Părinţi sunt cheia înţelegerii. Cum au înţeles ei Ziua a Patra?

[1] Sf. Ambrozie, *Hexflimeron* 3, 6 *ed. cit„* p. 87.

[2] Este explicaţia oferită de mul i dintre susţinători„ip>imântului vechi" sau de „creaţionişti progresivişti", ca şi de către „evoluţionişti creştini" *(n. ed.}.*

Sfinţii Părinţi sunt cu COfÎÎ de acord când afirmă că soarele şi luminăto rii cerului au fost *focuţi* în Ziua a Patra - nu doar au *apărut* atunci. Nu exis tă nici un motiv pentru care Părinţii, dacă texcul *Facerii* ar fi îngăduit-o, să nu fi acceptat explicaţia, mai „firească" aparent, că lumina soarelui a luminat primele trei zile ale facerii, însă globul soarelui a devenit vizibil de pe pământ doar în Ziua a Patra. Faptul că ei resping cu toţii explicaţia aceasta însemnă că textul *Facerii* nu o îngăduie.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: „Dumnezeu a creat soarele în ziua a patra,
ca să nu socotesti că datorită lui avem ziua."[1] Sfântul Vasile cel Mare învată;

> „Cerul şi pământul fuseseră făcute mai înainte; după facerea lor a fost
> creată lumina, apoi a fost despărţită ziua de noapte, apoi iarăşi s-a făcut tă ria şi arătarea uscatului; apa s-a adunat într-o adunare cu margini fixe şi determinate; pământul s-a umplut cu cele care au răsărit din el, a odrăs lit mii şi mii de feluri de plante şi s-a umplut cu toate soiurile de arbori. Nu erau încă nici soarele, nici luna, ca să nu spună oamenii că soarele este pricina şi tatăl luminii, ori ca aceia ce nu-l cunosc pe Dumnezeu să-l so cotească creator al celor răsărite din pământ. [...] Dacă lumina a fost fă cută mai înainte, pentru ce se spune acum iarăşi că soarele a fost făcut ca să lumineze? [...] Cuvintele acestea nu sunt contrare celor ce s-au spus de spre lumină. Arunci, la început, s-a adus la existenţă firea luminii; acum, corpul acesta ceresc a fost făcut ca să fie vehicul al acelei lumini întâi-năs cute. [...] Să nu-mi spui că este cu neputinţă ca acestea să stea despărfite. Nici eu nu spun că ne este cu purintă, mie si tie, să despărtim lumina de corpul soarelui, ci spun că cele care pentru mintea noastră nu sunt despăr-
> ţite, acelea pot fi despărţite în realitate de Creatorul firii. [.„] *Sii fie spre semne fi spre zile,* zice Scriptura. Nu ca să facă zilele, ci ca să stăpânească zi lele. Căci ziua şi noaptea au fost făcute înainte de facerea luminătorilor."[2]

Sfântul Ambrozie subliniază îndeosebi acest fapt:

> „Priveşte mai întâi la tăria cerului care a fost făcută înaintea soarelui; priveşte mai întâi la pământul care a început a se vedea şi era tocmit încă mai înainte ca soarele să se ivească; priveşte la verdeaţa pământului care a fost mai înainte de lumina soarelui. Rugii de mure au fost mai înainte de soare; firul ierbii e mai bătrân ca luna. Aşadar, nu socoti drept zeu acel lu cru ale cărui daruri date de Dumnezeu se văd a fi mai preţioase. Trecuseră erei zile; în

vremea aceasta nimeni nu s-a îngrijit de soare totuşi strălucirea
luminii se vădea pretutindeni. Căci si ziua îsi are lumina ei, care si ea a fost
mai înainte de soare."[3]

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la FacereG,* 4, *ed. cit„* p. 82.
[2] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron G.* 2-3; 8, *ed. cit„* pp. 133-134; 142.
[3] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 4, I, *ed. cit„* p. 126.

Ideea că viap pe pământ a fost de la început dependentă de soare, şi chiar că pământul însuşi provine de- la soare - este o idee recentă, care nu e altceva decât o simplă presupunere; nu are nici măcar legătură directă cu adevărul

sau falsitatea as. a-numitei evolutii a vierii pe pământ. Întrucât oamenii vea- eurilor recente au căutat o „nouă" s.i „naturală" explicatie a obârsiei lumii, le- pădându-se de explicaţia provenită din descoperirea dumnezeiască, a părut a

fi de la sine înţeles că soarele - mulr mai mare şi mai însemnat din punct de vedere astronomic decât pământul, şi centrul orbitei terestre - trebuie să pre ceadă pământul, mai curând decât invers.

Dar descoperirea dumnezeiască, în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, ne spune

dimpotrivă: pământul este întâi, atât ca timp, cât şi ca însemnătate, iar soare le al doilea. Dacă mintea nu ne-ar fi asa de încărusacă de modele intelectuale

ale vremii, de nu ne-am teme a.sa de tare să fim socotiri „rămasi în urmă", nu

ne-ar veni aşa de greu să ne deschidem minţile spre această explicaţie alterna- tivă a începuturilor lumii.

În concepţia scriptural-patristică, pământul, ca sălaş al omului, încunu

narea zidirii lui Dumnezeu, e centrul universului. Orice altceva - indiferent de explicatia stiintifică a stării si miscării sale prezente, sau de imensitatea sa fizică în comparaţie cu pământul - este un lucru secundar, şi a fost făcut în- tru folosul pământului, adică al omului. O asemenea putere şi măreţie ca a Dumnezeului nostru n-ar trebui să ne mai lase nici o îndoială că într-o singu ră clipă de punere în lucrare a puterii Sale ziditoare a adus la fiinţare Întregul pământ- mare pentru noi, dar numai o fărâmă în univers - iar într-o altă cli pă a puterii Sale a făcut Întreaga imensitate a stelelor cerului. Putea să facă in-. finit mai mule decât atât, dacă ar fi voit; în textul insuflat al *Cărţii Facerii* El :. ne-a lăsat doar o simplă schit,ă a celor săvârsite, iar istorisirea lor nu este obligară să se conformeze cu speculaţiile şi presupunerile noastre omeneşti.

În zilele noastre este ceva uşor şi la modă să crezi că totul a „evoluat", prin legi absolut uniforme, pe care le putem observa şi acum, dintr-un strop pri mordial de energie sau materie; dacă totuşi cineva are nevoie de „Dumnezeu" pentru a explica ceva, este numai pentru a-l face „creatorul" acestui strop sau iniţiatorul *„big-bang-ului"* care se presupune că a produs tot

[illegible] ă. Este nevoie azi de o minte mult mai deschisă, mule mai pu[illegible] încătuşată de

„opinia publică", spre a începe să vezi măreţia lucrării ziditoare a lui Dumne zeu descrise în *Cartea Facerii.* Sfinţii Părinţi - minţile cele mai „sofisticate" *şi* mai „stiinrifice" ale vremii lor - pot fi descuietorii mimilor noastre încuiate.

Dar, s-ar putea pune întrebarea, oare zidirile lui Dumnezeu nu trebuie să aibă sens şi din punct de vedere „natural"? De ce dar a facut Dumnezeu un corp atât de uriaş ca soarele să slujească unui corp aşa de mic precum pămân rul? N-ar fi putut oare să-şi păstreze energia şi să facă un soare ceva mai apro piat de mărimea pământului?

Putem, desigur, să concepem un soare mult mai mic decât cel pe care-l cu noaştem şi mult mai apropiat de pământ, păstrându-şi, în acelaşi timp, mărimea aparentă văzută de pe pământ. Dar un astfel de soare şi-ar risipi energia mult mai repede decât o face soarele nostru prezent. E vădit că Dumnezeu a făcut soa rele la dimensiunea şi la distanţa de pământ necesară, spre a da pământului can titatea de lumină *şi* căldură de care are nevoie spre a întreţine viaţa până la sfâr şitul veacului, când *soarele se va întuneca* (Mt. 22, 30). Mai mult, Dumnezeu a făcut împărţirea omului în bărbat *şi* femeie prevăzând căderea omului şi faptul că înmulţirea omenirii va avea nevoie de o modalitate pătimaşă de procreare.

Dacă-i aşa, oare nu s-ar putea ca şi soarele *şi* luna să nu fi făcut parte din „imaginea" iniţială a lui Dumnezeu asupra zidirii Sale, ci să fi fost făcute doar spre a însemna zilele *şi* lunile şi anii scării căzute a omului? Lumina originară, creată în Ziua Întâi, nu avea nevoie de un corp care să o cuprindă. La sfâqitul lumii soarele se va întuneca, şi luna nu-şi va da lumina sa, şi stelele vor cădea din cer (Mt. 22, 30); iar în Împărăţia Cerurilor, la fel ca în Ziua Întâi a Face rii, va fi din nou lumină fără soare *şi* lună - căci cetatea nu are trebuinfă de soare, nici de lună ca să lumineze întru ea, că slava lui Dumnezeu a luminat-o pre ea (Apoc. 21, 23).

Dar acestea sunt taine asupra cărora nu putem face decât presupuneri.

5. Ziua a Cincea (Fac.], 20-23)

1, 20-23 *Şi a zis Dumnezeu: Să scoaţd apele vietăţi cu suflete vii şi pasări zburătoare pre pământ sub tăria cerului. Şi s-a făcut aşa. Şi a făcut Dumnezeu chiţii cei mari şi tot sufletul vietăţilor ce se târăsc, care le-au scos apele după fe lul lor, şi toată pasărea zburătoare după fel. Şi a văzut Dumnezeu că sunt bune. Şi le-a binecuvântat Dumnezeu, zicând: Creşteţi şi vă înmulţiţi, şi umpleţi apele mării, şi cele zburătoare să se înmulţească pre pământ. Şi s-a făcut seară şi s-a fa cut dimineaţă, ziua a cincea.*

In tâlcuirea sa la Ziua a Cincea a Facerii, Sfântul Ioan Gură de Aur scoate în evident,ă precizia si acuratet,ea ordinii în care se descrie zidirea:

„Să vedem ce ne învaţă *şi* astăzi fericitul Moisi, dar, mai bine spus, să ve dem ce vrea să ne înveţe Duhul Sfânt prin gura acestuia. [...] Uită-te câte de bun Dumnezeu! Ne învat,ă toată crearea lumii într-o oarecare ordine s,i în- lănţuire. [...] Ai văzut cât de precisă e învăţătura? Ai văzut cât

pogorământ a
arătat Stăpânul faţă de neamul omenesc? De unde am fi putut şti noi acestea cu atâta precizie, dacă El, pentru multa *şi* nespusa Lui iubire de oameni, nu ne-ar fi învrednicit să ne înveţe prin gura proorocului, ca să putem cunoaşte *şi* ordinea creaţiei, *şi* puterea Creatorului, şi că s-a făcut faptă cuvântul Lui, si că acest cuvânt a dăruie celor create si existentă si venirea la existentă."[1]

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* 7, 3, *ed. cit.,* pp. 90-91.

Astfel, despre Ziua a Cincea scrie următoarele:

„După cum pământului i-a spus numai atât: *Să răsară,* şi pământul a dat fel de fel de flori, de ierburi şi de seminţe, şi numai cu cuvântul au fost aduse toate la fiinţă, tot aşa şi acum a spus: *Să scoaţă apele vietăţi cu suflete vii şi păsări zburdtoare pre pământ sub tăria cerului,* şi dintr-o dată au fost create atâtea feluri de târâtoare, atât de deosebite păsări, că nici nu este cu putinţă a le înşira cu cuvântul."[1]

Sfântul Vasile cel Mare scrie:

,,Astfel, apa a fost silită să slujească poruncii Ziditorului. Nespusa şi

marea putere a lui Dumnezeu a arătat vii, lucrătoare s.i miscătoare tot fe- Iul de vieţuitoare ale apelor, şi este cu neputinţă să numeri speciile lor, căci

deodată cu porunca apele au primit şi capacitatea

de a naşte."[2] Iar Sfântul Ambrozie:

„La această poruncă, apele îndată şi-au ivit odrăslirea. Râurile erau în chinurile facerii. Iezerele zămisleau partea lor de viaţă. Marea însăşi începu a naşte tot felul de târâtoare... Nici că putem pomeni mulţimea numirilor tuturor soiurilor aduse într-o clipită la viaţă de către dumnezeiasca porun că. Căci forma materialnică si suflarea de viată întru o aceeasi clipită au fost aduse la fiinţare„. Aceeaşi clipă şi aceeaşi putere ziditoare au adus la existenţă şi chitul şi broasca."[3]

Aici, ca şi la zidirea tuturor vieţuitoarelor, Dumnezeu zideşte pe prima din fiecare fel:

,,Acum este pârga fiecărui fel de vieţuitoare din apă care, ca şi seminţele din natură, primesc porunca de a se arăta. Mulţimea lor va avea loc din naş terea lor, a unora din altele, când trebuie să crească si să se înmultească."[4]

Să cercetăm acum înţelesul zicerii „după fel", care se repetă la fiecare din tre cele trei zile când se zideşte viaţa. Nu poate fi nici o îndoială că Sfinţii Pă rinţi au înţeles cu toţii şi în chip desluşit că în cele trei zile Dumnezeu a zidit toate *felurile* de fapturi pe care le cunoaştem azi. Lucrul acesta se poate vedea din desele lor afirmaţii că Dumnezeu creează de îndată şi pe loc, că numai cuvântul Său este cel care aduce fapturile la existenţă, că apele şi pământul nu au însuşirea naturală de a da naştere vieţii. Asupra celui din urmă punct, Sfântul Vasile cel Mare scrie (vorbind de Ziua a Şasea):

„Pământul a scos la iveală ceea ce se afla în el nu pentru că Dumnezeu a spus: *Să scoată*, ci pentru că Dumnezeu, Care i-a dat porunca, i-a dăruit pă-

1 *!bid.,* p. 91.

[2] Sf. Vasile cel Mare, *Hcxaimcron* 7, 1, *cd. cit.,* p. 145.
[3] Sf. Ambmzie, *Hexaimeron* 5, I, *ed. cit.,* 2, pp. 160-162. 'Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 7, 2, *ed. cit.,* pp. 148-149.

mântului şi puterea de a scoate din sine. Nici când pământul a auzit: *Să ră sară iarbă verde fi pom roditor,* pământul nu a scos iarba verde pe care o avea ascunsă în el, nici nu a scos la suprafaţă finicul sau stejarul sau chiparosul,
care stăteau ascunşi undeva jos în sânul pământului. Nu! Ci Cuvântul dum nezeiesc zideşte cele ce se fac. *Să răsară pământul* Nu să răsară ceea ce fusese pus în el mai dinainte, ci să dobândească ceea ce nu are, adică puterea de a lucra, putere dăruită de Dumnezeu pământului prin poruncă."[1]

Sfinţii Părinţi au o învăţătură foarte clară despre ,,felurile" facerii. Pentru moment să ţinem minte doar ideea că nu e nevoie să definim precis limitele acestor „feluri". „Speciile" taxonomiei modeme (adică ale ştiinţei clasificării) sunt uneori arbitrare, necorespunzând neapărat cu „felurile" din *Cartea Facerii;* dar, îndeobste, am putea zice că Părintii înteleg că un anumit „fel" cu-
fapturi urmaşi prinde acele în stare să producă cum vom vedea în cele
ce urmează.[2]

Sfântul Vasile cel Mare învaţă că ,,felurile" din *Cartea Facerii* (desigur, cu excepţia celor care ar fi putut să dispară) îşi păstrează firea până la sfârşitul timpului:

„Deci, decât orice altă spusă e mai adevărată spusa aceasta: sau este sămânţă în plante, sau au în ele o putere seminală. Acest lucru vrea să-l spună Scriptura prin ~~cuvintele~~ «după fel». Colţişorul trestiei nu odrăsleşte măslinul, ci din trestie iese altă trestie, iar din seminţe răsar plante înru dite cu seminţele aruncate în pământ. Şi astfel, ceea ce a ieşit din pământ la cea dintâi naştere a plantei, aceea se păstrează şi până acum; iar prin ră sărirea în continuare se păstrează «felul»."[3]

Apoi:

„După cum sfera, dacă se împinge şi este pe un loc înclinat, merge la vale datorită alcătuirii sale si a însusirii locului si nu se opreste înainte de a

[1] *Jbid„* 8, 1, P· 157.

[2] Definirea „speciilor" a fost subiectul multor discuţii în cadrul comunităţii ştiinţifice. In prima
jumătate a secolului al douăzecilea, specia era definită în general ca un grup de plante sau anima le care sunt capabile să se încrucişeze şi să producă urmaşi fertili. Prin 1942, biologul Ernst Mayr a propus o definiţie mulr mai putin limirarivă: specia este un grup „izolat din punct de vedere re productiv" fată de alte asemenea grupuri (adică nu se împerechează de obicei cu un ale grup, deşi ar fi în stare să o facă). Noua definiţie a speciilor e acceptată azi de mulţi biologi. Fiind atât de cu prinzătoare, ea ușurează demonstrarea faptului că o „specie" (de fapt o populaţie reproducătoare) poate „evolua" într-o alta. De pildă, ursul polar și ursul cenușiu sunt clasificați în taxonomia mo

dernă ca specii separate, deşi sune capabili de a se împerechea încre ei şi de a produce urmaşi fertili. Însă, în concepţia învăţăturii patristice despre ,,felurile" descrise la Facere, s-ar părea că aceste două „specii" de urs sunt doar varietăţi din lăuntrul unuia dintre .,felurile" creare la origine.

Pentru o discuţie mai amănunţită asupra schimbării definiţiei speciilor în ştiinţa modernă vezi Richard Milton, *Shattering the Myths of Darwinism,* Park Street Press, Rochester, Vermont, 1997, pp. 143-153 *(n. ed.).*

[3] Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeron,* 5, 2, *ed. cit„* p. 120.

ajunge pe loc şes, tot ap şi existenţele, mişcate de o singură poruncă, stră bat în chip egal creaţia, supusă naşterii şi pieirii şi păstrează până la sfârşit continuarea felurilor, prin asemănarea celor ce alcătuiesc felul. Din cal se naşte cal, din leu alt leu, din vultur tot vultur, şi fiecare vieţuitoare îşi păs trează felul prin continue naşteri, până la sfârşitul lumii. Timpul nu strică, nici nu pierde însuşirile vieţuitoarelor, ci parcă acum ar fi fost facute, merg veşnic proaspete împreună cu timpul."[1]

Tot așa învață si Sfântul Ambrozie:

,,În conul de pin firea pare a înfaţişa însuşi chipul ei; el păstrează însuşirile proprii pe care le-a primit de la acea dumnezeiască şi cerească poruncă, şi îşi repetă zămislirea întru urmarea şi rânduiala anilor până la plinirea vremii."[2]

Același Părinte zice încă mai hotărât:

„Cuvântul lui Dumnezeu pătrunde fiece zidire din alcătuirea lumii. De-aceea, precum au poruncit Dumnezeu, toate felurile de fapruri vii s-au născut cu grăbire din pământ. Ascultând de o lege statornică, toa te au urmat unele altora veac după veac, după fel şi după asemănare. Leul zămisleşte leu; tigrul, tigru; bivolul, bivol; lebăda, lebădă şi vulturul, vul tur. Ceea ce s-a poruncit o dată devine în fire un obicei pentru cotdeauna. De-aceea pământul n-a încetat a aduce cinstirea slujbei sale. Soiul înce pător al faprurii vii este păstrat pentru vremile viitoare de către generaţiile următoare ale felului său."[3]

Încercările de încrucişare din toate timpurile, atât la plante, cât şi la ani male, pentru a crea noi specii prin împerecherea indivizilor din specii diferi te, atunci când reuşesc, dau rezultate care nu fac decât să dovedească zicerea patristică despre statornicia speciilor: „hibrizii" sunt sterpi, neputându-se re produce. Sfântul Ambrozie foloseşte acest exemplu spre a avertiza oamenii asupra „unirilor nefireşti" care se împotrivesc legilor pe care le-a aşezat Dum nezeu în Zilele Facerii:

„Cât de curate şi nepătate generaţii urmează fară amestecare una du pă alta, astfel încât peştele zămisleşte peşte, iar foca, focă. Scorpionul de mare si el îsi păzeste patul nuntirii neîntinat„. Pestii nu stiu nimic despre unirea cu rase străine. Ei n-au logodne nefireşti precum cele săvârşite cu dinadinsul între animale din rase diferite precum, de pildă, între măgar şi iapă, sau Între măgăriţă şi armăsar, amândouă acestea fiind pilde de unire nefirească. Cu siguranţă, sunt situaţii când firea suferă mai mult în caz de pângărire decât de vătămare a unui ins. Omul, ca începător al sterpiciunii încrucisărilor, este

răspunzător de aceasta. El socoteste un animal corcit

[1] *Ibid„* 9, 2, p. 171.
[2] Sf. Ambrozie, *Hexaimeron* 3, 16, *ed. cit.,* pp. 119-120.
'Ibid.,G, 3, p. 232.

mai pretios decât unul dincr-un soi firesc. Amesteci laolaltă rase străine si amesteci sămânţe deosebite."'

Specificitatea şi integritatea „sămânţelor" fiecăruia dintre ,,felurile" zidirii ţine în aşa măsură de gândirea scripturală şi patristică, încât slujeşte în Scrip tură drept temei pentru una dintre Pildele Domnului nostru privitoare la deo sebirea dintre bine şi rău, virtute şi păcat. Sfântul Ambrozie foloseşte această pildă (Mt. 13, 24-30) spre a ilustra integritatea sămânţelor fiecărui „fel":

„Nu e nici o primejdie ca rânduiala lui Dumnezeu, cu care însăşi firea s-a obişnuit, să se facă deşartă în vremile viitoare din lipsă de prăsilă, în trucât astăzi întregul obârşiei se păstrează încă în sămânţe. Ştim că neghi na şi alte sămânţe străine, care adesea se răspândesc între roadele pămân tului, se cheamă «zâzanii» în Evanghelie. Însă acestea ţin de un soi aparte, şi nu au decăzut Într-un alt soi printr-o preschimbare a sămânţei grânelor. Domnul ne-a spus că este aşa când a zis: *Asemănatu-s-a împărăţia cerurilor omului care a semănat sămânţă bună în ţarina sa. Dar, dormind oamenii, a venit vrăjmaşul lui şi a semănat neghine între grâu.* De-aici pricepem că ne ghinele şi grânele par a fi osebite cu adevărat, atât ca nume, cât şi ca fel. De-aceea şi slugile au zis stăpânului: *Doamne, au nu ai semănat sămânţă bună în ţarina Ta? Dar de unde are neghine? Iar El a zis lor: Un om vrăjmaş a /acut aceasta.* Una este sămânţa diavolului; cealaltă a lui Hristos, semă nată după dreptate. Deci Fiul Omului a semănat una, iar diavolul a semă nat-o pe cealaltă. Din această pricină firea fiecăreia este osebită, căci şi se mănătorii sune potrivnici. Hristos seamănă împărăţia lui Dumnezeu, pe când diavolul seamănă păcatul. Cum dar poate această împărăţie să fie de acelaşi soi cu păcatul? *Astfel este împărăţia lui Dumnezeu,* zice El, *ca atunci când omul aruncă sămânţa în pământ.*"[2]

După cum deosebirea speciilor e legată de deosebirea Între bine şi rău, tot aşa şi amestecul speciilor e legat de relativismul moral. Se ştie prea bine cum cei ce cred în relativitatea binelui şi răului, a virtuţii şi viciului, se folosesc de teoria cosmologică a evolut¸iei universale spre a-s¸i apăra credint¸a ca fiind „¸stiint¸iflcă" s¸ i „realitate de fapt": dacă omul a fost „cândva" un animal inferior şi „evoluează" către altceva, atunci cum e cu putinţă ca firea lui nestatornică [illegible]

[1] *Jbid„* S. 9, p. 166.
[2] *!bid„*3, I O, pp. 99-100.

> Aldous Huxley (fratele lui Julian Huxley) ne-a lăsat un fragment memorialistic în care ne spune cum teoria evoluţiei universale· l-a „eliberat" de cătuşele „vechii morale": „Aveam mocive pentru a nu dori ca lumea să aibă sens; ca urmare, am admis că nu avea nici unul, şi am fose în stare, fără vreo dificultate, să găsesc motivaţii satisfăcătoare pentru această asumare.„ Pentru mi ne, ca şi, fără îndoială, pemru majoricarea contemporanilor mei, filosofia nonsensului a fost, în mod esenţial, un instrument de eliberare. Eliberarea pc care o doream era simulcan o eliberare de un anumit sistem politic şi economic, şi o eliberare de un anumit sistem de morală. Ne-am ridicat

ismul marxist s-a ataşat de teoria evoluţiei încă de la început, predicând-o până azi ca pe una dintre doctrinele cruciale ale filosofiei sale relativiste.

Ideea statorniciei firii si a integrităţii si deosebirii ,,felurilor" ei străbate literatura patristică. Ea slujeşte drept model, de pildă învierii trupului ome- nesc. Sfântul Ambrozie scrie în tratatul său despre înviere:

,,În tot ceea ce rodeste, firea rămâne credincioasă siesi. „ Sământele unui fel nu pot fi schimbate într-un ale fel de plantă, nici nu dau la iveală roade deosebite de propriile sămânţe, astfel încât oamenii să răsară din şerpi şi carnea din dinfi; cu-atât mai multe de crezut, asadar, că tot ceea ce s-a se mănat va răsări din nou în propria fire, că rodul grânelor nu se deosebeşte de sământă, că cele moi nu răsar din cele tari, nici cele tari din cele moi, si nici otrava nu se schimbă în sânge; ci carnea se reface din carne, oasele din oase, sângele din sânge, umorile trupului din umori. Mai puteţi deci voi, păgânilor, cei ce sunteti în stare să sustineti că există schimbare, să mai tă- găduiti reasezarea firii?"[1]

În acelaşi sens scrie şi Sfântul Grigorie de Nyssa:

„Căci citim în Scriptură, la începutul facerii lumii, că pământul a odrăs lit mai întâi felurire ierburi, apoi din fiecare plantă a crescut sământa; du pă ce aceasta a căzuc în pământ, din ea a crescut iarăşi acelaşi soi de plantă cum a fost la început. Şi zice slăvitul Apostol că acelaşi lucru se petrece şi la înviere. Dar aflăm de la el nu numai că firea omenească se va schimba în ceva foarte mărit, ci şi că ceea cc nădăjduim noi este altceva decât starea noastră primordială."[2]

O ciudată paralelă la teoria modernă a evoluţiei universale se poate vedea în vechea învăţătură păgână despre cransmigrarea sufletelor (reîncarnare). Re actia Sfintilor Părinti fată de această idee, pe care au osândit-o cu tocii, arată câc de mule se preocupau de păscrarea rânduielilor zidirii şi neamestecării fe- lurilor şi făpturilor sale. Sfântul Grigorie de Nyssa scrie:

„Mi se pare că cei ce cred că sufletul rătăceşte în fiinţe cu natură dife rită, confundă proprietăţile naturii, amestecând şi încurcând lucrurile în tre ele: irationalul cu rationalul, sensibilul cu insensibilul, care, dacă vin în contact unul cu altul, nu sune despărţite între ele de nici o ordine fireasc. Or, să zicem că acelaşi suflet este acum cuvântător şi gânditor, purtând ha ina trupească

împocriva moralei fiindcă ne stânjenea libercatea sexuală" (A. Huxley, „Mărcurisirea unui ateu no coriu", în
1 Sf. Ambrozie, Despre credinţa în l 1viere II, 63, 70, NPNF, voi. IO, pp. 184-185.
2 S(Grigorie de Nyssa, Dialog despre suflet şi Învjere, ed. cit„ p. 406.

corespunzătoare, iar apoi acelaşi suflet alunecă, vârându-se în găuri ca şerpii sau se adună în stoluri ca păsările, sau se face viră de po vară, sau carnivor acvacic, sau decade până la nesimfire şi face rădăcini, de-

venind copac şi odrăslind ramuri care cresc, apărând pe ele fie o floare, fie un fruct bun de mâncat, fie unul otrăvitor. Dar aceasta nu esre altceva de cât a crede că toace sunt la fel şi că în coare câte sunt există o singură fire, topită Într-o generalizare confuză şi nedistinctă, de vreme ce nici o propri etate nu desparte corpurile unul de altul."[1]

Ideea că „în toate câte sunt există o singură fire" stă, desigur, la temelia te oriei evoluţiei universale. Erasmus Darwin (bunicul lui Charles) indicase deja speculaţiei ştiinţifice această direqie, la sfârşitul veacului al optsprezecelea. O astfel de idee este cu totul străină gândirii scripturale şi patristice.

6. Ziua a Şasea (Fac. J, 24-31)

1, 24-25 *Şi a zis Dumnezeu: Să scoaţă pământul suflet viu după fel, de ce le cu patru picioare şi de cele ce se târăsc şi fiare pre pământ după fel. Şi s-a focut aşa. Şi a focut Dumnezeu fiarele pământului după felul lor şi dobitoacele după felul 101 şi toate cele ce se târăsc pre pământ după felul lor. Şi a văzut Dumnezeu că sunt bune.*

Învăţătura Sfinţilor Părinţi despre facerea animalelor de uscat în Ziua a Şasea nu repetă doar ceea ce s-a spus deja despre celelalte fiinţe vii. Astfel, Sfântul Efrem Sirul scrie:

„La porunca lui Dumnezeu, îndată, pământul a scos târâtoare, fiare ale câmpului, animale de pradă *şi* dobitoace, atâtea câte erau de trebuinţă slu jirii celui ce, în aceeaşi zi, a călcat porunca Domnului său."[2]

Sfâncul Vasile cel Mare înva,tă:

„Sufletul necuvântăroarelor nu s-a arătat fiind ascuns în pământ, ci a luat fiinţă o dată cu trupul lor, la porunca Ziditorului."[3]

O dată cu această lucrare crearoare, rocul este gata pentru apariţia omului, ca re avea să fie domn peste roate. Dar ~~măreaţa zidi~~re nu este doar spre folosul prac tic al omului. Ea are ceva tainic; fiind zidirea cea bună a Atotbunului Dumne zeu, ea poate să ne înalţe minrea către El. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie:

„Dumnezeu nu le-a creat pe toate numai pentru trebuinţa noastră, ci şi pentru dărnicia Lui, ca noi, văzând bogăţia nespusă a făpturilor Lui, să ne uimim de puterea Ziditorului şi să ne dăm seama că toate acestea au fost aduse la fiinţă cu o înţelepciune şi bunătate nespusă, spre cinstirea omului ce avea să fie creat."[4]

[1] *lbid„* p. 387.
[2] Sf. Efrem Sirul, *lălcuire la Facere* I, *ed. cit„* p. 302.
} *S[* Vasile cel Mare, *Hexaimeron* 9, 3, *ed. cit.,* p. 172. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* 7, 5, *ed. cit.,* p. 93.

Sfântul Vasile cel Mare, minunându-se de măreţia zidirii lui Dumnezeu, scrie:

„Să slăvim pe Marele Meşter al celor făcute cu înţelepciune şi măiestrie. Din frumuseţea celor văzute să înţelegem pe Cel care e mai presus de frumuseţe, iar din măreţia celor ce cad sub simţurile noastre şi din trupurile acestea mărginite din lume să ne ducem cu mintea la Cel nemărginit, la Cel mai presus de măreţie, care Întrece toată mintea cu mulţimea puterii Sale. E drept, nu cunoaştem natura existenţelor; dar este atât de minunat cât ne cade sub simţuri, încât mintea cea mai ascuţită se vădeste a fi ne- putincioasă în faţa celei mai mici făpturi din lume, fie pentru a o descrie cum se cuvine, fie pentru a da laudă cuvenită Ziditorului, căruia se cuvine coată slava, cinstea şi puterea, în vecii vecilor, Amin."[1]

Dumnezeu a fa.cur lumea, învaţă Sfântul Ioan Damaschin, fiindcă „nu s-a mulţumit cu contemplarea de Sine, ci prin multimea bunătătii Sale, a binevoit să se facă ceva care să primească binefacerile Sale şi să se împărtăşească din bunătatea Lui"[2].

Poate că nici o parte a Scripturii nu înfăţişează as,a de bine înfricoşata mă- retie a lui Dumnezeu în zidirea Sa si, prin comparatie, nimicnicia omului, precum locul unde Dumnezeu vorbeşte cu Iov în vifor şi nor:

Unde ai fost când am întemeiat pământul? Spune-mi, de ai cunoştinţă? Cine a pus măsurile lui, de ştii? Sau cine este cel ce a întins funie preste dânsul? Pre ce s-au întărit stdlpii lui, şi cine este acela ce a pus preste ddnsulpiatra cea din mar ginea unghiului? Când s-au făcut stelele, lăudatu-m-au cu glas mare toţi îngerii mei. Şi am ocolit marea cu îngrădiri, cdnd se vărsa afară şi ieşea din pdntecele maicii sale. Şi am pus îmbrăcămintea ei nor, am înfăşurat-o pre ea cu negură. Şi am pus ei hotar înconjurând-o cu încuietori şi cu porţi. Şi am zis ei: Până aici să vii şi să nu treci, ci întru tine să se sfarme valurile tale. Au doar în zilele tale am tocmit lumina cea de dimineaţă, şi luceafărul şi-a văzut rândul său? Apuca tu-te-ai de aripile pământului, ca să scuturi pre cei necinstitori de pre dânsul? Au tu ai luat din pământ lut, şi ai făcut vieţuitor, şi l-ai pus pre el ca sd poată grăi pre pământ? (Iov 38, 4-14)

Istorisirea *Facerii* despre zidirea omului e dată în două relatări, cea din capitolul unu şi cea din capitolul doi; peacestea le vom cerceta în capitolul următor.

2, 1-3 Şi s-au săvdrşit cerul şi pământul şi toată podoaba lor. Şi a săvârşit Dumnezeu î

[1] Sf. Vasile cel Mare, Hexaimeron I, 11, ed. cit., p. 83.

tea şi a sfinţit-o pre ea; că întru aceea s-a odihnit de toate lucrurile sale, care a început Dumnezeu a face.

Despre „sabbath-ul" odihnei lui Dumnezeu după creaţie, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie:

„Aici dumnezeiasca Scriptură spune că s-a odihnit Dumnezeu de lucru rile Sale; în Evanghelii Hristos zice: *Tatăl meu până acum lucrează, şi Eu lucrez* (ln 5, 17). Nu se pare, la auzul acestor cuvinte, că esce contrazicere între cele spuse? Să nu fie! Nu esce nici o contrazicere Între cele scrise în dumnezeiasca Scriptură. Când Scriptura ne spune aici că Dumnezeu s-a odihnit de lucrurile Sale, ne învată că Dumnezeu în ziua a sapreą a sfârşir de creat şi de adus corul de la nefiinţă la fiinţă; când Hristos ne spune că *Tatăl meu până acum lucrează şi Eu lucrez,* ne arată continua Lui pur tare de grijă; numeşte lucrare menţinerea celor care au fost facute, dărui rea dăinuirii lor si ocârmuirea lor în toată vremea. Dacă n-ar fi asa, cum ar dăinui universul acesta - toate cele văzute şi neamul omenesc - de nu ar fi mâna cea de sus, care le ocârmuieşte şi le rânduieşte?"[1]

Privind minunea care se pecrece zilnic în ceea ce ne-am obişnuit a numi „natură'' - de pildă, creşterea deplină a unei plante, a unui animal ori chiar a omului, dintr-o sământă minusculă - nu avem cum să nu vedem continua lucrare ziditoare a lui Dumnezeu. Dar nu esce totuşi acelaşi lucru cu Facerea din cele Sase Zile, întâia aducere în flintare a tuturor celor existente. Primul capitol din *Cartea Facerii* descrie această zidire unică şi irepetabilă.

Obişnuiţi cu „lucrarea" lui Dumnezeu în lumea noastră prezentă, ne este greu să ne facem o idee despre celălalt fel de „lucrare" pe care El a săvârşie-o în cele Şase Zile. Lumea, atunci, deşi desăvârşiră şi deplin tocmită, era încă „nouă". Sfântul Grigorie Teologul arată că, atunci când Dumnezeu a dorit să-l zideascâ pe Adam din ţărână, „Cuvântul..., luând o parte din nou-ziditul pământ, cu nemuri coarele Sale mâini a plăsmuit chipul meu"[2]. Sfântul Efrem Sirul învată:

„Aşa cum toate - copacii, ierburile, dobitoacele, păsările şi omul - erau deodată si bătrâne si tinere: bătrâne după înfarisarea mădularelor si alcă-tuirii, cinere după vremea zidirii lor; cot asa si luna era în acea vreme s, i bă-

trână şi cânără: tânără, căci numai ce fusese zidită, bătrână fiindcă era pli- nă precum în ziu a cincisprezecea."[3]

Sfântul Efrem Sirul si alti Părinti subliniază această noutate afirmându-si credinţa că lumea a fost zidită primăvara. Sfântul Ambrozie leagă aceasta de faptul că la evrei anul începea primăvara:

[1] Sf Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere* l O, 7, *ed. cit„* p. 125.
')f Grigorie Teologul, *Omilia* 7, „Despre suflec". Sf Efrcm Sirul, *Tâlcuire la Facere* l, *ed. cit„* p. 287.

„El a zidit cerul *şi* pământul la vremea când încep lunile, timpul po trivit ca lumea să-şi ia început. Era căldura blândă a primăverii, anotimp potrivit pentru orice lucru. Ca urmare, şi anul a primit pecetea unei lumi ce va să ia naştere.„ Spre a arăta că zidirea lumii a avut loc primăvara, Scriptura zice: *Luna aceasta este vouă începătură lunilor, cea dintdi este vouă între lunile anului* (leş. 12, 2), numind întâia lună anotimpul primăverii. Căci se cuvenea ca începutul anului să fie începutul naşterii."[1]

Deci, după această privire asupra foarte realistei înţelegeri a Sfinţilor Pă rinţi în privinţa celor Şase Zile ale Facerii, să ne aplecăm asupra problemei mai complicare a facerii omului, cununa zidirii lui Dumnezeu.

1 Sf. Aml>rozie, Hexaimeron I, 13, ed. cit., p. 13.

CAPITOLUL PATRU

Zidirea omului

(Fac. J, 26-31; 2, 4-7)

1, 26-27 *Şi a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul nostru şi după asemă nare, şi să stăpânească peştii mării şi pasările cerului şi dobitoacele şi tot pămân tul şi toate vietăţile cele ce se târăsc pre pământ. Şi a făcut Dumnezeu pre om, după chipul Lui Dumnezeu l-a focut pre dânsul, bărbat şi femeie i-a focut pre ei.* Am văzut că zidirea din cele Şase Zile e lucrarea Sfintei Treimi, *şi* anume, Tatăl porunceşte „Să fie!", iar Fiul zideşte. Însă, la zidirea omului, pare a avea loc o stăruire aparte între Persoanele Treimii. lată ce spune Sfântul Vasile cel Mare:

„Să facem om. [„.] Cuvântul acesta nu mai fusese folosit pentru nici una dintre existenţele rânduite. Pentru lumină, porunca a fost simplă: *Şi a zis Dumnezeu: Să se focă lumină.* S-a făcut cerul, şi nu s-a ţinut sfat pen tru cer. (.„] Aici omul încă nu există, dar se fine sfat asupra omului. Dum nezeu nu a spus, la fel ca pentru celelalte fiinţe: ccSă se facă om!» Cunoaşte dar vrednicia ce *ţi* s-a dat. Nu ţi-a pricinuit obârşia prin poruncă, ci sfat a t inut Dumnezeu, spre a q_T i cum să aducă la viat ă această flint.ă vrednică de cinstire...

De ce oare nu a zis Dumnezeu c<Fă)), ci «Să facem om»? A zis asa, ca să poţi cunoaşte stăpânirea. Că voieşte ca tu, luând aminte la Tatăl, să nu tă- găduieşti pe Fiul; voieşte să cunoşti că Tatăl a zidit prin Fiul, iar Fiul a zi dit cu voia Tatălui, şi că ţi se cade să slăveşti pe Tatăl în Fiul, şi pe Fiul în Duhul Sfânt.„

Dar nu a zis: ((Şi au făcut ei», ca nu cumva să afli aici pricină de închi nare la mai mulţi dumnezei."[1]

Tot aşa, Sfântul Ioan Gură de Aur zice:

„De ce, când s-a făcut cerul, nu s-a zis <Să facem», ci, mai curând, să se facă cer, să se facă lumină, şi tot aşa pentru fiecare parte a zidirii, ci nu mai aici se adaugă: «Să facem», arătându se sfatul chibzuirea şi împreună grăirea ev e e are să fie făcut,

de i se dă atâta cinstire? Este omul - f1infa· măreaţă şi minunată, mai de pref îna-

1 Sf. Vasile cel Marc, *Despre obârşia omului* I, 3;4.

intea lui Dumnezeu decât toată zidirea.„ Că s-a ţinut sfat, chibzuire şi îm preună-grăire nu fiindcă Dumnezeu avea trebuinţă de sfar - să nu fie! - ci ca prin însăşi aceasta să ne arare vrednicia celui zidit„.

Şi cine este Acela Căruia îi zice Dumnezeu: «Să facem om»? Esre *Sfet nic minunat, Dumnezeu tare, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie* (Is. 9, 6), Fiul cel Unul-născut şi Însuşi Dumnezeu. Aceluia îi zice: «Să fa cem om după chipul nostru, după asemănarea noastră». Nu zice: «După al meu şi al tău» sau «al meu şi al vostru», ci «după chipul nostru», arătând un singur chip şi o singură asemănare."[1]

Sfântul Grigorie Teologul vorbeşte foarre poetic despre facerea omului, ca despre o împreunare a lumilor de sus cu cele de jos, zidire mai înainte de Dumnezeu. Întâi:

„El a dat fiinţă lumii cugetătoare [adică lumii făpturilor inteligibile, lumii îngereşti], pe câr pot eu să gândesc aceste lucruri *şi* să socotesc cele măreţe cu vorbirea mea cea săracă. Apoi, după ce întâia Zidire a fost pu să în bună rânduială, El zămisleşte o a doua lume, materialnică şi văzură

- întregul tocmirii pământrului, cerului şi al celor aflate la mijloc între ele; zidire cu-adevărat minunată, când privim la încântătoarea formă a fiecărei părţi, dar încă *şi* mai vrednică de minunare, când socotim armonia şi con glăsuirea întregului, felul cum fiecare parre se îmbină cu roare celelalte în desăvârşiră rânduială... Iar aceasta, pentru ca El să arate că poare să cheme întru fiinţare nu numai firea cea înrudiră Sieşi [adică lumea nevăzută, în gerească], ci *şi* pc cea cu torul străină Lui. Căci înrudite Dumnezeirii sunt firile cugerăroare, care numai cu mintea se por în elege; dar roate cele de spre care simţirile pot lua cunoştinţă îi sune desăvârşit scrăine; iar, dintre acestea, cele mai îndepărtare de El sunt cele cu totul lipsite de suflet şi pu tinţa mişcării.

Deci, mintea şi simţirea, osebite astfel una de cealaltă, au rămas între hotarele lor, purtând în sineşi măreţia Cuvântului Ziditor, tăcute lăudă toare şi înfiorate vestitoare ale puternicei Sale lucrări. Ci încă nu se făcuse vreo îmbinare a celor două, nici vreo amestecare a celor potrivnice, sem ne ale unei mai mari înţelepciuni şi dărnicii în zidirea firilor, nici se făcu se cunoscut până acum întregul belşug al bunătăţii. Acum Cuvântul Zidi tor, hotărând să le dezvăluie şi să alcătuiască o singură fiinţă însufleţită din amândouă - vreau să zic din zidirea nevăzută şi cea văzută - făureşte Omul; şi luând un trup din materia ce se afla de mai înainte, şi punând în el un Suflu luat din Sine (despre care Cuvântul ştia că este un suflet raţio nal şi chip al lui Dumnezeu), ca pe un fel de o

a doua lume, măreţ în mici me, l-a aşeza,f pe pământ, Înger nou, slujitor îmbinându-le pc amândouă,

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Opt omilii la Facere* 2, 1-2.

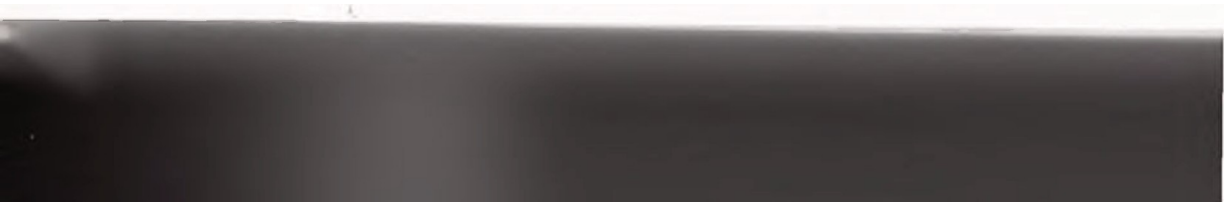

deplin cunoscător al zidirii văzute, dar numai în parte al celei cugetătoare; împărat al tuturor celor de pe pământ, dar supus al Împărăţiei celei de sus; pământesc şi ceresc; vremelnic, şi totuşi nemuritor; văzut, şi totuşi cuge tător; la jumătatea drumului între măreţie şi nimicnicie, împreunând în tr-o persoană duhul şi trupul; duh, pentru bunătăţile revărsare asupra lui, trup, din pricina culmii la care fusese înălţat; unul, ca să poată să urmeze a vieţui şi a-l slăvi pe binefăcătorul său, celălalt, ca să poată suferi, şi prin suferintă să i se aducă aminte si să se îndrepteze, dacă cumvą s-ar mândri întru măreţia sa; flintă vie, cercat aici si mutat apoi altundeva; si, spre a întregi taina, îndumnezeit prin atragerea sa către Dumnezeu."'

Ce este acest chip al lui Dumnezeu? Sân ţii Părinţi au scos în relief felurite aspecte ale chipului lui Dumnezeu în om: unii au pomenit domnia omului asupra zidirii inferioare (pomenită textual în Facere); alţii, raţiunea lui; alţii, iarăşi, libertatea sa. Sfântul Grigorie de Nyssa rezumă cel mai bine înţelesul chipului lui Dumnezeu:

„El Întrece orice bunătate care se poate închipui de mintea omului şi, dacă creează viaţa acestuia, nu o face din altă pricină decât pentru că este bun. As,a fiind, si pentru că tocmai de aceea s-a hotărât să ne aducă la via- ţă, Dumnezeu nu îşi arară bunătatea doar pe jumătate, dăruind omului numai o parte din bunătăţile Sale şi păstrând pentru Sine, în chip pizmaş, cealaltă parte, ci îşi arată suprema bunătate tocmai prin aceea că l-a adus pe om din nefiinţă la viafă şi l-a copleşit cu tor felul de daruri. Mulţimea tuturor bunătăţilor este atât de mare, încât nu şrim dacă s-ar putea număra uşor. De aceea, rezumându-le, Scriptura le-a descris în felul următor: *după chipul lui Dumnezeu l-a fii.cut pre dânsul,* ceea ce este ca *şi* cum ar fi spus că firea omenească a fost fa.cură părtaşă la toate bunătăţile; căci, dacă Dumne zeu este plinătatea tuturor bunătăţilor, iar omul este după chipul Lui, oare nu în această plinărare va sra asemănarea chipului cu Arhetipul său?"[2]

Care este deosebirea dintre „chipul" şi „asemănarea" lui Dumnezeu în om? Sfinţii Părinţi arară cum chipul ne este dat deplin şi nu poare pieri; asemăna rea însă ni s-a dar la început doar în mod potenţial, urmând ca omul însuşi să lucreze spre a ajunge Ia desăvârşirea ei. Sfântul Vasile cel Mare învaţă:

„Să facem om după chipul nostru şi după asemănare. Pe unul îl avem de la [illegible] asemănarea dintâi, ni s-a dar să ne naştem după chipul lui Dumnezeu; prin voia slobodă se plăs

muieşte în noi fiinţarea după asemănarea lui Dumnezeu... *Să facem om după chipul nostru:* fie-i dar prin zidire ceea ce este după chip, dar şi facă-se după asemănare. Dumnezeu a dat putere pentru aceasta; prin ce te-ai mai

[1] Sf. GrigorieTeologul, „Al doilea cuvânc la Pa ti" 6-7, în *NPNF,* voi. 7.
[2] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului* 16, 10, *ed. cit.,* p. 49.